UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Katarina – Ana LESTAN

RABA GEOMANTIČNIH PRISTOPOV V PROSTORSKIH ANALIZAH

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Katarina – Ana LESTAN

RABA GEOMANTIČNIH PRISTOPOV V PROSTORSKIH ANALIZAH

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

USE OF GEOMANTIC APPROACHES IN SPATIAL ANALYSIS

GRADUATION THESIS

University studies

Ljubljana, 2009

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija krajinske arhitekture.
Opravljeno je bilo na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Davorina Gazvodo.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. Alojz DRAŠLER
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Davorin GAZVODA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Ana KUČAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, je identična tiskani verziji.

Katarina-Ana Lestan

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn
DK UDK 711.11:159.922.2:159.93(043.3)
KG krajinska arhitektura/ prostorske analize/ geomantika/dojemanje prostora
AV LESTAN, Katarina-Ana
SA GAZVODA, Davorin (mentor)
KZ SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI 2009
IN RABA GEOMANTIČNIH PRISTOPOV V PROSTORSKIH ANALIZAH
TD Diplomsko delo (univerzitetni štidij)
OP XII, 98, [21] str., 3 pregl., 43 sl., 3 pril., 52 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI Raba geomantičnih pristopov v prostorskih analizah je danes posledica raznovrstne ponudbe na trgu izdelkov, dejavnosti, dogotkov in storitev. Razlog za tovrstno heterogenost bi lahko iskali v kontinuiteti družbenih sprememb od začetka industrijske revolucije dalje do danes. Nekdaj enotno javno mnenje se je vzporedno z diferenciacijo družbe na posamezne skupine znotraj nje vse bolj delilo na mnogotere poglede in dopuščanje osebne interpretacije resničnosti, k čemur je morda pispeval tudi premik v znanstvenem raziskovanju. Naloga se sicer ne ukvarja z vprašanjem, zakaj je prišlo do t.i. »alternativ« na mnogih področjih, tudi pri urejanju prostora, temveč opozarja na dejstvo, da se geomantija danes v družbi pojavlja in vpliva na posege v prostor. S tega vidika se pojem geomantije skuša osvetliti tako v današnji različici, tj. moderni geomantiji, kot skozi poskus prikaza njenih referenc v zgodovini, ki bi jih lahko razumeli v širšem pomenu besede geomantija. Cilj naloge je namreč opredelitev do tega pristopa s strani stroke urejanja prostora. Poleg zgodovine je za namen tega izbranih nekaj relevantnih avtorjev pri nas in v tujini, po katerih so predstavljene metode geomantije ter za njeno stroko značilen pogled na svet. Primerjalna študija razumevanja sveta med izbranimi avtorji ter med metodami, ki jih pri tem uporabljajo, razkriva ključne zadrege geomantičnega pristopa k analizi prostora, to je neenoten jezik med različnimi avtorji, predvem pa subjektivnost ter netransparentnost geomantičnih metod. Slednje pomeni odgovor na vprašanje, ali geomantija lahko predstavlja del načrtovalnega postopka krajiske arhitekture. V kolikor se načrtovalni postopek nanaša na prostor javnega dobrega je geomantija problematična, če pa ta ostaja v okviru zasebne rabe, je uporaba geomantičnega ali kateregakoli drugega pristopa v domeni naročnika. Primer uporabe geomantije v praksi je podrobneje prikazan na projektu za mestni park v Domžalah. Ali geomantija lahko predstavlja dodano vrednost k prostorskim rešitvam, je v tem primeru vprašljivo. Za dejanski odgovor na to vprašanje bi bilo potrebnih več vključenih geomantov in praktičnih raziskav, kar presega prostorski okvir diplomske naloge.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 711.11:159.922.2:159.93(043.3)
CX landscape architecture/ spatial analysis/ geomancy/ comprehension of place
AU LESTAN, Katarina-Ana
AA GAZVODA, Davorin (supervisor)
PP SI – 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape architecture
PY 2009
TI USE OF GEOMANTIC APPROACHES IN SPATIAL ANALYSIS
DT Graduation Thesis (University studies)
NO XII, 98, [21] p., 3 tab., 43 fig., 3 ann., 52 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The use of geomantic approaches in spatial analysis is today a result of multiple market offer of products, activities, events and services. We could seek the reason for such heterogeneity in the continuity of social change since the beginning of the industrial revolution until today. Once uniform public opinion has been divided, in paralel with diferentiation of society to separated groups, to different aspects and allowing personal interpretation of reality to which it may contributed also the trend in scientific research. The diploma work does not deal with the question why it came to so called „alterntives“ on many areas including planning but it points to the fact that geomanty is present in today's socienty and it has an impact on the interventions upon environment. From this point of view the concept of geomanty could be highlighted in today's version, i.e. modern geomanty, as well as through attempt to show its track record in the history, which we could understand in broader meaning of the word geomanty. The goal of this diploma work is the definition to this approach by the planning profession. Beside the history there are selected some domestic and foreign relevant authors for this purpose, by which the geomanic methods are presented and for its profession's distinctive world view. A comparative study of understanding the world among selected authors and their methods used reveals the key problem of geomatic approach to space analysis – that is ununiforfm language among different authors and especially subjectivity and untransparency of geomantic methods. The latter represents the answer to the question whether geomanty could represent the part of landscape architecture planning process. If the planning process relates to the public areas the geomanty represents a problem but if it remains in private use, the use of geomantic or any other approach stays in the customer's domain. The example of practical use of geomanty is shown in detail on the project for city park in Domžale. It is questionable whether geomanty could provide the added value to the planning solutions. For the final answer to this question more involved geomants and practical research are needed, which exceeds the spatial framework of the present diploma.

KAZALO VSEBINE

Ključna dokumentacijska informacija III
Key words documentation IV
Kazalo vsebine V
Kazalo slik VII
Kazalo preglednic IX
Kazalo prilog X
Slovarček nekaterih pojmov in izrazov XI

1 UVODNI DEL 1

1.1 DRUŽBENO OZADJE 1

1.2 OPREDELITEV PROBLEMA 5

1.3 CILJI RAZISKOVANJA 7

1.4 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE 8

2 GEOMANTIJA 9

2.1 IZVOR BESEDE 9

2.1 DANAŠNJI POMEN GEOMANTIJE 9

2.3 ZGODOVINA GEOMANTIJE 11

2.3.1 Dojemanje prostora različnih evropskih narodov skozi čas 16
2.3.2 Geomantični sistemi različnih kulturnih krogov po svetu 26

2.4 GEOMANTIČNI POGLED NA SVET 28

2.4.1 Členitev univerzuma po različnih avtorjih 28
2.4.2 Komentar členitev in razlage geomantičnega pogleda na svet 35
2.4.3 Vzporednice in razhajanja različnih modelov geomantičnega pogleda na svet 43

2.5 METODE GEOMANTIJE 44

2.5.1 Metode različnih avtorjev 44
2.5.2 Vzporednice, razhajanja in komentar 54

3 PREGLED OBJAV V SLOVENIJI 60

4 MATERIAL IN METODE 61

5 PRIMER UPORABE GEOMANTIJE V PRAKSI 63

5.1 ČEŠMINOV PARK V DOMŽALAH 63

5.2 PROBLEMATIKA NALOGE IN POUDARJENA VPRAŠANJA 76

6 RAZPRAVA IN SKLEPI 78

6.1 RAZPRAVA 78

6.2 SKLEP 88

7 POVZETEK 93

8 VIRI 95

8.1 CITIRANI VIRI 95

8.2 DRUGI VIRI 98

ZAHVALA

PRILOGE

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz ponudbe dogodkov v Ljubljani....3

Slika 2: Splošna delitev načinov analize prostora glede na njihovo geografsko poreklo 4

Slika 3: Mesto Firuzabad, Iran. 14

Slika 4: Ribiška vasica, Pacifiška obala, Mexico. 14

Slika 5: "Ceques" – nevidne ravne linije, ki povezujejo sveta mesta.... 14

Slika 6: Poti v Boliviji Aymara staroselcev, ki povezujejo njihove svete kraje.... 14

Slika 7: Serpent Mound, Ohio, USA. 15

Slika 8: Zasledovanje mineralnih žil s prerokovalsko palico, ... 15

Slika 9: Silbury Hill v Angliji 17

Slika 10: Primer predhistorične slike v Angliji, Uffington 17

Slika 11: Haruspicina. 19

Slika 12: Brönnlejev pogled na Nymphenburški dvorec v širšem prostorskem okviru. 22

Slika 13: "Friedrich Ludvik von Sckell mit Zeichenstock" 23

Slika 14: Mesto Wewelsburg pri Paderbornu.... 25

Slika 15: Märzfeld (Albert Speer, projektant).... 25

Slika 16: Zemljevid mitične Avstralije po Davidu Mowajartai. 27

Slika 17: Kitajski geomantični kompas.... 27

Slika 18: Kristalizacija vode pod različnimi vplivi 32

Slika 19: Kirlianova fotografija lista 32

Slika 20: Kultni in religiozni simboli različnih kulturnih krogov po svetu kot semantični izraz različnih verskih naukov.... 36

Slika 21: Sestavine, ki tvorijo ali vstopajo v prepoznavo določenega kraja. 41

Slika 22: Energijsko polje človeka, ki ga Frohmann povzema po Brennan.... 47

Slika 23: Prikaz patogenih con 51

Slika 24: Prikaz nekaterih geomantičnih pravil in fenomenov. 59

Slika 25: lega češminovega parka v širšem merilu..... 63

Slika 26: Idejna zasnova Češminovega parka 66

Slika 27: Levo – območje parka na topografskem načrtu in poskus prikaza oblikovnih izhodišč za komunikacijske povezave. Desno – Razporeditev dejavnosti v prostoru; coning, abstrahiran iz idejne zasnove 67

Slika 28: Geomantična analiza območja Češminovega parka..... 68

Slika 29: Shema splošnih smernic, ki jih podaja geomant Lavin na podlagi interpretacije enote vitalno-energijskega sistema (holona). 70

Slika 30: Shema programskih in geomantičnih con: rezultat idejne zasnove, prekrite z geomantično karto 71

Slika 31: Odstopanja med programskimi conami krajinsko arhitekturne zasnove in energijskimi centri geomantične analize 72

Slika 32: Prikaz splošnih geomantičnih pravil, ki vstopajo v Češminov park. 74

Slika 33: Problematika geomantičnih načel. 79

Slika 34: Prikaz najprimernejše lokacije za pokopališče v krajini po pravilih feng-shuija. 81

Slika 35: Tloris, romarska kapela v Altötting-u 82

Slika 36: “Old-Sarum-Ley” 82

Slika 37: sveti vodnjak. 84

Slika 38 : Tloris vodnjaka..... 84

Slika 39: Prerez vodnjaka in shematski prikaz odboja žarkov od vodne gladine..... 84

Slika 40: Gomila New Grange na Irskem,..... 85

Slika 41: Idealizirana prostorska ureditev slovanske župe..... 86

Slika 42: Poti Sonca ob sončnih obratih in enakonočjih na srednjih geografskih širinah... 87

Slika 43: Uporaba prostorskih podatkov z vgrajevanjem ekspertne vednosti in njihovim vrednotenjem za namen načrtovanja 89

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Primerjalna tabela predstavljenih modelov geomantičnega pogleda na svet.. 42

Preglednica 2: Primerjalna tabela geomantičnih metod različnih avtorjev. 53

Preglednica 3: Delitev lastnosti možganskih polovic..... 56

KAZALO PRILOG

PRILOGA A : KRONOLOŠKI PRIKAZ NASTAJANJA NALOGE

Priloga A1: začetek in prvi koncept za izdelavo naloge

Priloga A2: izdelava pilotne študije

Priloga A3: sprememba prvotnega koncepta diplomske naloge

PRILOGA B: IZBRANI PRIKAZI ARHITEKTURNIH PROJEKTOV, V KATERE VSTOPA GEOMANTIJA KOT DEL PROSTORSKIH ANALIZ

Priloga B1: Enodružinske hiše/ Stanovanjska hiša Wala v Šempasu (Cingerle 2006: 16)

Priloga B2: Javni objekti/ Medicinski center Vid (Cingerle 2006: 18)

Priloga B3: Javni objekti/ Medicinski center Vid (Cingerle 2006: 19)

Priloga B4: Javni objekti/ Medicinski center Vid (Cingerle 2006: 22)

Priloga B5: Zunanje ureditve/ Mestni park v Domžalah (Cingerle 2006: 24)

Priloga B6: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Makrolokacija (Cingerle 2006: 28)

Priloga B7: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Geomantična analiza lokacije (Cingerle 2006: 33)

Priloga B8: Projekt kot metoda: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Arhitekturna zasnova (Cingerle 2006:34)

Priloga B9: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Arhitekturna zasnova (Cingerle 2006: 35)

Priloga B10: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Arhitekturna zasnova (Cingerle 2006: 37)

Priloga B11: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Načrt arhitekture (Cingerle 2006: 60)

PRILOGA C : POVZETEK ČLANKA »IM RHYTHMUS DER LANDSHAFT«
»Psychophysiologische Messungen bei den Krimmler Wasserfällen«
V RITMU KRAJINE
Psihofiziološke meritve pri Krimmlerjevih slapovih, Salzburg

SLOVARČEK NEKATERIH POJMOV IN IZRAZOV

Energijske povezave in energijski centri

v krajini se navezujejo na pojem ley-linij. Analogno čakram in meridianom v človekovem telesu naj bi v geomantičnem pogledu na svet obstajale energijske povezave, ki potekajo po krajini med energijskimi centri. Energijske povezave naj bi vizualno nakazovale poravnave različnih kultnih in zgodovinskih objektov v krajini, poleg tega pa obstaja še ena definicija, ki tovrstne poravnave pripisuje ravnanju po astroloških opazovanjih v preteklosti, pri čemer so bile označene določene smeri nebesnih teles, predvsem Sonca. Energijski centri naj bi v geomantičnem smislu pomenili izvire moči na določenih območjih v krajini. Termin se povezuje z Gečevo predpostavko geomantičnih con.

Etika in morala

Istovetenje izrazov etika in morala danes ni pravilno, čeprav sorodnost med njima obstaja, saj sta nekoč pomenila isto; etika v stari grščini in morala v stari latinščini – 'običaj, nrav'. Etika je danes filozofska disciplina ali panoga, morala pa oblika dejavnosti. Morala je natančneje splet vrednostno naravnanega in določenega človekovega ravnanja, skupek nenapisanih pravil, po katerih se ravna skupnost. Gre za način vedenja človeka, da bi ta ustrezal družbenim normam vedenja, medtem ko je etična teorija sestavljena iz filozofskih razlogov za ali proti morali, dogovorjeni v družbi. Lahko bi na kratko rekli, da je etika filozofija morale. Dejansko morala pomeni obliko individualne in družbene zavesti, ki se je oblikovala spontano, pri čemer se vsebina moralnih predpisov dotika dobrega in zlega ravnanja. Dobro in zlo pa variirata od družbe do družbe, preko zgodovinskih obdobij in družbenih plasti, zato se morala v marsičem spreminja. Znotraj družbe se členi na različne razredne, kastovske, stanovske, reigiozne, politične in druge morale, vedno pa se pri tem uveljavljajo tiste norme, ki jih družba potrebuje za svoj obstoj in funkcioniranje. Moralni in nravstveni nazori skratka niso absolutni, temveč se izoblikujejo v osebnem, medosebnem in socialnem izkustvu z ugotovitvami, kaj je za posameznika ali skupino najboljše. Tudi etika sledi zgodovinskim obdobjem ter razvoju filozofije in je prav tako časovno in družbeno pogojena (Sruk, 1995; Jaćimović, 2002).

Geomantične cone

Nekatera sevanja ugodno vplivajo na zdravje – Geč jih imenuje geomantične cone. Seveda je tudi v tem primeru izpostavljenosti pomembna višina doze, pri kateri obstaja zdrava meja. Tej mejni dozi pozitivnih sevalnih vplivov se je človeški organizem v teku razvoja prilagodil, z njo živi oz. mu je celo nujno potrebna za zapletene procese prehranjevanja celic s kisikom. Geomantične cone so mesta, kjer sevanja po mnenju zanje občutljivih ljudi delujejo zdravju koristno in spodbudno. Na takih mestih najdemo kultne in bogoslužne objekte, znamenite romarske poti in gostilne (Geč, 1989).

Geomantija

dobesedno pomeni prerokovanje iz Zemlje in se nanaša na določene divinacijske tehnike v zgodovini. Prerokovnaje v današnjem pomenu besede bi lahko razumeli v smislu, da geomantija tolmači Zemljo in naravne pojave po njihovih nevidnih ravneh, ki naj bi obstajale vzporedno z materijo. V nalogi se termin geomantije deli na geomantijo v širšem

pomenu besede (zgodovina), moderno geomantijo v današnji praksi in na geomantične sisteme, ki po nekaterih avtorjih pomeni kulturno odvisen odnos do prostora, ki ga najdemo v drugih kulturnih krogih (feng-shui, vaastu, itd.)

Geopatične cone

so mesta na zemeljski površini, ki povzročajo obolenja, če se na njih dolgo zadržujemo (postelje in delavna mesta). Na takih mestih je človeško telo leta in leta izpostavljeno ultrašibkemu sevanju, pri čemer moramo posebej poudariti, da je učinek sevanja vedno produkt jakosti vira sevanja in časa izpostavljenosti. Termin je vezan na radiestezijo (Geč, 1989).

Ley-linije

pomenijo predvidevane energijske povezave. Termin izhaja iz ene od dveh definicij energijskih povezav, in sicer po angleškem raziskovalcu Watkinsu, ki je med določenimi objekti v krajini, kot so gradovi, cerkve, utrdbe, kultni objekti iz zgodovine, izstopajoči naravni elementi ipd., videl povezavo. Ena od podmen, zakaj se je v svetu uveljavil termin ley-linij, pravi, da je bilo večina prvih odkritih povezav, vezanih na kraje v Angliji, ki naj bi se v imenu končali na –ley.

Meridiani in čakre

Čakra v sanskrtu pomeni kolo, ki opisuje energijske centre v človekovem telesu. Vzdolž hrbtenice naj bi se vrstilo sedem glavnih čaker, ki sprejemajo, oddajajo in razdeljujejo življenjsko moč in naj bi tako bile odločilne za ohranjanje vitalnosti telesa. Med seboj so povezane z glavnim meridianom ali nadisom. Nadis v sanskrtu pomeni cev in življenjsko moč deli pretežno znotraj čaker. Akupunktura pozna poleg glavnega meridiana v telesu veliko manjših, ki prepredajo telo in po katerih se ravna tehnika zdravljenja na energijski ravni telesa.

Patogeno delovanje

pomeni delovanje, ki povzroča bolezen (patogeni mikrobi, patogene bakterije) (SSKJ, 1995).

1 UVODNI DEL

1.1 DRUŽBENO OZADJE

Preden bi se lotili obravnave pojma geomantije, bi bilo treba ta pojav osvetliti s širšega konteksta družbenih razmer, ki danes sploh omogočajo rabo geomantičnih pristopov v prostorskih analizah. Nekdanjo znanstveno paradigmo racionalnosti sedaj dopolnjujejo ali celo spodbijajo dognanja, ki temeljijo na raziskavah iz kvantne fizike, astronomije in medicine. Izsledki znanstvenikov odstirajo nova obzorja resničnosti in njene neslutene možnosti interpretacije v primerjavi s časom, ko je resničnost opisoval Isaac Newton. Poleg tega današnji mediji ponujajo vrsto občil s paraznanstvenimi, paranormalnimi ali metafizičnimi tematikami, ki razkrajajo nekdaj uniformno javno mnenje. To pomeni legitimnost in dopuščanje mnogovrstne ponudbe na trgu izdelkov, storitev, dejavnosti in dogodkov, med katerimi lahko današnji posameznik svobodno izbira v skladu s svojim osebnim prepričanjem.

Z ameriškega gledišča govori Schmicker[1] o relaciji med znanstveno opredelitvijo resničnosti ter osebnim prepričanjem in izkušnjami povprečnega človeka kot o vrzeli, ki naj bi se poglobila v šestdesetih in sedemdesetih letih preteklega stoletja, vzporedno s pojavom t. i. New Age-a[2] (Schmicker, 2002). Pri tem ne moremo trditi, ali je novodobno gibanje v Ameriki to vrzel povzročilo ali pomeni odgovor nanjo. Best Evidence je zbirka primerov paranormalnih[3] pojavov, ki so se začeli pojavljati kot predmet raziskav v znanstvenih krogih ali pa so se mimo raziskav pojavili v praksi. Po Schmickerju naj bi se torej v Združenih državah Amerike, s številnimi znanstvenimi ustanovami, raziskovalnimi inštituti in laboratoriji, postopen premik v znanstvenem mišljenju zrcalil v večji naklonjenosti javnega mnenja paranormalnemu. Vendar pa to ne more enostavno biti odgovor na vprašanje konteksta družbenih razmer, ki tako javno mnenje podpirajo.

Debeljak navaja, da današnje družbe ne moremo razumeti brez razumevanja zgodovinske geneze modernosti. Postmoderna kultura, s katero bi lahko označili današnjo družbo, se namreč definira v tesnem razmerju z moderno. Ključni premik, ki je središče družbenih bojev in konfliktov preneslo iz razmerja med kapitalom in delom na razmerje moči in informacije, pomeni prevlado informacije in znanja nad materialno produkcijo. Ta premik je povzročil tudi spremembo same družbene organizacije, ki je v moderni še hierarhično urejena, s prevlado znanja pa se je družba začela vse bolj približevati kibernetično

---

[1] Michael Schmicker ureja novice visoke tehnologije, ki obsega razvoj biotehnologije, astronomije, računalništva in oceanskih/ zemeljskih znanstvenih industrij. Glavnina njegove knjige vsebuje prispevke akademikov in znanstvenikov, ki so svoja dognanja objavili v profesionalnih revijah in knjigah (Schmicker, 2002).

[2] Nova doba, ang. New Age, »sinkretično relig.-filoz. gibanje, ki je vzniknilo v 70. letih 20. st. v ZDA; v reakciji na krizo razsvetljenskega racionalizma naznanja nastop nove dobe, kozmični preobrat, v katerem bo svet presegel dualistično razdvojenost, se zlil z naravo in vzpostavil duhovno enotnost s pomočjo novih oblik življenja in tehnologije; ...« (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994: 717).

[3] paranormalni pojavi so npr. telepatija, jasnovidnost, psihokineza, duhovno zdravljenje, obsmrtna doživetja, reinkarnacija, vesoljska plovila, duhovi ipd. (Schmicker, 2002).

delujočemu sistemu, v katerem je družbena moč porazdeljena s povezavami med sestavnimi deli družbenega sistema. Medtem ko je bilo bistvo industrijske revolucije opredmetenje človekove ustvarjalnosti v fizičnih produkcijskih sredstvih, je torišče postmoderne posedovanje znanja na način ustvarjalnega združevanja informacij. To pomeni, da je mehanizacijo in avtomatizacijo dela, ki je minimalizirala ustvarjalnost modernega človeka, nadomestila ustvarjalnost uporabe znanja kot urejevalnega načela postindustrijskih družb. Bistveno pri tem je, da je izobrazba dobila strukturne lastnosti kapitala, posedovanje znanja pa je vzpostavilo načelo individualizacije posameznika kot posameznika. Strukturne spremembe družbenih razmer po industrijski revoluciji so na ekspliciten način izrazile spremembe na področju medijev. Vzporedno z rastjo populacije se je namreč naklada množičnih komercialno-političnih magazinov zmanjšala, kar gre pripisati njihovi homogenizirani sporočilnosti, ki novim družbenim razmeram več ne ustreza. Položaj specifičnih manjšin (regionalnih, jezikovnih, rasnih, spolnih ipd.) je začelo dobivati vse večjo legitimnost in socialno vlogo, torej gre v postmoderni družbi tudi za kulturno diverzifikacijo, to je uveljavljanje in legaliziranje razlik. Spričo navezav posebnih družbenih skupin na posebne medijske kanale in institucije se nekdaj uniformno javno mnenje danes razkraja, segmentira in fragmentarizira (Debeljak, 1989).

Čeprav Deblejak postmoderno pri nas gleda in razlaga z avtonomijo umetnosti, pravi, da je apriorno zavračanje ameriške perspektive zaradi svojega eklekticizma odveč, »kar nam pove že dejstvo, da se tudi poststrukturalizem ni 'svetovno' uveljavil, dokler ga niso sprejele ameriške univerze, od kjer je deloval nazaj na Evropo« (Debeljak, 1989: 112). To nakazuje tudi na vprašanje globalizacije in miselnih tokov, posredovanih skozi ameriški filter. Schmickerja naj bi v tem okviru ne razumeli enakovredno Debeljaku. To pomeni, da Scmicker ne odgovarja sociološkim in filozofskim vprašanjem za današnje družbeno stanje pri nas, a bi njegov nabor primerov, v katerih paranormalno prodira v znanstvene obravnave, skupaj z dialektiko med moderno in postmoderno utegnil razložiti družbeni kontekst, v katerem očitno obstajajo pogoji za obstoj paraznanstvenih in mističnih vsebin.

Podobno kot Schmicker prikazuje znanost v novi luči, lahko v Sloveniji najdemo nekatere ljudi z univerzitetnega prostora, ki pri svojih raziskavah mejijo na znanstveno neraziskana ali dvomljiva področja. Morda je bila prvi tovrstni primer radiestezija, ki jo je na Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani izčrpno raziskoval dr. inž. Franjo Geč ter opozarjal na mnoge škodljive učinke sodobne tehnologije (radijske, televizijske in druge tehnične naprave), ki lahko v seštevku z naravnimi negativnimi vplivi našega planeta močno ogrozijo zdravje človeka. Bil je tudi predsednik sekcije za radiestezijo pri Slovenskem društvu za merilno-procesno tehniko pod okriljem Elektrotehniške zveze Slovenije (Geč, 1989). Danes se z radiestezijo ukvarja prof. dr. Anton Jeglič, ki je redni profesor na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani, strokovnjak s področja magnetskih merjenj, bioelektromagnetike in procesne tehnike. Vodi laboratorij za magnetska merjenja, ki ima mednarodno akreditacijo za kalibracijo področja magnetnih veličin (Bavčar, 2006). Prof. dr. Igor Kononenko je redni profesor na Fakulteti za računalništvo in informatiko v Ljubljani, med drugim predstojnik Laboratorija za kognitivno modeliranje in član Katedre za umetno inteligenco na isti fakulteti. Njegova raziskovalna področja so umetna inteligenca, strojno učenje, nevronske mreže in kognitivno modeliranje. Poleg umetne inteligence svoje raziskovanje razširja tudi na naravno inteligenco, kot je samozdravljenje,

komplementarna medicina, meditacija, relacija med znanostjo in duhovnostjo ter duhovna modrost (Kononenko, 2007, 2008).

Opozoriti moram, da namen tega poglavja ni iskanje končnega odgovora za postmoderno družbeno karakteristiko. Dejansko družbeno ozadje je preveč kompleksno in večplastno ter posega na področja sociologije, filozofije in se lahko prepleta z antropologijo, zgodovino ipd. Tudi Debeljak pri opisu poglavitnih fenomenov postindustrijske družbe pravi, da je ta opis nujno nepopoln, ker je neizčrpen. **Dejstvo, ki ga na tem mestu želim poudariti, je pestra ponudba izdelkov, dejavnosti in dogodkov na temo duhovnosti, mistike ali ezoterike. Ponudba na trgu pa je posledica povpraševanja, torej so ljudje tisti, ki zahtevajo tovrstne storitve. Geomantijo bi v tem okviru predstavila zgolj kot dejstvo, ki je v družbi pač prisotno.**

Slika 1: Prikaz ponudbe dogodkov v Ljubljani, ki ilustrira zgornji odstavek. Fotografije oglasov za predavanja in delavnice so bile posnete na poti skozi mesto, ne da bi tovrstne oglase namenoma iskala.

Poenostavljeno bi lahko rekli, da legitimnost družbenih razlik in obstoj mnogoterih družbenih skupin ustvarja pestro strukturo družbe, ki ji sledi raznolika ponudba na tržišču, v nasprotju uniformni ideološki cenzuri moderne družbe, ki je imela namen družbeno strukturo predvsem standardizirati, tj. poenotiti. Podobno kot na mnogih drugih področjih (zdravstvo, šolstvo, ponudba literature ipd.) tudi na strokovnemu področju urejanja prostora, gradnje hiš, notranje opreme domov in delavnih mest, danes obstajajo "alternativne" ponudbe, ki poudarjajo starodavno tradicijo in pozabljena znanja. Najodmevneši so primeri svetovanja feng-shui. Besedna zveza se trži pod gesli harmonije in zdravja prostora kot pogoj za kvaliteto bivanja, ciljna skupina uporabnikov tovrstnih rešitev pa so tisti z višjim življenjskim standardom, ki si jih lahko privoščijo kot dopolnilo in nadgranjo domačega ali službenega ambienta. Na podoben način se prodaja tudi starodavno indijsko znanje vaastu shastre, vendar to še ni tako množično in komercialno kot feng-shui. V Sloveniji je bil morda še pred obema omenjenima načinoma, ki sta

vzhodnjaškega porekla, znan pojem radiestezije. Ta prav tako preverja prostor z vidika zdravega bivanja, tako da odkriva škodljiva naravna in tehnična sevanja ter geopatične[4] cone v prostoru, ki ogrožajo zdravje na nevidnem energijskem nivoju.

Pri nas naletimo še na tretjo različico "prostorske analize", to je geomantijo, ki pa ne ponuja storitev v prvotnem pomenu besede. Moderna geomantija pomeni zaznavo krajine in okolja v njihovih vidnih in predvsem nevidnih nivojih obstoja in naj bi se poleg materialnih in vidnih struktur v naravi osredinjala predvsem na vitalno energijsko mrežo planeta, ki jo po njeni interpretaciji sestavljajo točkovni energijski centri Zemlje in linijski energijski kanali, v svetu poznani kot ley-linije[5]. Danes se trži kot "ekološka veščina[6] celostnega obravnavanja prostora. S pomočjo merjenj geomant – zemljemerec določi zdravje prostora, izdela individualno analizo kakovosti bivanja v obliki geo posnetka ter sistematično opredeli blagodejne in moteče vplive prostora na človeka… Temeljno geomantično pravilo o zdravju pravi, če hočemo imeti zdrav bivalni prostor, moramo v prostor zajeti vitalno energijo zemlje. Ta s svojo dinamično cirkulacijo po prostoru človeku krepi organizem in omogoča naravno vitalnost, imunost in moč. To pravilo in kreativno znanje uporabljamo tudi pri načrtovanju za gradnjo hiš" (Lavin, 2008). Dejstvo je torej, da se geomantija pojavlja vzporedno s klasičnim načinom načrtovanja, v prostoru pa se dejansko gradijo objekti, ki temeljijo tudi na njenih analizah.

Slika 2: Splošna delitev načinov analize prostora glede na njihovo geografsko poreklo jih deli na vzhodne in zahodne. Današnje družbene usmeritve na področju urejanja prostora so, da vzhodnjaške tovrstne veščine prodirajo na zahod, kjer se poleg radiestezije in geomantije uspešno tržijo.

[4] Slovarček nekaterih pojmov in izrazov
[5] Slovarček nekaterih pojmov in izrazov
[6] "Ekološka veščina" je sporen izraz. "Ekologija" je veda o okolju, nauk o odnosih med živimi bitji in o njihovem odnosu z okoljem. Pri preučevanju naravnih sistemov združuje in uporablja elemente mnogih drugih ved. "Veščina" bi lahko bila dejavnost, ki bi izhajala iz nauka o ekologiji, nikakor pa to ne more biti geomantija, saj ta pri svojem delu ne temelji na znanstvenih dognanjih in naravoslovnih vedah! (SSKJ, 1995; Lovelock, 1994)

1.2 OPREDELITEV PROBLEMA

Z družbenim ozadjem, ki se danes odpira mističnim, duhovnim in neznanstvenim rešitvam tudi na področju notranjega in zunanjega prostorskega urejanja, se nakazujejo pogoji za njihovo trženje. S tem želim opozoriti predvsem na možnost zlorabe zaupanja ljudi, ki lahko samo verjamejo v mnenje strokovnjaka prej omenjenih načinov (feng-shui, geomantija, ...), ne da bi jim v kratkem času, ki jim ga tovrstni strokovnjak nameni, uspelo tudi globlje razumeti. Zaupanje ljudi je namreč ranljivo zaradi dejstva, da etika trženja v Sloveniji ni nujno enaka moralnemu vedenju oglaševalcev, če izhajamo iz definicije pojmov etike in morale[7]. Današnji oglasi se često opirajo na zdravje kot družbeno vrednoto, pri čemer lahko zavajajo javnost, čeprav te trditve ne moremo posplošiti za popolnoma vse oglase (Jačimović, 2002). Slednje pomeni problem tudi pri trženju alternativnih načinov urejanja prostora.

Problem naloge se je natančneje nakazal pri predstavitvi večstanovanjskega kompleksa v Majcnih na Krasu. Arhitekturo kompleksa je zasnoval Adrijan Cingerle, geomantično analizo območja pa je naredil Robi Lavin. Kasneje se je izkazalo, da to ni edini primer arhitekturnega projekta, v katerega vstopa geomantična analiza[8]. Danes so dokončno ali pa deloma izvedeni projekti v Sloveniji: center Vid v Novi Gorici, Češminov park v Domžalah, večstanovanjski kompleks v Majcnih, naselje Lanovo v Škofljici[9], v tujini pa lahko podobnih primerov najdemo še več. Čeprav je geomant vseh do sedaj znanih projektov pri nas isti, je dejstvo, ki pogojuje problem naloge, da geomantija kot prostorska analiza vpliva na arhitekturne posege v prostor. Vprašanje, ki se je na predstavitvi večstanovanjskega kompleksa v Majcnih postavilo v ospredje je bilo, kaj sploh je geomantija in na kakšen način lahko vpliva na posege v prostor? Kljub dejstvu, da prostorske analize za nove arhitekturne posege v prostor izdelujejo prostorski načrtovalci (arhitekti, krajinski arhitekti, planerji), se pri tem torej pojavljajo tudi geomantiki.

Ne glede na prepričljivost geomanta, ima naročnik, ki tega načina ne pozna, samo dve možnosti: lahko popolnoma zaupa geomantičnemu strokovnjaku ali pa geomantije ne upošteva in ne želi. Na podlagi geomantične analize se namreč ni mogoče pogovarjati ali sodelovati z drugimi strokovnjaki za urejanje prostora oz. z naročnikom na način, ki je lasten krajinskoarhitekturni stroki urejanja prostora s transparentnimi postopki, orodji in metodami načrtovanja. V okviru diplomske naloge so torej vprašanja, ki se pri tem postavljajo, sama verodostojnost geomantičnih strokovnjakov[10] in njihovih rešitev z vidika etike trženja, poleg tega pa tudi upravičenost do denarnih sredstev za take projekte. Iz klasičnega načrtovalskega gledišča se poraja tudi vprašanje, kako lahko neoprijemljive geomantične analize zadovoljijo formalnim zahtevam prostorskih aktov ali celo natečajev.

---

[7] Slovarček nekaterih pojmov in izrazov
[8] Priloga B: Izbrani prikazi arhitekturnih projektov, v katere vstopa geomantija kot del prostorskih analiz
[9] Poleg Cingerletovih arhitekturnih projektov je Lanovo novogradnja, ki geomantijo trži na spletu. (Lavin, 2008)
[10] Obstajajo šole (moderne) geomantije pri nas in v tujini, ki o geomantiji govorijo kot o stroki.

Ali so torej posegi, ki temeljijo na geomantičnih analizah prostora, kakor koli sprejemljivi, ali jih omogoča le trg in povpraševanje po njih?

Opredelitev problema je vezana na družbeno ozadje in bi ga lahko strnila v naslednji povzetek:

1. Vse večja naklonjenost javnega mnenja paranormalnim in duhovnim vsebinam povečuje povpraševanje na tem področju ter daje pogoje za trženje tovrstnih izdelkov in storitev.
2. S tem se ponudba trga razširja, oglaševanje pa se za svoj uspeh pri tem opira na družbene vrednote, danes je to predvsem zdravje.
3. Problem obojega je etika trženja, zaradi česar je zaupanje ljudi ranljivo.
4. Vse našteto velja tudi na področju urejanja prostora. Pri tem je zaupanje ljudi prav tako ogroženo, saj se tržijo storitve, v katere lahko človek zgolj verjame.
5. Naloga se osredinja na primere geomantije, ki vstopa v arhitekturno prakso. Pri nas torej najdemo nekatere projekte, ki so izvedeni tudi na podlagi geomantičnih izhodišč.

6. Problem v diplomski nalogi se postavlja v obliki vprašanja, ali je geomantija lahko del načrtovalskega postopka.

7. Navezano na slednje se v primerih, ko geomantija vstopa v urejanje prostora, pojavlja tudi vprašanje, ali ta način lahko prispeva k izboljšanju rešitev pri posegih v prostor.

1.3 CILJI RAZISKOVANJA

Že sam koren besede "geomantija"[11] kaže na to, da je njen predmet dela neposredno povezan s prostorom. Opredelitev do geomantije, predvsem v primerih, ko ta posega v prostor javnega dobra, je nujna zaradi dejstva, da imamo samo en prostor, v njem pa ogromno število interesov, katerih nosilci so posamezni prostorski sektorji, družba kot celota ter podjetni posamezniki kot investitorji. Splošna ekonomska logika pri tem je, da se vzporedno z večanjem povpraševanja po določeni dobrini ter obenem zmanjševanje te dobrine v ponudbi, veča njena cena. Prevedeno v problem prostora to pomeni, da prostor postaja vse bolj dragocena dobrina. To ne pomeni samo s finančnega vidika, temveč tudi z vidika kakovosti bivanja ter dejstva, da se obseg prostora, s katerim je še mogoče razpolagati, zmanjšuje. Zaradi tega bi morali biti vsakršni posegi v prostor toliko bolj premišljeni in strogo presojani.

Zaradi dejstva, da se geomantija pojavlja v družbi, v stroki krajinske arhitekture pa se o njej nič ne ve in ne govori, je osnovni cilj naloge predstaviti geomantijo in njena polja delovanja, ki navsezadnje prihajajo tudi v konflikt s krajinsko arhitekturo.

- **Kaj pomeni pojem "geomantija" ,**
- **kakšne so metode geomantije,**
- **osvetlitev geomantije, ki se pojavlja pri nas,**
- **koliko je dostopne relevantne literature te tematike,**
- **opredelitev do geomantije z vidika stroke krajinske arhitekture,**

so torej tista vprašanja in cilji, na katera naloga skuša odgovoriti, cilje pa doseči.

[11] "geo... ali géo... prvi del zloženk… nanašajoč se na Zemljo, zemljo" (SSKJ, 1995: 232).

1.4 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Geomantija, ki se danes trži, nakazuje določene stične točke s stroko krajinske arhitekture, saj tudi geomantična stroka teži k celostnemu načinu urejanja prostora, vzdržnostnemu razvoju, ekologiji, varstvu ranljivih območij ter gradnji na neranljivih, primernih območjih določene lokacije, k spoštovanju Zemlje kot planeta, h kakovosti bivanja, … (Hostnik, 2008; Lavin, 2008). Poleg tega geomantična analiza odprtega prostora v Cingerletovih arhitekturnih projektih, na podlagi katerih je avtor na fakulteti za arhitekturo v Ljubljani diplomiral, pomeni izhodišča zasnove ali umestitve arhitekture v prostor[12]. Pri tem geomantija uporablja slično orodje izražanja kot krajinska arhitektura, to je risba z znaki. Vendar zato še ne moremo predvidevati, da je rezultat obeh načinov v prostoru enak, da bi torej geomantična analiza prostor enako kakovostno razložila v okviru določene projektne naloge, kot ga za to potrebo členi in vrednoti krajinska arhitektura. Kljub nekaterim podobnostim ne moremo trditi, da lahko geomantija preprosto nadomesti krajinsko arhitekturo. Upoštevanje geomantičnih načel ne more podati istih smernic za vedenje v prostoru, kot jih s svojo strokovno analizo podaja krajinska arhitektura.

- **Hipoteza naloge torej predpostavlja, da geomantija ne more biti del objektiviziranega načrtovalskega postopka urejanja prostora.**

Raziskovalno vprašanje je vezano izključno na primerjavo in odnos med krajinsko arhitekturo z geomantijo na podlagi tistih arhitekturnih projektov, ki upoštevajo geomantične smernice. Nikakor je ne smemo razumeti v smislu, da bi morala biti geomantija del načrtovalskega postopka krajinske arhitekture.

[12] "Iz konstelacij energijskih pretokov, polj, križišč je mogoče natančno razbrati karakter lokacije ter postaviti smernice obnašaja" (Cingerle, 2006: 7).

2 GEOMANTIJA

2.1 IZVOR BESEDE

Etimološko beseda geomantija izhaja iz starogrške besede geomanteia in je sestavljena iz grških korenov "ge" ali "gaia" – to je bila grška boginja Zemlje, ter besede "mantos" ali "mantein,"[13] kar pomeni interpretacijo, vedeževanje, prerokbo oz. branje oraklja. Pomen vedeževanja danes težko razumemo v avtentičnem smislu. Z vidika geomantije bi ga lahko razložili kot poglobljeno razbiranje večdimenzionalnih danosti prostora. Oboje skupaj Ostan prevaja kot vedeževanje Zemlje ali zemeljskega Duha. Isti avtor nadalje opisuje geomantijo kot starodavni odnos starih kultur do življenja in narave ter pojem dodatno osvetli: "Geomantija je združevala študije naravoslovnih znanosti in kozmologije, astronomije in astrologije, sakralne geografije in geometrije, ekologije, numerologije in mnogih drugih" (Ostan, 1995: 30). Cingerle govori o geomantiji kot o "prerokovanju iz zemlje", ki naj bi bilo opisano v Velikem splošnem leksikonu 2. Pri tem naj bi šlo za umetnost oraklja pri starih Arabcih in Kitajcih, pri katerem so po naravnih oblikah zemeljskega površja (potek rečnega toka, oblike gora, vzpetin itn.) ali po njihovih naključno izbranih točkah in linijah določali najugodnejšo lego za postavitev naselij, kulturnih objektov in grobišč. Samo besedo "geomantija" je skoval Plinij starejši (23–79 n.š.) po srečanju s perzijskimi magi, ki so metali kamenčke v pesek in študirali njihove konfiguracije, kar je tudi njena prvotna oblika. Muslimani podobno še danes mečejo na tla fižolčke, da bi videli kakšna je božja volja, in njihov rek, ki bi ga lahko prevedli kot "Takšna je tvoja usoda", pravi: "Tako ti je grah pao." Na Vzhodu so zato geomantijo imenovali tudi *ilm al-raml* ali "znanost v pesku", ki v tamkajšnjem prvotnem pomenu označuje metodo prerokovanja iz vzorcev na tleh nakopičene zemlje. V Evropi so jo v srednjem veku in renesansi zaradi njene sorodnosti z astrologijo prištevali med veščine vedeževanja, danes pa za to področje širšega razumevanja geomantije ponekod uporabljajo termin "astroarheologija" (Ostan, 1995; Cingerle, 2006).

2.2 DANAŠNJI POMEN GEOMANTIJE

Moderna geomantija kot področje vedenj naj bi poleg fizične ravni narave špekulirala tudi z energijskimi, duševnimi in duhovnimi nivoji narave in človeka. Njena praksa temelji na dolgoletnem šolanju osebnega dojemanja sveta in osebnih izkušenj. Spoznavanje in opisovanje številnih sinergijskih delovanj med človekom in njegovim okoljem na omenjenih nivojih naj bi tako razkrivalo poglobljeno razumevanje prepletenosti človeka in prostora (Fina, 2001). Cingerle s sodobno geomantijo predpostavlja, da je struktura Zemlje poleg materialne tudi energijske narave, da se zemeljska energija pretaka po krajini, prežema zgradbe in ljudi ter oblikuje energijska polja. Podobno opisom starodavne prakse

---

[13] Mantika – "vedeževanje, napovedovanje prihodnosti; izraz preroške slutnje. – V okvir mantike spadajo hiromantija, nekromantija (spraševanje mrtvih), napovedovanje dogodkov na podlagi sanj, kart ipd. – Po zgodovinskem izvoru je mantika predvsem preroška dejavnost, ki se povezuje z religijsko prakso žrtvovanja bogovom in razlaganja njihove volje; najpomembnejši antični orakelj je bil Apolonov tempelj v Delfih." (Sruk, 1995: 194)

naj bi tudi današnja združevala znanja različnih poročij, kot so geografija, geometrija, geopsihologija, ekologija, ..., pri tem naj bi s harmoničnim delovanjem človeka v prostoru ter z upoštevanjem celote zagotavljala visoko kakovost bivanja. Avtor s tem nakazuje na umestitev objektov v prostor na podlagi celovitega branja prostora, s katerim naj bi tako odkrili blagodejne in moteče vplive okolja na uporabnike novogradnje (Cingerle, 2006). Od obeh avtorjev tega odstavka bi lahko povzeli, da se geomantija pri svojem delu ne ukvarja zgolj z materialnim izkustvenim svetom, temveč delovanje pojavne narave razlaga s sinergijskim delovanjem, ki naj bi se godilo med materialnim nivojem in nematerialnimi ravnemi obstoja sveta. Slednje natančneje opisuje poglavje 2.4 Geomantični pogled na svet.

Brönnle pod pojmom geomantije razume umetnost postavljanja mest, ulic in zgradb na ugodnih krajih, optimalno, kot je to le mogoče, medtem ko jo Purner definira kot umetnost in znanost iskanja energijskih centrov krajine in k temu pripadajočih vplivov na nevidnih prostorskih ravneh, ki jih povzročajo posegi v okolje. Pennick razlikuje med sveto in posvetno geomantijo; kraji, namenjeni svetiščem ter tisti za naselbine, imajo po njegovem mnenju drugačne zahteve za urejanje, razlikovali pa naj bi se tudi učinki, utrip ali delovanje teh krajev na človeka (Brönnle, 1998, cit. po Fina, 2001; Pennik, 1985, cit. po Fina, 2001; Purner, 1988).

Literature na raziskovano tematiko je pri nas precej, še več je najdemo v tujini. V okviru te naloge pa je citiranje avtorjev, ki znanstvena področja fizike, biologije, prostorskega urejanja in drugih naravoslovnih strok poljudno razlagajo na znanosti nesprejemljiv način in ob enem nimajo tudi izobrazbe s teh področij, nevarno. S tem bi se namreč dvomljivost navedb povečala, obenem pa bi težje zagotovila objektivnost, ki jo v nalogi skušam uveljaviti. Pri navajanju virov in citiranju avtorjev v tej nalogi sem se zato omejila večinoma na tiste, ki so univerzitetno izobraženi prostorski strokovnjaki oz. so svojo izobrazbo razširili na sorodna, a neznanstvena področja. S to omejitvijo so relevantni avtorji so Erwin Frohmann in Stefan Brönnle, pri nas pa je na to temo objavil obširen esej Aleksander Saša Ostan. Poleg omenjenih avtorjev sem v nalogo vključila še dva iz mlajše generacije, ki sta končala študij z deli na temo geomantije, in sicer Martino Fina, ki je diplomirala na BOKU, ter Adrijana Cingerleta, ki se je v diplomi omejil na praktično uporabo geomantije pri arhitekturnem načrtovanju.

E. Frohmann, rojen leta 1957 v Avstriji, se je po študiju biologije nadalje izobrazil kot prostorski načrtovalec. Največ pozornosti je v svoji stroki namenil medsebojni povezavi večdimenzionalnosti prostora, prostorskemu zaznavanju in s tem povezanim vplivom krajinskih in oblikovnih kvalitet na človeka. Kot univerzitetni profesor na inštitutu za prostorsko oblikovanje in nege krajine (univerza BOKU na Dunaju) vodi poleg strokovnih predavanj tudi seminarje in predavanja na temo senzibilizacije osebnostnega zaznavanja. V svoji knjigi z naslovom *Oblikovne kvalitete krajine in odprtega prostora* avtor namenoma ne uporablja termina "geomantija", temveč govori o prostorskih kvalitetah (Frohmann, 2000).
Stefan Brönnle je bil rojen v Nemčiji leta 1965 in je diplomirani inženir krajinske ekologije in nege krajine. Stroko, v kateri je izšolan, je v praksi povezal z geomantijo in radiestezijo. Ustanovil je tudi lasten biro za geomantično in ekološko nego krajine. Poleg tega je soorganizator prve evropske geomantične revije, ki izhaja v Münchnu, imenovane *Hagia*

Chora, kar pomeni *Sveta krajina*. Brönnle je avtor knjige z naslovom *Landschaften der Seele – Krajine duše*, ki je nastala na osnovi njegovega diplomskega dela v stroki krajinske ekologije z naslovom *Spiritualität und Landschaft – spiritualnost in krajina* pod mentorstvom prof. ddr. Wolfganga Haberja v Münchnu (Brönnle, 1994).
Aleksander S. Ostan je diplomirani inženir arhitekture, urbanist, arhitekturni kritik in fotograf. Kot član DAL, DAP, DUPPS, ZAPS, neodvisnega Urbosveta za Ljubljano, društva Sestava in skupine Odprti krog, predava in vodi delavnice, z Natašo Pavlin pa arhitekturni atelje. Osrednje področje njegovega zanimanja so celoviti arhitekturni koncepti v kontekstu trajnostnega razvoja. Svoje področje znanja podaja z avtorstvom številnih razprav in člankov v strokovnih in splošnih kulturnih revijah.

2.3 ZGODOVINA GEOMANTIJE

Medtem ko skuša prejšnje poglavje osvetliti splošni pomen moderne geomantije, ki jo danes najdemo v praksi pri nas in v tujini, je treba opozoriti, da slednje ni edino razumevanje njenega pomena, temveč lahko v literaturi najdemo avtorje, ki sam pomen geomantije razširjajo skozi čas in prek različnih narodov, s čimer se spreminjajo tudi njene metode in izrazi. Kot uvod v to poglavje bi zato bilo smiselno ločiti raziskovani pojem na

moderno geomantijo v današnji praksi,
geomantične sisteme in na
geomantijo v širšem pomenu besede.

Geomantične sisteme in geomantijo v širšem pomenu besede razlagata naslednji podpoglavji, moderno geomantijo pa osvetljuje primerjalna študija med različnimi avtorji (poglavje 2.4 Geomantični pogled na svet in 2.5 Metode geomantije) ter primer njene praktične uporabe pri nas (mestni park v Domžalah). Brönnle je v svojem delu (1994) strnil verske nazore različnih ljudstev skozi prostor in čas, ki jih povezuje s skupnim imenovalcem geomantije v preteklosti. Glavnina poglavja o zgodovini geomantije zato sledi njegovemu viru, ki sem ga skušala dopolniti z drugimi avtorji.

Pleterski (2008) navaja, da so v preteklosti ljudje združevali vero, navade, simbolna dejanja in vsakdanja opravila v svoj način življenja, ki je bil zato celosten. Blagostanje, ki so ga bili deležni, so nekdaj povezovali z ravnotežjem sil v naravi. Kadar je bilo to porušeno, so nastopile nesreče. V preteklosti so se torej ljudje čutili odgovorne za utrjevanje in vzdrževanje ravnotežja v naravi, kar so praktično počeli na različne simbolne načine, tudi z urejanjem prostora. Eden takih primerov je načelo tročana, ki so ga živeli vsak dan, z vsako njegovo vzpostavitvijo pa so naredili nekaj za ohranjanje ravnotežja. V Sloveniji lahko iz časa pred pokristjanjevanjem najdemo ostanke takega odnosa do življenja in prostora v ustnem izročilu, ki ga je po pripovedovanjih lokalnih prebivalcev zapisal Medveščček: "Moj oče, ded in praded so od časov, ko so tu še tlačanili, prenašali izročilo o tročanu, ki je takrat pomenil tudi način življenja. Ko so se odločili, da bodo postavili hišo, kaščo ali hlev, so najprej poiskali tri kamne. Dva so porabili za temelje, tretjega pa so imeli za binkla (varuha), ki so ga varovali kot skrivnost, saj je zanj vedel le gospodar graditelj, ki je na smrtni postelji povedal bodočemu gospodarju, kje je. Tročan je bil vedno v znamenju ognja, vode ali zemlje. Prenekatero kmetijo je pobralo, ker se je vedenje o hišnem tročanu izgubilo ali pa so ga celo iz nevednosti uničili" (Medveščček, 2006: 55). Na Cerkljanskem in Idrijskem, od koder izhaja vedenje o tročanu, so bile na ta način grajene kmetije, hiše, kašče, hlevi, čebelnjaki in kozolci, celo v sadovnjaku so

drevesa sadili po tem pravilu. Marsikje so bile v tročanu razporejene njive, v širšem prostoru pa tudi zaselki in vasi (Likar in sod., 2008).

Podobno razmišljanje o odnosu starih ljudstev do planeta in življenja podaja tudi Ostan v svojem eseju, kjer piše, da so stare kulture svoj odnos do Zemlje združevale z življenjem in dejavnostmi, ki so zrcalile čas in prostor njihovega nastanka. Ena takih dejavnosti naj bi bila tudi geomantija, ki bi jo lahko razumeli kot staro holistično vedenje o tem, kako se biva harmonično v povezavi z Zemljo. Tako so ljudje skrbeli za vzdrževanje harmoničnih odnosov med vidnimi in nevidnimi nivoji planeta ter med človekom in njegovimi dejanji, ki so vanj posegala (Ostan, 1995). Pri tem, kar avtor imenuje geomantija, gre torej za odnos do prostora in življenja ter vero, da tak način tistim, ki so Zemljo in njenega duha spoštovali, vrača z izobiljem, mirom in srečo.

Tako kot pri umetnosti je tudi pri svojih izrazih v krajini človek izhajal iz svojih življenjskih nazorov. Ti se na vzhodu in zahodu kažejo v templjih, svetih prostorih in celih mestih, v katere je v preteklosti vtisnil višje duhovne plasti svojega življenja. Neposeljena divjina se je štela za kaos, nasproti temu pa si je človek uredil naravo v varno in urejeno. Kot primer Brönnle navaja mesto Babilon s centralno krožno zasnovo, kot so si Sumerci v tedanjem času predstavljali nebesa (Brönnle, 1994). Poleg tega poznamo še mnogo drugih podobnih primerov: odsev raja na zemlji najbolj množično in neposredno izpričuje perzijski motiv štirih rek *čahar su,* ki se je fizično izrazil v vrtovih in zaprtih dvoriščih z vzorcem štirih vrtov *čahar bag.* To simboliko paradiža je po arabskem zavzetju nekdanje Perzije prevzel islam, opredmetenje tega načela pa je mogoče najti na medsebojno zelo odmaknjenih zemljepisnih območjih. Zasluga za to gre v prvi vrsti islamski veri, ki je svoja načela ponesla preko meja izvorne države in preko katere se izpričuje tudi ideološko-simbolična pomenljivost vzorca *čahar bag* (Ogrin, 1993).

Tudi osvajanje novega ozemlja je bilo v zgodovini simbolna ponovitev stvarjenja, zaradi česar je bilo temu vzporedno dejanje obred posvetitve kraja. V stoletjih je človek razvil mnogo ritualov posvetitve nove zemlje. V Indiji so osvojeno zemljo posvetili prek oltarja boginje Agni, podobno so španski in portugalski konkvistadorji v Južni Ameriki poznali "pravičen prevzem" odkritih in zavzetih dežel, tako da so tam postavili križ, osvajalce pa so zato vselej spremljali tudi duhovniki. Vsaka sprememba v krajini, ki se je zgodila zaradi gradnje cest, mest, templejev in grobov, naj bi bila tako načrtovana, da ni izzvala jeze bogov in duhov. Kot najvažnejši ritual pri naselitvi nove zemlje je bila v tem smislu označitev središčne točke,[14] po kateri se je človek nadalje orientiral. Ta je morala biti skrbno izbran in prav tako urejen prostor. Izbira je navadno temeljila na astronomskih opazovanjih ali na t. i. geomantičnih presojah, pri čemer so se slednje bolj približevale prerokovalski tehniki in s tem izvirnemu pomenu besede. Ta je v končni fazi pomagala razložiti fizični prostor, zato lahko tu najdemo korenine moderne geomantije. Mantika je bila božanska tehnika, s katero je človek skušal spoznati voljo bogov, npr. iz vzorcev

[14] Avtor jo imenuje kar po grškem preročišču Omphalos, ki naj bi imel to vlogo, poleg te pa navaja še druge primere t. i. »Igle sveta«, kot sta Meka in Jeruzalem (Brönnle, 1994).

zemlje na tleh, Etruščani so kot tako tehniko poznali prerokovanje iz ptičjega leta, barve bliska ali prerokovanje iz drobovja živali. Geomantično dejanje določitve Omphalosa je tedanjim ljudem pomenilo tisto točko, iz katere naj bi se v vseh straneh neba po zemlji razširjale božanske sile. Avtor to dejanje razlaga kot potrebo ljudi po stalni naselitvi, ki je zahtevala, da se tudi božanska moč ustali na enem mestu, medtem ko nomadi tega niso poznali. Omphalosu so bile podrejene vse druge zgradbe in nadaljnje spremembe v okolici, tako da so se templji in kultni prostori vrstili drug za drugim pod njim ali so bili usmerjeni proti temu centru. Tako posvetitev nove zemlje kot določitev središčne točke nove naselitve je tedanjim narodom pomenilo simbolično dejanje, ki je izbrano zemljo naredilo zanje resnično in jo tudi obdržalo v obstoju (Brönnle, 1994).

Svetovni nazor, ki izhaja iz duhovnega pogleda na svet, se še danes kaže v krajini staroselcev Južne in Srednje Amerike. Ti naj bi se često ravnali po vplivih nebesnih teles. Arhetip krajinskega oblikovanja Srednje Amerike izražajo ceremonialni centri kultnih mest, ki so bili urejeni v mrežni strukturi, pri kateri je glavna os potekala v smeri sever-jug. Mrežna struktura ni bila samo predmet oblikovanja mest, temveč naj bi se izražala v širši krajini; tako naj bi se majevski centri med seboj povezovali v geometričnem redu. Drug arhetip urejanja naj bi bil sončni kult Inkov, ki ga antropologi razlagajo kot sliko njihovega boga na Zemlji. Izraz solarnega kulta je t. i. “ceques”-sistem, ki se kaže v svetem glavnem mestu Cuzco, kar pomeni “popek sveta”. Sistem “ceques” tvorijo t. i. “huacas”, to so sveti kamni, izviri, hribi, votline in drevesa, ki se nizajo v ravnih linijah. Vsako od teh svetih poravnav naj bi vzdrževala ena družina in je odslikavala poti sonca preko leta, npr. sončni vzhod najdaljšega dne v letu. Podobno sistemu “ceques” so staroselci v Boliviji svoje poravnave imenovali “ziqui”. Te so kazale na vrhove hribov, ki so jih označevali kot sedeže bogov in naj bi bile zato povezane s ritualnimi potovanji. Najslikovitejši vpliv staroselcev na krajino Južne Amerike pa imajo krajinske slike planote Nazca, ki so v celoti vidne samo iz zraka. Motivika teh so živali, ljudje, geometrični liki in ravne linije, ki se v določenih točkah sekajo in se iztečejo na horizontu. Motiv nastanka teh slik naj bi bil prav tako kultnega pomena (Brönnle, 1994).

Slika 3 (levo): Mesto Firuzabad, Iran, datiran v 3. stoletju n. š. (Michell, 1975). V sredini je citadela, ki predstavlja univerzalno os kot simbol narave sveta ter samega človeka. Centralna krožna zasnova je bil izrazni kanon naselitve že iz časa Sumercev. Sliko lahko razumemo kot ilustracijo t. i. Omphalosa
Slika 4 (desno): Ribiška vasica, Pacifiška obala, Mexico (Michell, 1975). Ilustracija oblikovanja mest Srednje Amerike

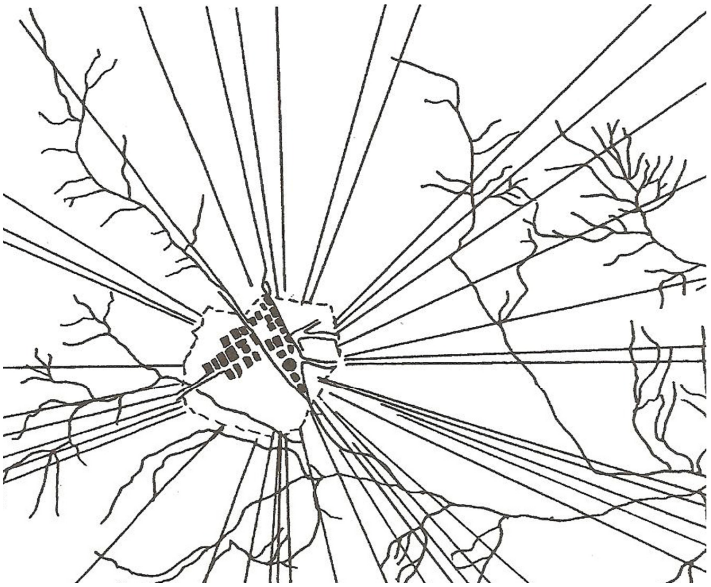

Slika 5 (levo): "Ceques" – nevidne ravne linije, ki povezujejo sveta mesta, žarčijo iz starodavnega perujskega mesta Cuzco (Sullivan, 2004)
Slika 6 (desno): Poti v Boliviji staroselcev Aymara, ki povezujejo njihove svete kraje (Ostan, 1995)

Podobno kot v Južni tudi v Severni Ameriki najdemo sistem več kilometrov dolgih ravnih poti, ki so mnogokrat vodile v prazno, pripisujejo pa jih Indijancem Anasazi, prednikom Indijancev Pueblo. Na razdaljah teh cest se prav tako pojavljajo ritualni kraji, zato naj bi tudi te ceste bile kultnega pomena. Poleg reda, po katerem so bila urejena sveta mesta, sistemov poti in zračnih slik, najdemo iz predkolonialnega časa v Ameriki še zemeljske gomile, ki so visoke do 30 m in pokrivajo nekaj hektarov. Oblike teh gomil so bolj kompleksne, kot jih poznamo v Evropi; antropologi jih razlagajo kot slike živali ali ozvezdij. Tako kot ameriški staroselci so tudi kasnejši prišleki urejali krajino po svojih

religioznih nazorih; Mormoni v Sant Lake Cityju so se ustalili po sionskem[15] vzoru, v središču katerega je bil njihov tempelj, zgrajen po Salomonovem templju v Jeruzalemu, okoliško krajino pa so pravokotno razdelili, kar izvira iz križne razdelitve zemlje, ki je določila središče mesta in lego njihovega templja (Brönnle, 1994).

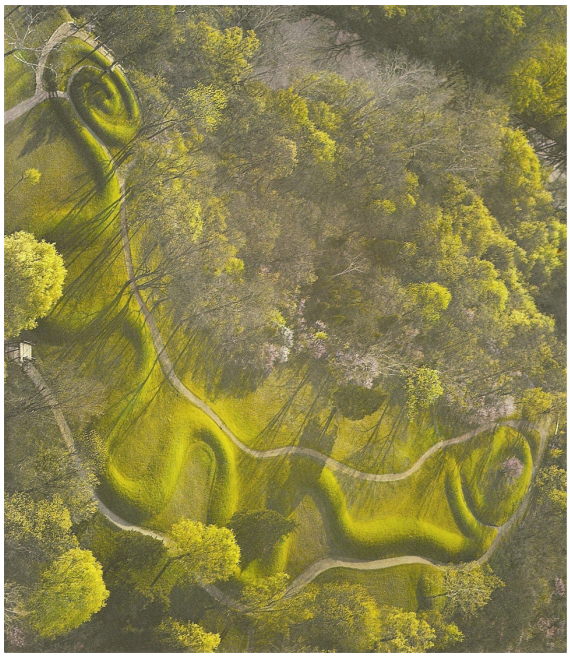

Slika 7 (levo): Serpent Mound, Ohio, ZDA. Gomila naj bi predstavljala kačo in jajce, znan motiv alkemije ameriških staroselcev (Michell, 1975)
Slika 8 (desno): Zasledovanje mineralnih žil s prerokovalsko palico, ilustracija iz leta 1700, Roessler. Nevidni poteki podzemnih rud in mineralnih nahajališč naj bi bili zaznavni z bajalico, kar so ljudje razumeli za prerokovanje, saj poleg te ni bilo navzven vidnih znakov iskanih zemeljskih bogastev. Avtor pravi, da je bila to predhodna uporaba t. i. čarobnih palic v geomantiji in pri iskanju najustreznejše lokacije za tempelj ali svetišče v krajini (Michell, 1975)

V nasprotju z Ameriko Azija danes izpričuje žive ostanke zgodovinskih ritualov in verovanj, ki so se v zgodovini ohranili zaradi močnih tradicij. Kitajski daoizem v krajino prenaša feng-shui, japonsko urejanje krajine odslikava šintoizem in zen budizem, v Indiji, Indoneziji, Sri Lanki in drugih azijskih otočjih pa s krajinskim oblikovanjem ali naselitivijo prav tako združujejo lokalne religije in verovanja. Podobne še danes živeče vzporednice najdemo tudi pri ljudstvih, ki so do danes ohranila način življenja v povezanosti z Zemljo, naravo in njenimi ritmi. Rykwert kot take omenja ljudstva v Braziliji, centralni Afriki in Avstraliji (Rykwert, 1988).

Z velikim časovnim preskokom lahko na tem mestu omenim še raziskovalce, ki so v 20. stoletju postavili dve teoriji, po katerih naj bi se različni kultni prostori in pomembne zgradbe nekdanjih političnih razmer v zgodovini, kot so gradovi in utrdbe, pojavljale v

[15] Sion je staro ime za Izrael.

ravnih linijah. Pri obeh teorijah[16] (Šprajc, 1993; Brönnle, 1994) med vsemi temi objekti in prostori iz različnih obdobij in kulturnih krogov ni bilo odkritih funkcionalnih povezav, torej naj bi bil v ozadju take postavitve neki drug razlog, v kolikor ne gre zgolj za naključje. Pri tem Brönnle poudarja, da so tako sveti prostori kot pomembne profane zgradbe postavljeni na natančno izbranih mestih na način, ki je izhajal iz človekove notranje duhovne potrebe. To naj bi pomenilo, da so tudi starodavna mesta, ki so zrasla okoli teh zgradb tam zato, ker naj bi bil tak takratni duhovni vzgib človeka in ne zaradi urbanistične presoje, kot jo poznamo danes (Brönnle, 1994).

Navsezadnje pa le ne moremo tako enostransko trditi, da je bil včasih duhovni vzgib tisti edini povod in edino merilo poseganja v prostor, da je človek včasih samo "verjel", danes pa samo "misli". Prav tako je bistveno vlogo igrala razpoložljivost vode pri naselitvi, osončenje, rodovitnost prsti, povezanost s preostalim svetom, izkušnje iz preteklosti ipd., le da so te pogojevale ali pomenile izobilje in srečo tudi "po volji bogov" in so se naravne nesreče bolj kot logične zanje razlagale kot "božja jeza". Skratka, pogled in interpretacija stvari in dogodkov je bila v zgodovini bolj prežeta z verovanji in strahospoštovanjem do naravnih sil, ki so za tedanje ljudi odsevale božjo voljo. Človek, ki se je čutil od narave po eni strani odvisen in po drugi pred njo nemočen, je potem skušal živeti s tokom naravnih procesov tako, da si je olajšal življenje.

Pri tem se poraja vprašanje, kdaj se je pogled na življenje in prostor, ki sta bila nekdaj razumljena kot sveta, spremenil. Kdaj so se starodavna pojmovanja in verovanja odrinila v vraže in pravljice ali bila označena za "krivoverske" šamanske rituale? Kdaj se je torej človek povzdignil nad naravo s svojim razmišljanjem, ki se je od intuitivnega vedno bolj nagibalo k logičnemu in razumskemu, kar bi s primero lahko ponazoril tudi dvoumni "dvig ali padec" iz alkemije v kemijo, iz geomantije v geografijo in geometrijo (Ostan, 1995)? Smo na poti industrijske revolucije kaj spregledali ali geomantiki nekoliko fanatično idealizirajo preteklost? Omenjena vprašanja sicer posegajo na področja teologije, antropologije, zgodovine, umetnosti, filozofije ipd., medtem ko se v okviru diplomske naloge skušam omejiti le na odnos ljudi do prostora v preteklosti. Naslednji zgodovinski pregled zato nakazuje le delne odgovore.

2.3.1 Dojemanje prostora različnih evropskih narodov skozi čas

Geomantijo v širšem pomenu besede bi torej lahko razumeli kot celosten način življenja in odnosa do prostora v preteklosti. Ta poenostavljena označitev je mogoča le v primerjavi z moderno dobo in današnjim načinom življenja. Danes namreč ne gre samo za strogo ločevanje svetega in posvetnega[17]; z razvojem družbe se je tudi posvetno, ki bi ga lahko opisali kot različna poklicna področja in znanstveni pogled na svet, močno razčlenilo, medtem ko nekdaj ta ločitev ni bila tako očitna; sveto je bilo nujno za vzdrževanje reda v posvetnem. Brönnle (1994) opisuje simboliko, dejanja in vplive v prostoru, ki naj bi

[16] Dve teoriji t. i. ley-linij: poglavje 6.1 Razprava.
[17] Razlaga je omejena na Evropo. Za kraje, kjer je muslimanska vera, strogo ločevanje na sveto in posvetno ne velja.

izhajali iz človekovega duhovnega vzgiba, kot geomantijo, ki je ne moremo enačiti s pojmom moderne geomantije. Iz prazgodovinskega obdobja v Evropi v tem smislu navaja objekte megalitske kulture, v Angliji pa najdemo tudi orjaške slike, podobne kot so t. i. "zračne slike" Nazce v Južni Ameriki. Skupno vsem naštetim je danes nejasna funkcija njihove prvotne uporabe, zato motivacijo za njihov nastanek mnogi zgodovinarji in antropologi pripisujejo tedanjemu verovanju. Poleg kamnitih objektov so tedanjo podobo krajine zaznamovale predhistorične gomile, ki naj ne bi bile namenjene pokopavanju, tako kot tolmačijo ostanke gomil pri nas. New-Grange na Irskem nakazuje na ritualno funkcijo gomile, pri kateri Sonce ob zimskem sončnem obratu 21. dec. posije skozi majhno odprtino v notranjost hriba, kjer je na steni kamre narisan spiralni motiv.[18] Mnoge tovrstne objekte so kasneje Kelti prevzeli za svoje kultne kraje (Ostan, 1995; Brönnle, 1994).

Slika 9 (levo): (Gray, 2006) Silbury Hill v Angliji
Slika 10 (desno): (Uffington Castle, 2009) Primer predhistorične slike v Angliji, Uffington, vidne iz zraka. Abstrakcija nakazuje na motiv konja. Zračne slike so v Angliji redke, a skupaj z gomilami in megalitsko arhitekturo sestavljajo otoško prazgodovinsko dediščino mitičnega pomena.

Ostan v čas stare Grčije postavlja tisto prvo premeno v človekovem dojemanju sebe in vesolja, ko je človek nekdaj bolj intuitiven in celosten pogled na svet začel členiti in razlagati vse bolj razumsko (Ostan, 1995). Ta preobrat na zanimiv način ilustrirata dve zgodbi oz. simbolična dogodka iz tega časa. Prvo mitološko pripoved bi lahko razumeli kot rojevanje klasične Grčije in s tem tudi zahodnoevropske civilizacije. Povezana je s preročiščem v Delfih, kjer je še v neolitiku deloval glavni grški orakelj. Tu se je prerokovalo v imenu Gaje, boginje Zemlje, pri čemer je Gaji pomagala njena sveta žival, imenovana Python v obliki kače – zmaja[19]. Okoli leta 2000 pr. n. št. naj bi v Grčijo vdrli osvajalci s severa ter s seboj prinesli svoj "panteon", nabor bogov. Z njimi je prišel tudi

[18] Ostan to opiše kot združitev moškega principa sonca, ki s svojim žarkom na določen dan »oplodi« zemljo kot ženski princip, kar naj bi omogočilo spomladansko rodovitnost. S to interpretacijo dodaja pojavu simbolično-religiozni pomen (Ostan, 1995).
[19] Python simbolizira telurične sile oz. zemeljskega duha, asociira pa tudi na simboliko zmaja v kitajskem "feng-shuiju" (Ostan, 1995).

Apolon, sin Zeusa in sončni bog, ki je v Delfih obračunal s Pythonom, tako da ga je zabodel in s tem orakelj iztrgal iz odvisnosti od ciklov Gaje ter ga prisilil v "produktivnost" skozi celo leto. Na podoben način je Zeus ubil Typhona, prav tako mitološko zmajsko bitje zemlje, s čimer je zasedel preročišče v Dodoni[20] (Michell, 1975). Simbolno naj bi ta uboj ponazarjal prehod iz pasivnega, lunarno-zemeljskega, k aktivnemu, sončno-nebesnemu nazoru – iz ženskega principa v moško orientiran pogled na svet. Pri tem naj bi se človek začel ločevati od kolektivnega občutenja sveta in svojo pozornost ter delovanje začel usmerjati od božjega k človeškemu, od bivajočega k razmišljujočemu bitju. Ostan obe mitološki zgodbi razlaga kot proces osvobajanja človeka od celovitega objema narave, z ozaveščanjem individualnosti, telesnosti in razuma (Ostan, 1995).

V istem času živeč narod, ki je sam sebe imenoval Rasena, je bil v stalnem stiku z Grki. Danes to kulturo, ki kaže mnogo podobnosti z vzhodnimi kulturami, poznamo kot etruščansko. Religiozna praksa Etruščanov spominja na babilonsko. Etruščanski duhovniki, naj bi bili odgovorni tudi za orientacijo v prostoru, ki je bila pri gradnji posebnega pomena. Samo gradnjo mesta je torej začel duhovnik, ki je s t. i. inavguracijo "templuma"[21] zarisal obseg bodočega mesta, ki ga je povzel po nebu. Sam ritual je bil poznan kot "disciplina etrusca" in se je ravnal po prerokovanju iz leta ptic ali bliska strel, etruščanski način divinacije pa je bil tudi prerokovanje iz drobovja živali, ki je bila ob tem zaklana kot daritvena žrtev bogovom, da bi se strinjali z izbiro časa in kraja za novogradnjo. Ritual je vodil *haruspex* ali prerokovalec iz jeter (Rykwert, 1988). Glede na tolmačenje ene od teh tehnik prerokovanja je duhovnik določil center bodočega mesta, skozi katerega je narisal križ. Glavne osi, ki so bile po njegovih priporočilih nato zgrajene v glavne mestne ulice, je risal z ukrivljeno palico v tla. Os v smeri sever – jug se je imenovala *cardo*, tista v smeri vzhod – zahod pa *decumanus*. Središčna točka tega križa naj bi pomenila "iglo sveta", t. i. "umbicilus", na mestu presečišča pa so izkopali jamo in jo napolnili z darovi ter zaprli z okroglim kamnom. Ritual se je končal s fizično določitvijo mestnih meja, ki so jih v zemljo zarisali s plugom, tako nastala brazda pa je označevala lego bodočega mestnega obzidja. Brazda, ki je določala bodočo "sveto mejo", je simbolizirala povezavo med "nebesnim mestom", ki so si ga etruščani predstavljali in ga hoteli preslikati na zemljo, ter stvarno podobo mesta. Šele to zadnje simbolično dejanje je mesto tudi dejansko učlenilo v krajino. Na opisan način naj bi Etruščani svoj duhovni nazor opredmetili v materiji; tako samo mesto kot posamezna cesta v njem je bila na tako postavljena od bogov in tudi posvečena. Leta 250 pr. Kr. so Etruščane podredili Rimljani, opisan ritual pa se je ohranil v čase njihovih cesarjev (Brönnle, 1994).

---

[20] Podobno vlogo, kot jo imata mitološka Zeus in Apolon, je v krščanstvu prevzel sv. Mihael, ki se prav tako bori in premaga zmaja, kar je znan ikonografski motiv tega krščanskega svetnika (Michell, 1975). Zmaj v krščanstvu, tako kot kača, simbolizira hudiča, s tem pa so včasih povezovali vse "zemeljsko".

[21] Avgur – »starorimski vedež in svečenik, ki je napovedal prihodnost iz ptičjega leta in drugih znamenj« (Verbinc, 1971: 75). Grki so sveti prostor imenovali (hieros) »temenos«, Rimljani pa »templum«. Etimološko sta si grški koren »temeno« ter latinski »tem« v sorodu, govorita namreč o procesu sekanja oz. rezanja, ki nakazuje prvo človekovo dejanje ločevanja in ograjevanja posvečenega prostora od okolice (Rykwert, 1988).

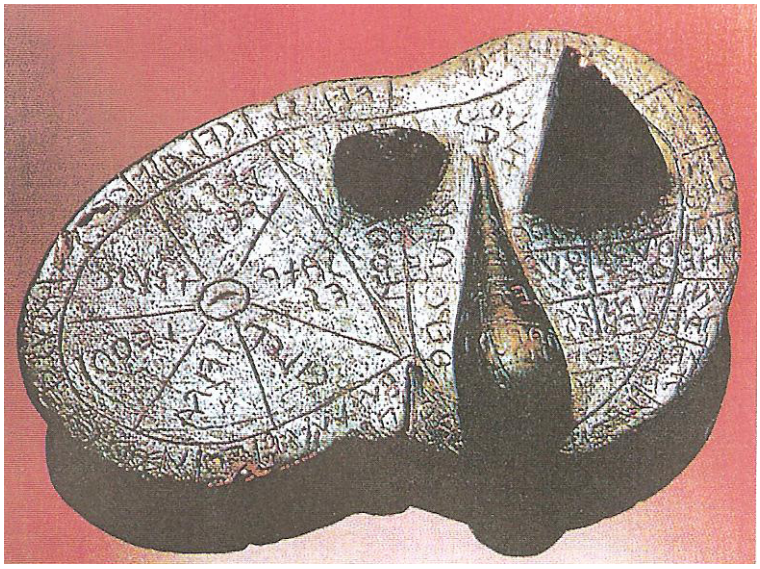

Slika 11: "Haruspicina – tolmačenje znakov, zapisanih v drobovju daritvenih žrtev – je predpostavljala soodvisnost božanske, kozmične in človeške ravni. Posebnosti na različnih delih organa so razodevale odločitve bogov in tako napovedovale neizogibni potek bližnjih zgodovinskih dogodkov. Slavni broneni model ovnovih jeter, ki so ga leta 1877 našli v Piacenzi, kaže nekaj potez, vrezanih z rezilom za kovino, in imena štiridesetih božanstev. Model hkrati predstavlja ustroj sveta in razdelitev panteona" (Eliade, 1996: 80)

Disciplina etrusca je imela velik vpliv na rimsko oblikovanje krajine po vsej Italiji. Rykwert pojasnjuje, opirajoč se na Varra, rimskega pisca iz 1. stol. pr. n. š., da je "augur"[22] ob ustanavljanju mesta ali templja vedeževal iz leta ptičev ter ob tem na tla zarisal diagram, imenovan "templum", po katerem se je imenovala tudi celotna ceremonija "kontemplacije", ki jo je s svojo "znanostjo" tudi zaokrožil (Rykwert, 1988). Dolgo časa naj bi lego mest določali s pomočjo etruščanskih duhovnikov, Brönnle pa pravi, da naj bi ti Rimljanom prerokovali tudi izide njihovih bitk. Tehnika meritev se je v rimskem času imenovala "centuratio" in je prav tako delila ozemlje po križu osi. Tako nastali raster je v rimskih ostankih še danes prepoznaven, poleg tega pa je ortogonalnost odgovarjala tudi veliki potrebi Rimljanov po moči kot poskus podreditve drugih narodov rimski oblasti. Brönnle imenuje to za "geomantijo moči", ki jo je Cezar uporabljal npr. proti Galcem; bitke za zavojevanje naroda naj bi izvajali na njihovih svetih mestih, njihove bogove so nosili v Rim, da bi mestu s tem povečali moč, simbol zavzetja tuje zemlje pa so bile ravne ceste, sicer za profane namene vzdrževanja rimske moči z vojsko, bile pa so često speljane preko svetih cesta podjarmljenih ljudstev (Brönnle, 1994). Kljub vojskovanju, pobijanju in neetičnemu ravnanju so Rimljani ohranjali določene svete obrede ob širjenju rimskega imperija (npr. žgalne daritve ob označevanju in posvetitvi novih ozemeljskih meja). Rimski red v krajini Brönnle označuje za prvega, ki naj bi v zgodovini izgubil sakralni pomen in prerasel v politiko moči.

[22] Ostan ga imenuje kar "rimski geomant" (Ostan, 1995)

Kultura Keltov in Germanov naj bi v krajini prav tako pustila sledi takratnega svetovnega nazora. Kelti so živeli v plemenski zvezi, ki je bila ohlapna in vodena po njihovih duhovnikih ali magih, imenovanih druidi. Zaprta organizacija druidov je imela center na področju današnjega Chartresa. Kelti naj bi združevali solarni in lunarni kult, kar izpričuje tudi keltski koledar, ki je imel solarno in lunarno leto. Mnoge predhistorične obeležitve, kot so kamniti krogi, menhirji in gomile,[23] so tedanji prebivalci prevzeli za svoja sveta mesta. Število 5 naj bi pri Keltih igralo posebno vlogo; pentagram kot njihov magični simbol naj bi se v praksi kultnega načrtovanja pojavljal tudi kot oznaka njihovih svetih prostorov. Peterokraka zvezda na tleh keltskega svetišča je imela vrhnji krak usmerjen proti severu, drugi kraki so kazali v smeri drugih svetih mest, poleg tega pa so nakazovali tudi položaje sonca v različnih letnih časih. Kultno načrtovanje Germanov naj bi se na eni strani naslanjalo na solarni kult Keltov, po drugi pa naj bi se zgledovali po Rimljanih, od katerih so prevzeli delitev krajine s svetim križem. Solarni kult Germanov se naslanja na smer sončne poti, ki jo ta zariše, ko ga gledamo z zemlje – od vzhoda proti zahodu. Izmere krajine naj bi bile često podrejene sončni poti (Brönnle, 1994).

Mesta in naselja srednjeveške Evrope so imela pred prihodom prvih misionarjev posamezne izbrane skale, votline, izvire, drevesa ali otoke za nosilce duhov, bogov ali bitij zle narave. Vsaka naselbina naj bi imela tudi svoj sveti gaj, podobno kot imajo danes vasi in mesta cerkve. Menihi, ki so prišli širit krščansko vero, pa so v imenu te podrli sveta drevesa, izkopali svete skale, sveta mesta pa prekleli. Leta 550 n. š. je papež Gregor misionarske uničevalske pohode prepovedal in ukazal poganska svetišča posvetiti v krščanska. S tem ukazom so na svetih vrhovih poganskih bogov začeli postavljati cerkve. Številne obstoječe linijske strukture oz. poravnave v krajini so ostale ohranjene; v Rimu, ki ga je cesar Konstantin pokristjanil, so glavni mestni osi obeležili s cerkvijo Kristusa Rešenika na jugu, sv. Petra na severu, decumanus pa sta zazanamovali cerkev sv. Pavla in sv. Marije Maggiore. Poganske obeležitve svetih prostorov so se s tem ohranile, Brönnle pa jih prevaja kot "krščansko geomantijo". Sakralni odnos do krajine se je v srednjem veku po njegovi interpretaciji ohranjal preko krščanstva; Avguštin[24] je razlagal mesto kot sliko božjega reda, s čimer je to bilo tudi nosilec simbola moči. Drug sprirtualni motiv krščanstva je postal hrib kot simbolna Kalvarija[25], potem ko je bilo s prevlado islama v Jeruzalemu konec romanj v sveto deželo (Brönnle, 1994). Poleg razlage mesta s krščansko ideologijo Michell navaja Palmo Nuovo, zgrajeno leta 1593, kot primer mesta z geometrijsko obliko, ki je imela namen povzdigniti zakon vojske. Vpliv njenih klasičnih proporcev naj bi po njegovi razlagi vplival na zavest ljudi (Michell, 1975).

---

[23] Na začetku železne dobe se je gradnja gomil, vzporedno s pojavom žarnega pokopa, ponovno obudila. Primer ostankov iz keltskih časov pri nas so npr. gomile na Dolenjskem.

[24] Avguštin (Aurelis Augustinus), 354–430, cerkveni učitelj in filozof. V krščanstvu je poudarjal nauk o grehu in milosti. Napisal je veliko del, mdr. *O božji državi,* ki je prvi prikaz univerzalne svete zgodovine. (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994)

[25] Nekateri primeri t. i. božjih poti križevega pota v Sloveniji so pot na Sveto goro pri Novi Gorici, hrib Kalvarija nad Idrijo, pot na Mirenski grad itd.

Program vrtov se je v renesansi oprl na antiko in od te prevzel polno prvin in motivov antičnega bajeslovja. Pri tem se je ponovno obudila votlina in sveti gaj v motivih grot in *sacro bosca* (Ogrin, 1993). Ti motivi močno spominjajo na svete krajinske elemente iz časa pred pokristjanjevanjem, vendar v renesansi niso imeli sličnega pomena. Prav tako se tudi predstava urejenega univerzuma, ki je bila v miselosti srednjeveškega človeka, v tem času ni izgubila. Geometrija za zidovi renesančnih vrtov pa je bila bolj reprezentativne narave s simboliko moči posameznika, ki je pripadal bodisi sveti ali svetni oblasti in pri tem ni bilo več v ospredju stremljenje k preslikavi neke transcedentalne predstave božjega reda.

Ostan renesanso poleg časa stare Grčije označuje za drug premik, ki se je zgodil v zavesti človeka in njegovega dojemanja sebe in sveta. Potem ko se je v Grčiji nakazalo stremljenje, ki se je od intuitivnega doživljanja vse bolj nagibalo k racionalnemu mišljenju, se je ta pradigma do renesanse že močneje izoblikovala. To pomeni tudi napredek v znanosti, v kateri je bilo ključno spoznanje, da Zemlja ni velika plošča, predvsem pa, da ni v središču vesolja, kot je to dojemal srednjeveški človek. V kopernikanskem vesolju je osrednjo vlogo prevzelo Sonce, kar je počasi povzročilo premik iz "geocentričnega" v "heliocentrični" sistem. Pogled na svet, človekovo doživljanje krajine in celo umetnost so vse bolj razsvetljevala znanstvena spoznanja. Avtor to označuje za prehod od subjektivno kvalitativnega doživljanja proti objektivno kvantitativnemu pogledu na svet. V tem smislu Ostan pripisuje odkritju perspektive veliko težo pri vzpostavitvi relacije med subjektom in objektom, kar pomeni tudi vzpostavitev polarnosti človek – svet (Ostan, 1995). Seveda perspektiva ni bila edina, ki je prispevala k tej vzpostavitvi, temveč je že sam razvoj znanosti, ki poudarja objektivnost, dovolj zgovoren. Poleg znanosti je bilo filozofsko izhodišče tega časa Descartesov "Cogito, ergo sum", ki je postalo oznaka celega obdobja "kartezijanske paradigme"[26], s katero po navadi označujemo čas od renesanse do druge polovice 20. stoletja. Človek se je torej s prehodom od intuitivnega k razumskemu ločil od celostnega doživljanja sveta, kar pomeni, da se je ločil od narave, da jo lahko opazuje in raziskuje. To ločevanje med svetom in človekom, objektom in subjektom, navsezadnje tudi med svetim in posvetnim, Ostan pripisuje času od stare Grčije do renesanse in naj bi ga v najizrazitejši fazi doživljali danes.

Nadaljnjo spremembo mišljenja v zgodovini Brönnle opisuje v baročni neskončnosti, ko naj bi se pozornost začela usmerjati preko meja zaprtih vrtov, tja do obzorja ali oddaljenih vizurnih žarišč. Slika krajine v baroku naj bi po njegovo vzpostavila mrežo centralnih sistemov z alejami med religioznimi in posvetnimi centri. Arhetip tovrstnega urejanja med drugim močno spominja na solarni kult. Kot primer avtor navaja Nymphenburški dvorec, kjer v aleji parka v smeri vzhod – zahod vidi povezavo dveh cerkva v Pippingu in

[26] Kartezijanstvo – beseda izhaja iz polatinjenega imena Descartesa – Cartesius, pomeni pa filozofijo in matematiko Reneja Descartesa. Njegova filozofija je dualistična, njegova metoda racionalistična. Filozofski in naravoslovni nauki njegovih naslednikov se opirajo na protislovne, dualistične elemente Descartesove filozofije. Dualizem – nauk o obstoju dveh nasprotnih si načel (dobro in zlo, narava in duh, subjekt in objekt,...); filozofski nauk (Aristotela, Descartesa in Kanta), ki razlaga objektivno realnost iz dveh samostojnih, neodvisnih počel, materije in duha, mišljenja in biti (Verbinc, 1971).

Schwabingu (Brönnle, 1994). Mnoge gradove in cerkve so sicer v tem času med seboj vizualno povezali s posekami gozdov ali arhitekturnimi posegi, pri čemer pa teh dejanj ne smemo razumeti kot samo "geomantična". Poseke v gozdu so lahko imele tudi profano funkcionalni pomen za lov, vizualne povezave cerkva pa lahko poleg simbolične razumemo s funkcionalno razlago teh povezav, ki so z vidnostjo bazilik tedanjim vernikom in romarjem brez zemljevidov omogočale lažjo dostopnost.

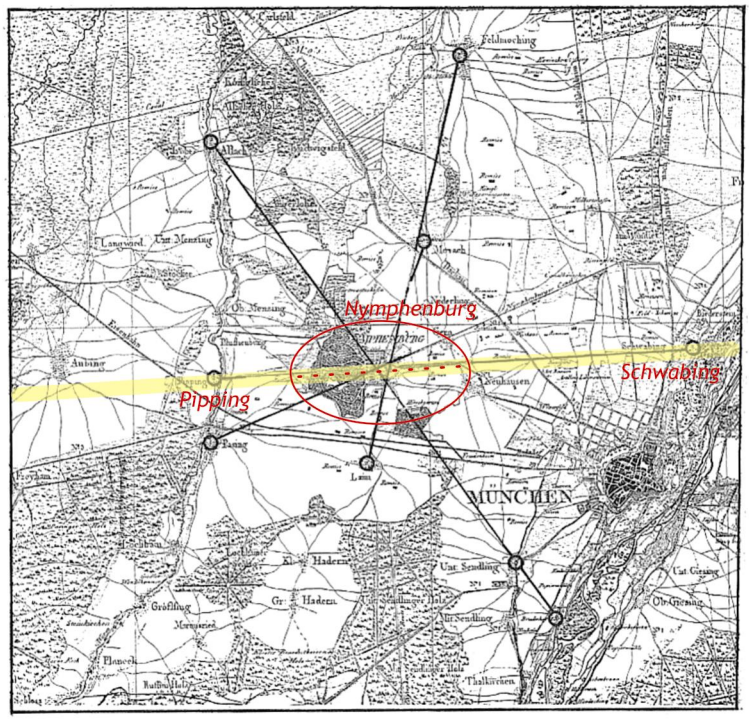

Slika 12: Brönnlejev pogled na Nymphenburški dvorec v širšem prostorskem okviru. Renesančni Nymphenburški kompleks je kasneje posodobil Sckell. Glavna os parka (na sliki označena s črtkano črto) naj bi v smeri sončne poti povezovala Pipping in Schwabing, kar avtor v prostoru bere kot "baročno geomantijo" (Brönnle, 1994)

V času francoske revolucije se je bolj ali manj nasilno začel upor zoper reprezentativnim simbolom plemstva, cerkvenih in absolutističnih vladarjev, ki so se izkazovali s krajinskim oblikovanjem. Fokus v zgodovini krajinske arhitekture se je v tem času usmeril v Anglijo, kjer se je tedaj rodil revolucionarni krajinski slog (Ogrin, 1993). Poleg tega pa je ta čas svojevrstne poteze pustil tudi v Franciji. Tamkajšnjih cerkva pri tem niso uničili, temveč so bile kot krščanske preklete in posvečene "Najvišjemu bitju". Pri tem se je revolucija dotaknila predvsem njihovega interierja, v katerega so revolucionarji dobesedno pripeljali naravo; v mnogih cerkvah so na kor pred oltarjem nasuli simboličen sveti hrib, ob tem je bilo pogosto spremljajoče drevo kultnega pomena, po tleh so uredili travno preprogo in celo poustvarili izvir izpod nasutega hriba. Tako so npr. posegli v cerkev Saint–Maurice v Lillu in v cerkev v Cognacu (Brönnle, 1994). Revolucija v Franciji se ni toliko izražala v spremembi krajine kot v spremembi miselnosti in odnosa do narave. Zdi se, da se je kot upor zoper krščanstvo ta miselnost ponovno nagibala k poganstvu in v naravi iskala svoje kultne elemente, tokrat bolj dobesedno, kot je to bilo s simboličnimi motivi svetega gaja in votline v renesansi. Brönnle nadalje pravi, da naj bi k novi miselnosti močno pripomoglo

romantično gibanje, ki ga je v Nemčiji zaznamoval Goethe. Po njegovi zaslugi naj bi se ponovno ozavestila mistika narave in težnja k prepoznavanju "genius loci" kraja.[27] Goethejev nazor najbolj neposredno izpričuje njegov citat:

"Nichts ist drinnen, nichts ist draußen,
denn, was innen ist, ist außen."[28]
(Frohmann, 2000: 17)

Brönnle navaja, da naj bi slično razmišljal znan predstavnik nemške vrtne umetnosti tedanjega časa – Friedrich Ludwig Sckell, po rodu Angež. Ta naj bi dejal, da naj bi človek tisto, kar je notranje v naravi, izrazil zunanje. To "notranje v naravi" je razlagal z edinstvenostjo "genius loci" kraja. Kako bi temu "genius loci" dal zunanji izraz, pa naj bi bila filozofija njegove prakse: "igrati se z eteričnimi močmi krajine". Njegova razmišljanja je v praksi izvajal na edinstven način: uporabljal je posebno palico – instrument, ki ga je sam razvil. Palica je bila dolga šest čevljev, okrogla in z železno špico. Pri sami praksi si je umetnik vrtov sprva določil točke, jih na pogled povezal z linijo, potem pa te točke tudi dejansko povezal tako, da je hodil proti njim ter za seboj vlekel svojo palico. Na opisan način naj bi Sckell preoblikoval Nymphenburški park (Brönnle, 1994). Avtor pri vsem povedanem sicer ne trdi, da je bil Sckell geomant, vendar ga kljub temu želi prikazati z nekim mističnim pridihom. Sckella pa njegova palica še ne naredi "čarovnika", temveč lahko vse skupaj razumemo brez vpletanja neke geomantije, in sicer, da je bilo načrtovane organske oblike že tedaj težko izvesti v krajini, torej lahko palico za risanje po tleh enostavno pripišemo izumiteljevi iznajdljivosti!

Slika 13: "Friedrich Ludvik von Sckell mit Zeichenstock" (Buttlar, 1989: 203); Sckell s svojo risarsko palico.

V 20. stoletju sta doživljanje sveta in odnos do prostora že strogo ločena na sveto in posvetno: sveto spada v okvir religije in nima nič skupnega z znanostjo, politiko ali posegi

[27] K temu ga je spodbudilo navdušenje nad antiko ob potovanju v Italijo (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994).
[28] Dobesedno bi to pomenilo "Nič ni znotraj, nič ni zunaj, ker to, kar je notri, je zunaj." Poudarek tega prevoda je na vsebini, ker je vtis in zven poezije v splošnem težko prevesti.

v okolje. Duhovnost v podzavesti ljudi pa naj bi s hitrim tehnološkim in znanstvenim napredkom ne bila preživeta. Brönnle v tem smislu navaja Tretji rajh, ki naj bi bila prva država po Rimu, ki je svojo moč črpala iz privržencev celega naroda, pridobljenega na podlagi religiozno-magičnih principov. Avtor navaja, da naj bi Hitler deloval po jezuitih in prostozidarjih, njegova duhovnost pa naj bi bila stranka SS; njen glavni vodja Heinrich Himmler[29] je pri tem često in dobesedno govoril o geomantiji. Nacionalsocialistična stranka je temeljila na Nemškem vitežkem redu in je ljudem dajala vrsto simbolike, ki se je s pozabo duhovne prakse izgubila; singsang (skupinsko prepevanje); ritmično ponavljanje, ki je spominjalo na mantre; simbole, kot je bila svastika[30], ki jo je Hitler prevzel za državni emblem in je celo prerasla v simbol nacizma; ceremonije ipd. Župan Hamburga je zadoščenje, ki so ga ljudje ob tem dobili, izrazil z besedami (v prevodu): "Mi ne potrebujemo nobenih duhovnikov in farjev. Mi smo z Bogom v direktni povezavi preko Hitlerja. On ima mnogo Kristusu podobnih lastnosti" (Brönnle,1994:200).[31] Leta 1939 se je v SS ustanovil sedež z mnogo pododdelki. Vsak od petdesetih pododdelkov je raziskoval določen vidik stare mistike, načeloma pa so se ukvarjali z magičnimi vplivi geomantičnih oblik zunanjih ureditev. Rezultati "Pododdelka za krajevno in krajinsko simbolično slikanje" in "Pododdelka za preizkus t. i. tajnih znanosti" so bili tudi načrtovalske narave. Primer tega je bila povezava bivalnih dvorcev Hitlerjevega "Wolfsschanze" in Himmlerjevega "Hochwald" z linijo, ob kateri so se nizali objekti Nemškega vitežkega reda iz 13. in 14. stoletja. Himmler si je poleg tega želel in prizadeval narediti mesto Wewelsburg za svoje religozno središče. To naj bi bil kultni center z vlogo "središča sveta", v centru naj bi bilo sveto ognjišče, okoli katerega bi se v koncentričnih krogih formiralo mesto.[32] Ravna cesta na načrtu te ideje preseka krožno zasnovo mesta in pripelje h gradu v sredini, tako da je končna simbolika celotnega plana mesto kot "sveti gral" in glavna cesta kot "sveta puščica". Načrt ni bil realiziran. Zaradi mnogih negativnih asociacij na politiko nacionalsocialistov med ljudmi pa se ni čuditi, da je bila geomantija po drugi svetovni vojni tabuizirana. V 80. letih preteklega stoletja naj bi se sakralni odnos do prostora ponovno začel pojavljati (Brönnle, 1994). Dolgo časa je tudi v Sloveniji med ljudi prodirala samo radiestezija, ki jo lahko razumemo kot samostojno prakso, v okviru moderne geomantije pa je le ena od metod in tudi obsega le del geomantičnega pogleda na svet.

---

[29] Himmler je bil nemški nacistični politik, od leta 1929 glavni vodja SS, 1943 notranji minister, glavni pobudnik in organizator gestapovskega nasilja, organizator koncentracijskih taborišč ter množičnega uničevanja Židov, Romov in Slovanov. (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994)

[30] Svastika – verski simbol ali okras iz predzgodovinskih časov, v stari Indiji simbol sonca. Emblem nemške nacistične stranke in Tretjega rajha (Verbinc, 1971) Razlika med simbolom sonca in nacističnim simbolom so v nasprotno smer obrnjene kljuke; starodavna svastika ima kljuke v smeri črke Z, v Nemčiji pa v smeri črke S.

[31] Avtor pod citat v svoji knjigi navaja naslednji vir: *Langer, Walter: Das Adolf Hitler Psychogramm, Wien, München, Zürich 1973: S. 71*

[32] Opis mestne zasnove asociira na babilonsko in etruščansko načrtovalsko izhodišče iz t. i. Omphalosa.

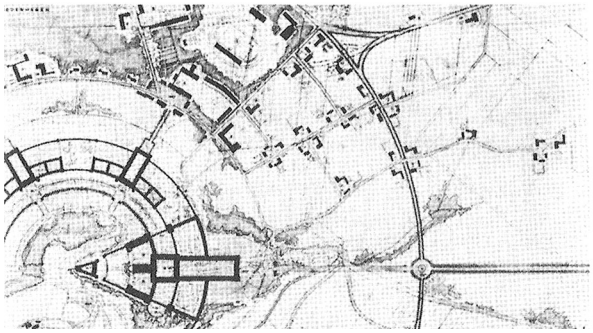

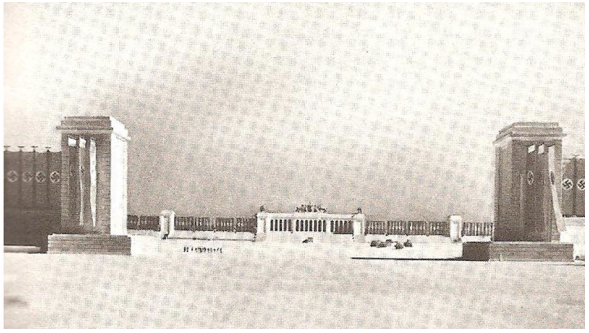

Slika 14 (levo): Mesto Wewelsburg pri Paderbornu. Načrt iz leta 1944 prikazuje mesto – sveti center po simboliki svetega grala, kot si ga je zamislil Himmler (Brönnle, 1994)
Slika 15 (desno): Märzfeld (Albert Speer, projektant). Solarna religija, izražena z izjemnim vplivom in pomembnostjo, je prikazana v načrtih ceremonialnih centrov predvidenega Tisočletnega Reicha (Michell, 1975)

Ostan v zgodovini geomantije poudarja premik v človekovi zavesti, ki se je s prehodom od intuitivnega k razumskemu mišljenju ločila od celovite povezanosti z Zemljo in jo od platonskih časov naprej predvsem še meri, analizira in razlaga. Koncentracija novodobnega človeka na uspeh in užitek, ki sta kot bežišči perspektive na obzorju tako blizu, a nikoli povsem dosegljivi, po njegovo zožuje širino celovitega življenjskega izkustvenega polja, dokler slednje ne razpade v nekomunikativnost delnih, znanstvenih mikropogledov dvajsetega stoletja. Proces, ki se je iztekel v dobo modernega individualizma, bi lahko strnili v sestop iz kvalitete v kvantiteto motivov človekovega iskanja, ali povedano s primero, omenjeno že v uvodu tega poglavja: "Če je alkimija še iskala kamen modrosti ali dušo sveta ("animo mundi"), gre pri kemiji predvsem za raziskovanje materije, njenih elementov in formul. ... Zdrs ali dvig iz vedeževanja v merjenje (geomantije v geometrijo) pa označuje oba procesa hkrati: razločevanje iz celote in osvobajanje v avtonomnost, s katerima nas je Grčija obremenila in obdarovala obenem" (Ostan, 1995:36, 39). Od partikulacije znanstvenih pogledov so prav naravoslovne znanosti tiste, ki se s svojim napredkom ponovno približujejo definiciji povezanosti vsega bivajočega, kar ekonomsko kategorijo narave postavlja pod vprašaj.

Prikaza zgodovine človekovega odnosa do svojega okolja pa nikakor ne smemo razumeti enostransko, kot da je moderna doba samo "slaba", stari časi pa so bili v primerjavi z današnjim "dobri". Človek, ki v preteklosti narave in dogodkov še ni mogel znanstveno opredeliti, tako kot to lahko storimo danes, je svoj domet razuma nadgrajeval z duhovnim doživljanjem in razlago sveta, iz česar je izhajal tudi njegov odnos do prostora. Racionalizem kot današnji življenjski nazor, je prav tako, kot so bila zgodovinska verovanja, primeren duhu časa. Ob dejstvu, da je ljudi na Zemlji vse več, prostora pa vse manj, je namreč današnje načrtovanje tista optimalna rešitev, ki ob nadaljnjem večanju števila ljudi v družbi zagotavlja ob tem vzporedno potrebno varovanje narave in našega planeta. Nadaljnje vprašanje pa je, kakšno vlogo v odnosu do prostora nosi moderna geomantija danes in, ali je sploh potrebna?

Geomantija v preteklosti nam nikakor ne more biti navdih za današnje vedenje. Nasprotno, nekateri njeni primeri, ki so bili opisani, jo celo osvetljujejo v luči velikega dvoma. Ne glede na to, ali so Rimljani, misionarji v srednjem veku, konkvistadorji v Ameriki ali

nacionalsocialisti v Nemčiji posegali po določenih geomantičnih prijemih, kot jih nekateri avtorji označujejo, ti prijemi nikakor ne opravičujejo njihovega nemoralnega ravnanja! Navedene primere bi utegnili razumeti tudi v smislu, da so omenjeni narodi svoje cilje dosegali s pomočjo določenih "svetih" dejanj, preden so se lotili nemoralnih zaradi vesti, ki so si jo tako pomirili. Po drugi strani pa bi v zgodovini lahko sledili določeni kontinuiteti potrebe po "svetem", ki nikoli ni zares izginila. Ali so nacional-socialisti izkoristili prav to notranjo potrebo množic? Najzgovorneje bi na to odgovorilo pokristjanjevanje; sprva so za svoj namen prevlade uničevali religiozno simboliko zavojevanih narodov, potem pa za ta isti namen to isto simboliko posvetili in prevedli v svoj, tj. krščanski jezik. Podreditev v religioznem smislu je torej bila bolj celostna, kot če bi ta bila samo na politično-prostorski ravni. Navsezadnje pa bi lahko vso zgodovino geomantije razumeli enostavno na način, da katerokoli dejanje, ki je bilo pri tem opisano, nosi izključno tisti pomen, ki mu ga nadene akter za svoj namen in v skladu s svojim prepričanjem.

2.3.2 Geomantični sistemi različnih kulturnih krogov po svetu

Pojem geomantičnih sistemov se v okviru te naloge nanaša na kulture tistih narodov, ki svoj pogled na svet in Zemljo še danes močno prežemajo z lokalno tradicijo. Na tem mestu bi osvetlila tista tovrstna sistema, ki ju najdemo tudi pri nas. "Teorija in praksa geomantije se v različnih kulturnih okoljih in v različnih časih pojavljata v raznolikih oblikah ... Geomantija je ena od tradicionalnih kitajskih vedenj, imenujejo pa jo 'feng shui'[33]" (Ostan, 1995: 31). Tudi Brönnle pojem geomantije razširja v nadpomenko različnih načinov odnosa do Zemlje in njihove različne izrazne oblike časovnih obdobjih in geografskih okvirov imenuje "geomantični sistemi" (Brönnle, 1994).

Indijsko obliko geomantičnega sistema domačini imenujejo vaastu. Tako kot kitajski odnos do prostrora zaznamuje daoizem, je indijski prežet s hinduizmom in budizmom. Pri tem gre za drugo metodiko dela s prostorom; kraj naj bi sodili po topografiji, barvi, vonju, okusu tal, vedenju rastlin in živali. Poleg izbire primernega kraja za določeno dejavnost oz. gradnjo je enakega pomena tudi izbira za to primernega časa; začetek gradnje in čas pred njim opravljenih ritualov naj bi določali z uporabo astrologije (Fina, 2001; Brönnle, 1994). Beseda "vaastu" izhaja iz sanskrta in v širšem pomenu pomeni "kraj, kjer ljudje bivajo". Ta prvotni pomen vključuje kraj, kjer so zgrajene zgradbe in tudi zgradbe same. Izbira primernega kraja, arhitekture, tehnika gradnje, oblikovanje krajine in astrologija so še danes neizogibne komponente vaastuja. Vaastu shaastra in vaastu vidya se nanašata na teorijo in prakso, a strogo ločevanje med njima v tem primeru niti ni bistveno, saj v današnjem širšem pomenu pomeni tudi način življenja (Ashwini Kumar, 2003).

Po svetu je znanih še vrsto drugih geomantičnih tradicij. Na Havajih je lokalna metoda označena kot "Kuhikuipone", na Madagaskarju kot tako poznajo metodo "Vintana", potem

[33] Prvi, ki je kitajski 'feng-shui' označil za geomantijo, je bil evropski misionar E. J. Eitel v drugi polovici 19. stoletja (Brönnle, 1994; Ostan, 1995).

so to še "Yattara" v Burmi, t. i. "Pesmi črt" ("Song lines") v Avstraliji, "vse pa pričajo o nekoč prisotnih kozmologijah, skozi katere so arhaične, magične in mitske kulture doživljale svoje prednike, sebe, svet in vesolje kot živo, nerazdružljivo, skrivnostno povezanost Celote" (Ostan, 1995: 33).

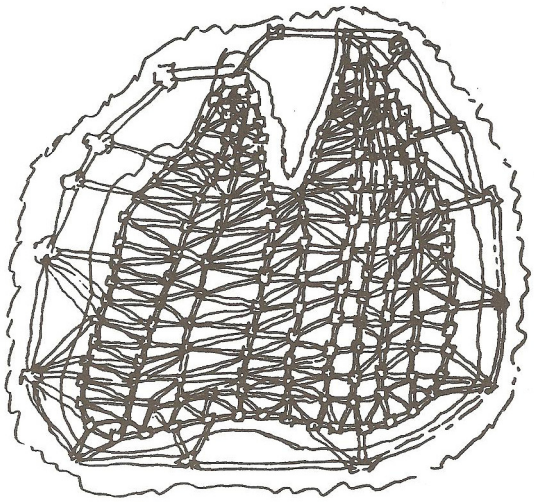

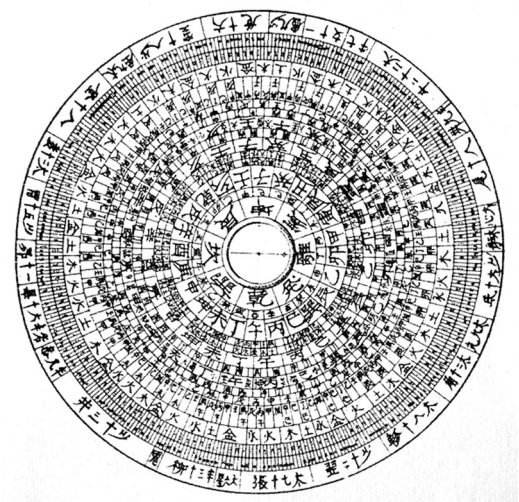

Slika 16 (levo)*:* Zemljevid mitične Avstralije po Davidu Mowajartai. Vozlišča predstavljajo aboriginske zgodbe, linije, ki povezujejo vsako od teh zgodb pa so linije komunikacije med plemeni (Sullivan, 2004)
Slika 17 (desno) : Kitajski geomantični kompas (Michell, 1975)

Navsezadnje se moramo zavedati, da vsi različni zgodovinski in današnji narodi, ki so bili opisani ali omenjeni, svoje lokalne metode nikoli niso imenovali za "geomantične", temveč so nekateri današnji avtorji razširili njen pojem ob tem, ko so skušali v razumljive okvirje postaviti pojem moderne geomantije.

Kaj pa, če so vse zgodovinske navedbe, ki iščejo geomantične poteze tedanjega časa, aberacije, kar dobesedno pomeni "videti stvari tam, kjer niso" (Baltrušaitis, 1997: 228)? Avtor je že v 17. stoletju iskal vse mogoče poglede, predvsem na ikonografijo v umetnosti, takšne, kakršni so obstajali nekdaj, in take, kakršni so se razvili s pripovedmi o njih pozneje ter kakršne so se njemu zdeli v njegovem času. Legenada o Egiptu se je npr. v času, ko so evropejci odkrili egipčansko kulturo, samovzpostavljala na zablodah, izmišljinah in fantaziji tako prepričljivo, da se je sprevrgla v verjetje (Baltrušaitis, 1997). V primerjavi z Baltrušaitisovimi alternativnimi pogledi bi se nam torej porodilo marsikatero vprašanje, kako so tedanji ljudje videli opisane zgodovinske primere, kako te primere razlagajo knjige, kaj se je iz teh rodilo v legende, kako jih danes gledajo drugi ljudje ... razlaga zgodovine, kot jo vidi geomant, bi s temi vprašanji lahko predstavljala le eno od t. i. popačenih perspektiv.

2.4 GEOMANTIČNI POGLED NA SVET

"Ne bi se smeli pretvarjati, da razumemo svet samo z intelektom. Sodba intelekta je samo del resnice."
(Carl Gustav Jung, 1875–1961)[34]

Geomantija do danes ni bila formalizirana v splošno veljavna pravila, ki bi ponujala neko univerzalno razumevanje njenega pojma in ki bi združevala vse različne avtorje te tematike. Nasprotno, pri različnih avtorjih srečujemo različne poglede na svet in iz tega tudi izhajajoče razlage same geomantije. V nadaljevanju sledijo nekateri modeli predstave sveta, katerim je skupno njegovo splošno pojmovanje, ki se razširja preko materije in zmožnosti čutil, ki v tej materiji delujejo.

2.4.1 Členitev univerzuma po različnih avtorjih

Model treh svetov – Brönnle

Brönnle razlikuje tri ravni resničnosti:

- *fizično,*
- *eterično* ter
- *duhovno.*

Fizično raven s prostorskega vidika reprezentira vidna pojavnost sveta – geografske, topografske, morfološke oblike, tip krajine, iz nje lahko razberemo zgodovino nastajanja in današnje stanje. Poleg tega ta raven nakazuje nekatere lastnosti višjih ravni. Avtor v to raven uvršča tudi radiestezijsko zaznavna sevanja (Brönnle, 1998, cit. po Fini, 2001).

Eterično raven[35] avtor imenuje za vezni člen med duhovno in fizično ravnijo in jo označuje tudi za življenjsko moč ali vitalno energijo. Enači jo s tisto univerzalno življenjsko energijo, ki je vseprežemajoča in v mnogih kulturah različno poimenovana. Eterična raven ima lastnost polarnosti, na materialni ravni se kaže v različnih kvalitetah pojavnega sveta, pri človeku pa v čustvenih odzivih. Te kvalitete naj bi bile na materialni ravni opisljive z vidika štirih elementov (Brönnle, 1998, cit. po Fini, 2001). To bi lahko imenovali tudi elementarni vidik krajine, ki ga nekateri drugi avtorji ločujejo od drugih nivojev členitve sveta.

Eter naj bi bil prisoten povsod in naj bi po krajini ne le tekel, temveč se tudi zbiral na določenih mestih. Oblike v prostoru naj bi na eter neposredno vplivale. V krajini naj bi nanj vplivala topografija, arhitekturne oblike ter simbolne oblike oz. simboli na splošno.

---

[34] Kononenko, 2007: 165

[35] »etrski« in »eteričen« nista analogna pridevnika; »etrski« pomeni nanašajoč se na eter, in sicer v kemijskem kontekstu (etrska narkoza, etrski hlapi), medtem ko je izraz »eteričen« pridevnik, ki učinkuje breztelesno, poduhovnjeno ali zelo nežno, odvisno od besedne zveze. (SSKJ, 1995) V tem kontekstu ne govorimo o kemijskih lastnostih.

Elementom zraku in ognju pripadajoča eterična področja avtor združuje v pojem jang-etra, katerega lastnost naj bi bila, da stremi navzgor, medtem ko naj bi jin-eter stremel navzdol in ga reprezentirata elementa voda in zemlja. Zemeljski eter se po avtorjevi razlagi nabira v jamah kot tudi v gričevnatih in hribovitih krajih. Nižinski kraji nosijo po njegovo karakteristične lastnosti zračnega etra, ki se poleg nižin zadržuje tudi na prevetrenih gorskih hrbtih. Ognjeni eter pripisuje špičastim oblikam gorskih vrhov in arhitekture ter prav tako območjem gorskih hrbtov. Živahna vegetacija in prisotnost vode v krajini naj bi nakazovala povečan etrski potencial, območja z malo favne in flore, kot so puščave, pa pomanjkanje tega potenciala. Lastnosti etra naj bi se odslikovale tudi v kulturi in načinu življenja določenih lokalnih prebivalcev; tako naj bi hribovci bili pogosto vezani na tradicijo in previdni do novitet, kar je značilnost elementa zemlje. Element ogenj se izraža v močni dinamiki mest ter povečani potrebi po dokazovanju meščanov. Vodne krajine, ki poudarjajo čustva, spodbujajo romantiko in melanholijo tam živečih ljudi, zračne krajine kot so ravnine pa lokalce nagibajo k razumskemu (Brönnle, 1998, cit. po Fini, 2001).

Potrebno je poudariti da gre pri zgornjem opisu Brönnlejevih geomantičnih načel za določeno mero generalizacije, kar pomeni, da opisanih načel ne moremo neposredno prenašati na krajino in ljudi. Določen kraj, ki izraža lastnosti enega izmed štirih elementov, naj bi bil vedno rezultat kompleksnih vplivov ter lokalnih značilnosti in ga tako ne moremo opisati z lastnostmi le enega elementa. Špičasti vrhovi gora tako nakazujejo prevladovanje ognjenega elementa, poleg katerega so vselej bolj ali manj prisotne sledi drugih. Prav tako je vsak posamezen človek edinstvena kombinacija osebnih karakternih lastnosti, tako da vseh meščanov ali hribovcev le ne moremo enostavno vreči v isti koš.

Eter naj bi tudi oblikoval linijske energijske strukture; etrske oz. eterične linije naj bi povezovale različne kraje in se raztezale čez veliko kilometrov v krajini. Med te linije avtor uvršča v svetu znane ley-linije. Te naj bi imele veliko moč in so simbolično predstavljene z zmajem – t. i. zmajeve črte (Brönnle, 1994).

Duhovna raven v tej klasifikaciji ne more biti neposredno doživeta na materialni ravni, zato avtor za vezni člen med njima postavlja zgoraj opisano eterično raven. Duhovna raven naj bi se na materialni ravni izražala s simboli, števili ali v sagah in verovanjih določenega kraja, torej so v vsakem primeru njeni izrazi abstraktni. Avtor v povezavi z duhovno ravnijo krajine omenja različne pojme: *Genius loci* je latinski pojem za opis duha, ki živi na nekem kraju, t. i. prvinski impulz, ki ga lahko razumemo kot edinstven individualni izraz nekega kraja. Značilnosti, ki dajejo določenemu kraju njegovo edinstvenost in s tem prepoznavnost, se v tem smislu nanašajo tako na duhovno raven kot tudi na tiste kvalitete kraja, dojemljive s petimi čutili, pri čemer naj bi med različnimi nivoji poleg materialnega bilo tudi sinergijsko delovanje; Genius loci se v tem smislu zrcali v materialni izjemnosti oz. raznolikosti posameznih krajinskih območij. Grki in Rimljani naj bi pri urejanju ali postavitvi neke gradnje poskušali najti tisto točko, katere moči so ustrezale namenu postavitve in dejavnosti na tem mestu. Dejavnosti, kot so bili tržni dnevi, sodne obravnave ali postavitev temeljnega kamna, so se orientirale in odvijale povezano z določenimi ritmi; kot dopolnilo h Genius loci nekega kraja torej obstaja *Genius tempori*, ki ustreza duhu časa nekega obdobja. Genius loci in Genius tempori naj bi tako delovala hkratno in bila prepoznavna v zgodovini nekega kraja (Brönnle, 1994).

Bogovi in svetniki naj bi bile personificirane duhovne kvalitete kraja. Po imenih in upodobitvah so si bogovi in svetniki med seboj v različnih religijah različni, vseskozi pa so se ohranjale nekatere njihove skupne značilnosti in lastnosti (Brönnle, 1998, cit. po Fini, 2001).

Glede na zgoraj navedeno bi lahko povzeli, da se duh določenega kraja (Genius loci) v različnih zgodovinskih obdobjih v duhu časa (Genius tempori) izraža v obliki lokalne kulture, njenih zgodb in sag, umetnosti in simbolike ter religije s svojimi svetimi liki in bogovi.

Trojnost krajine in prostora – Frohmann

Erwin Frohmann je podobno kot Brönnle razvil model geomantičnega pogleda na svet v treh nivojih, strukturira pa ga drugače. V svoji interpretaciji govori o treh dimenzijah, ki telo krajine povezujejo v celostni organizem in ji omogočajo vitalnost z medsebojnim učinkovanjem med posameznimi ravnmi. Posamezna področja, ki naj bi pomagala k razumevanju celote življenjskega prostora so po njegovem naslednja:

- *Telesno-snovna dimenzija,*
- *Estetska dimenzija* in
- *Zavestna dimenzija* sveta.

Telesno-snovna dimenzija se preko manifestacije ognja, zemlje, zraka in vode izraža v telesu krajine – njeni morfologiji in topografiji, klimatskih značilnostih, v njenih obtokih in kroženju snovi ter procesih flore in favne. Telo krajine je formalni izraz njene zavesti in je estetsko učinkovit. To slednje bomo razumeli z nadaljnjo razlago naslednjih dimenzij materialnega prostora (Frohmann, 2000).

Estetska dimenzija pomeni dve izkustveni kvaliteti; krajina ima na eni strani arhetipsko izkustveno učinkovanje, po drugi pa deluje formalno estetsko. Arhetipski izkustveni zaklad prostora v človeku sproža notranje izkustvene vsebine, prek katerih ta vzpostavi emocionalni odnos do krajine. Poleg tega pa formalno estetsko učinkovanje pomeni neposredno delovanje oblik, proporcev, števil, barv, zvokov, ritmov in simbolov, ki jih človek v prostoru doživlja in prepoznava. Avtor to dimenzijo postavlja za vezni člen med prvo in tretjo, saj naj bi po njegovem zaznava estetskih kvalitet bila s telesom povezano izkustvo duševno – duhovnih kvalitet prostora. Pri tem sta formalno estetsko in arhetipsko učinkovanje v zaznavnem procesu neločljiva (Frohmann, 2000).

Avtor nadalje pojasni, da je zaznava estetskih kvalitet več kot samo videnje, je sintetična izkušnja in vključuje informacije vseh čutnih organov, čeprav ne vedno zavestno. Dražljaj sproža čutno doživetje, ki je povezano s spomini in pričakovanji ter korenini v osebnem in kolektivnem razvoju zaznavajočega. V tem kontekstu navaja Kanta, ki pravi, da lepote ne moremo opazovati ločeno od subjekta. To pomeni odnos subjekt – objekt, v katerem zaznavajoči pripisuje estetski izkušnji vrednost, ki vodi do estetskih sodb. Subjektivna izkušnja estetike je odvisna od osebne narave, vrednot in naučenih norm ter karakternih lastnosti posameznika, obsega pa tudi kolektivne estetske sodbe, saj so do določene mere tudi te osebne. Kolektivne estetske sodbe so splošno družbeno priznana estetika, do katere

vodijo intersubjektivna spoznanja. Ta se oblikujejo tako, da mnogo osebnih izkušenj definira osnovni estetski karakter. Pri estetskem doživetju so osebna in družbena merila lepega tesno povezana, saj je posameznik vselej do določene mere identificiran s kulturo družbe, v katero je socializiran. Prav tako pri estetski izkušnji ne moremo ločiti objekta in subjekta; objekt sproža estetsko srečanje, v subjektu pa se odvija estetsko doživetje (Frohmann, 2000).

Čeprav je nauk o estetiki že v 18. stoletju dobil znanstveno priznanje,[36] o njej z današnjimi znanstvenimi merili ne moremo postaviti dokončnih objektivnih sklepov. Doživljanje prostora je neločeno od posameznika, v družbenem merilu pa ne od kulture, kateri posameznik pripada. Estetika se torej znanosti izmika, v veliki meri pa to pogojujejo osebni in kolektivni podzavestni vzorci. Slednje pomenijo arhetipe, ki so predmet analitične psihologije, pri kateri je človekova psiha razumljena kot del narave in tako kot narava sama nedojemljiva. Nedojemljivi in neopisljivi svet pri modelu Trojnosti krajine in prostora pomeni nematerialne ravni, ki naj bi se izražale posredno prek posameznikovega doživljanja in prek abstraktnih predstav, kot so simboli.

Pojem arhetipa je definiral Carl Gustav Jung.[37] Po njegovi teoriji je vsebine osebnega nezavednega mogoče ozavestiti, medtem ko kolektivno nezavedno sestavljajo arhetipi. Arhetipi so dinamični vzorci, ki se vedno in povsod pojavljajo v tipično človeških načinih bivanja, vedenja in v dejanjih. Ljudje arhetipov ne izkusijo samih po sebi, ker so spravljeni v nedosegljivih območjih kolektivnega nezavedenga. Tisto, kar doživljajo, so arhetipske podobe v osebnem nezavednem, ki so emanacije arhetipov globoko v kolektivnih slojih. Arhetip kot nevidno vozlišče pripada območju zavesti, ki meji na metafizične razsežnosti bivanja (Pascal, 1999).

Arhetipe krajine avtor razlaga kot zunanje in notranje slike in čustva v povezavi s krajino, ki izhajajo iz skupnega evolucijskega razvoja in nastanejo iz medsebojnega učinkovanja med človekom in prostorom. Informacije izkušenj se zbirajo v podzavesti in v zgodovini izoblikujejo kolektivno nezavedno izkušnjo prostora. Ta predstavlja izkustveni zaklad, ki je dostopen vsem ljudem, a ni osebno pridobljen, je namreč podedovan. Izrazne oblike arhetipov so simbolne – to so miti, pravljice, prilike, metafore, slike, običaji, nakit in oblike uporabnih predmetov, ki v določenem merilu izražajo kulturo družbe in lokalne značilnosti. Simbolne pomenske vsebine prostora naj bi človeka preko lastnega duševnega telesa povezovale s t. i. dušo krajine. Življenjski prostori naj bi torej imeli pomenske vsebine, ki jih človek v prostorski zaznavi izkuša kot arhetipske strukture (Frohmann, 2000).

---

[36] Alexander Baumgarten, 1714–1762 naj bi estetiko utemeljil kot znanstveno disciplino: čutna zaznava je več kot predstopnja miselnih struktur, je lasten spoznavni proces, torej estetika ni zgolj teorija, temveč direktna izkušnja (Frohmann, 2000).

[37] Jung je bil švicarski zdravnik in psiholog Freudove šole, kasneje je osnoval lastno smer, tj. globinska ali analitična psihologija. Ta temelji na posebni osebnostni teoriji, katere osnova je ločevanje med individualno in kolektivno podzavestjo (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994).

Zavestno dimenzijo avtor deli na tri področja, ki odgovarjajo zavestnim poljem človeka: *vitalno-energijsko dimenzijo*, *emocionalno dimenzijo* ter *mentalno dimenzijo*. Pri tem izpolnjuje *vitalno-energijska dimenzija* nalogo delitve življenjske energije in moči s pomočjo različnih vitalno-energijskih sistemov v krajini in v tem smislu ustreza opredelitvi eterične energije v zgoraj prikazanem modelu Treh svetov. *Emocionalna dimenzija* pomeni čustveno raven in v svojih kvalitativnih izraznih oblikah ustreza delitvi na štiri elemente. Zopet najdemo analogijo s predhodno opisanim modelom: polarnost eterične ravni v krajini Brönnle deli v jin-eter ter jang-eter, ki odgovarjajo lastnostim posameznih elementov. Brönnle *vitalno-energijsko dimenzijo* in *emocionalno dimenzijo* po Frohmannu v svojem modelu torej enači z *etrsko ravnijo*. *Mentalna dimenzija* v tem modelu pomeni duhovno povezavo med nebom in zemljo. Sinergija med telesno in zavestno ravnijo naj bi vplivala na vitalnost krajine in njeno oblikovnost oz. učinkovanje oblike. To slednje Frohmann razlaga kot nadrejeno enost iz vsote telesnih, estetskih in z zavestjo povezanih kvalitet, pri kateri estetska dimenzija povezuje fizično-snovno in nesnovno dimenzijo (Frohmann, 2000).

Vitalno-energijsko dimenzijo avtor predstavlja z informacijskim poljem krajine, poleg tega pa naj bi se v krajini v določenem redu pojavljali t. i. izviri moči in linije moči, ki jih avtor imenuje za vitalno-energijske organe krajine.

Tako imenovano informacijsko polje naj bi bilo fizični dimenziji sveta najbližje, pri čemer naj bi tvorilo njegovo matrico. Snovno telo je materializacija, ki v Frohmannovem jeziku sestoji iz informacij osnovnih štirih elementov. Tem naj bi bila nadrejena eterična informacija o obliki in delovanju materialnega telesa. Zaznava vitalno-energijskega informacijskega polja naj bi bila mogoča prek radiestezije in neposredne telesne senzibilnosti. Vizualni opis energijskega polja pa avtor predstavlja s Kirlianovo fotografijo, mogoča je po metodi t. i. ojačitve ostankov energije po Poppu, tretji način njegove vizualizacije pa naj bi bila kristalizacija vode; pod vplivom različnih informacij, ki se prenašajo preko informacijskega polja vode, ta gradi različne oblike kristalov (Frohmann, 2000).

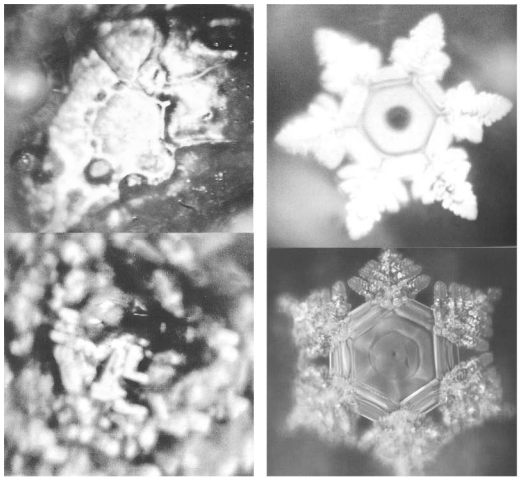

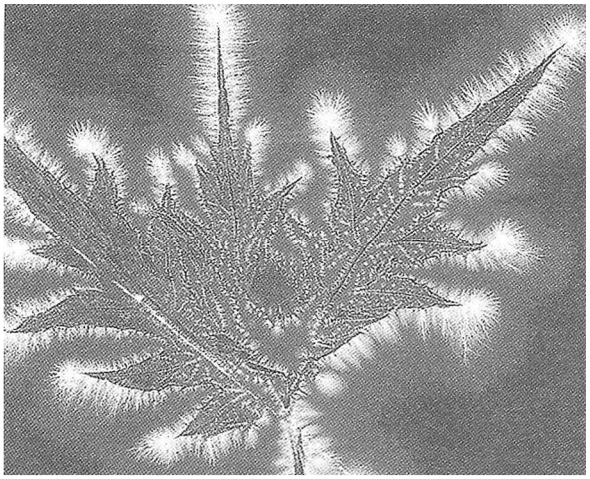

Slika 18 (levo): Kristalizacija vode pod različnimi vplivi (Masaru Emoto, 2004)
Slika 19 (desno): Kirlianova fotografija lista (Frohmann, 2000)

Vitalno-energijski organi krajine naj bi bili v tesni povezavi z zgoraj opisanim informacijskim poljem; njihovo funkcijo avtor vidi v razdeljevanju in obnovi eteričnih moči, ki oblikujejo informacijsko polje materije. Izvire in linije moči s svojo funkcijo avtor primerja s sistemom energijskih organov človekovega telesa. Frohmann pri opisu njihovih funkcij privzema vzhodnjaški jezik telesnih čaker.[38] Vitalno-energijski sistem krajine naj bi torej oblikovale točkaste in linijske strukture, in sicer v različnih prostorskih enotah: kot lokalne, regionalne in nadregionalne oz. globalne strukture. Članek istega avtorja z naslovom (v prevodu) *V ritmu krajine* (Priloga C), take zaključene prostorske enote na nematerialni ravni opisuje kot *holone*. Vitalno-energijske organe Frohmann označuje za samostojni sistem, ki naj bi z vidnimi pojavnimi oblikami, kot so reke, gore in doline, ne imel neposredne vzporednice. Iz vidnih oblik krajine po njegovo torej ni mogoče izpeljati pravil, po katerih bi bilo mogoče sklepati o vitalno-energijskih organih krajine na nematerialnem nivoju (Frohmann, 2000).

Linearne vitalno-energijske organe avtor enači s t. i. ley-linijami, ki naj bi delovali od lokalne do globalne ravni planeta. Razlaga jih kot nevidne pulzirajoče tokove, ki prepredajo Zemljo in jo oskrbujejo z življenjsko močjo, tako da jo s svojim potekom porazdeljujejo po krajini. Te linije naj bi izvirale na enem mestu in se kot ponor končale na drugem. S fizikalnimi parametri jih avtor opisuje s 4–8 metri širine in do 8 kilometrov dolžine (lokalne ley-linije). Planetarne tovrstne energetske povezave pa naj bi se raztezale več 1000 kilometrov v dolžino. Potekale naj bi delno nad in delno pod površino zemlje. Človek jih lahko lokalizira prek resonance v svojem telesu, na enak način naj bi zaznavali tudi energijske centre, pri čemer naj bi bila pogoj dolgoletna praksa tovrstnega zaznavanja (Frohmann, 2000).

V smislu trojnosti človekovega telesa, duše in duha,[39] *emocionalna dimenzija krajine* ustreza duševni ravni. Šlo naj bi za zavest krajine, obliko inteligence, ki koordinirajoče deluje pri življenjskih procesih. Poleg osnovnega nihanja emocionalne dimenzije krajine naj bi se ta dimenzija oblikovala tudi s koncentracijami v krajini. Te koncentracije na duševni oz. emocionalni ravni so opisljive s karakteristikami štirih elementov, poleg tega pa privzemajo vtis osebnega karakterja. Jedernato povedano, gre pri emocionalni dimenziji za zavest štirih elementov. Zaradi vtisa osebnega karakterja in zaradi koncentracije te dimenzije z lastnostmi štirih elementov se emocionalna raven tudi v geomantiji često pooseblja v elementarna bitja. To lahko otežuje razumevanje čustvene ravni krajine, saj dejansko ne gre za individualna bitja, temveč za inteligenčno raven, ki naj bi se prilagajala

[38] V telesu si sedem glavnih čaker sledi od trtice proti glavi v zaporedju korenske, sakralne, solarne, srčne, grlene, čelne in kronske čakre. Med seboj jih povezuje glavni meridian, ki poteka v smeri hrbtenice (Brennan, 1995). Barbaro Ann Brennan podrobneje povzema naslednje poglavje o geomantičnih metodah.

[39] Duša, duh – pojmovanje duše in njene smrtnosti oz. nesmrtnosti se v zgodovini filozofije pri različnih filozofih spreminja; Platon je pisal o nesmrtnosti duše in o njenem bivanju v svetu idej; Descartes je v tem smislu razvil nauk o dualizmu duše in telesa, kar oba pojma postavlja v nasprotje; Hegel pojmuje dušo kot moment dialektičnega razvoja ideje v fazi subjektivnega duha ... duh – "... predvsem zato, ker ima lastnost nadindividualnosti, je duh tudi kategorija (idealistične) ontologije" (Sruk, 1995: 85). Nekateri filozofi so enačili dušo in duha, drugi so ju razlikovali (Sruk, 1995). Geomantični pogled na svet, podobno kot to lahko najdemo v filozofiji, dušo razlaga kot individualizacijo duha.

kompleksnosti življenjskih procesov in prostorov (Frohmann, 2000). Po drugi strani se emocionalna dimenzija navezuje na mite in pravljice, v katerih nastopajo liki in bitja, ki predstavljajo simboliko štirih elementov. O tem je pisal že Paracelsus,[40] ki je štirim kvalitetam emocionalne zavesti krajine oz. elementarnim bitjem pripisoval njihova domovanja, in sicer v zraku domujejo zilfe (sylphen), v zemlji pigme (pygmen), v vodi nimfe (nymphen) in v ognju salamandri (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994). V različnih legendah, mitih in pravljicah prav tako najdemo vzporednice štirim elementom; za ogenj so to zmaji in peklenščki; za zemljo palčki, gnomi, favni in elfi; za vodo nikse in druge vodne vile, vile na splošno pa predstavljajo zrak (Frohmann, 2000). Emocionalna zavest prostora je torej vtkana v simbolične like in pomene pravljic in legend, ki so po navadi odvisne od lokalne kulture in imajo prav toliko izraznih oblik. To seveda ne opravičuje komercialnih oblik palčkov, ki jih ljudje postavljajo v laično urejene vrtove, kar je še vedno kič. Pravljična bitja lahko razumemo kot slikovit arhetipski izraz duševnih kvalitet prostora.

"Na ravni materialne realnosti (skupaj s psihološko realnostjo 'notranjega izkustva') Sebstvo dejansko ne obstaja: Sebstvo ni 'notranje jedro' organizma, temveč površinski učinek. 'Resnično' človeško Sebstvo funkcionira na nek način kot računalniški zaslon: 'za' njim ni nič drugega razen mreže 'brezjaznega' nevronskega ustroja. Heglovo tezo, da 'subjekt ni substanca', je treba zato vzeti dobesedno: v opoziciji med telesno-materialnim procesom in čistim 'sterilnim' videzom je subjekt videz, ki se samoreflektira, je nekaj, kar obstaja samo, če se prikazuje samemu sebi" (Žižek, 2005:93). V nasprotju s Frohmannom Žižek človekovo zavest – sebstvo razlaga kot zrcalo, ki obstoj tega človeka odslikuje, tako da se ta lahko samega sebe sploh zaveda. S tem Sebstvu odvzema definicijo obstoja: "Zato je zmotno iskanje 'pravega jedra' subjektivnosti za videzom: za videzom je ravno nič, zgolj brezpomenski naravni mehanizem 'brez globine'" (Žižek, 2005:93). Torej bi s tega vidika upravičeno podvomili v geomantični pogled na svet, ki ne samo, da se opira na neposredno izkušnjo prostora s pomočjo človekove zavesti, slednjo projicira celo zunaj razmišljujočega bitja – človeka, na samo naravo in njene sestavne dele. Ali ima krajina lahko zavest, po Žižku torej sploh ne more biti vprašanje.

Mentalna dimenzija krajine naj bi se manifestirala na krajih, kjer je ojačana povezava med zemeljskimi in kozmičnimi kvalitetami. Mentalna zavest naj bi ustvarjala povezavo z univerzalno duhovno prainformacijo. V kulturnem družbenem razvoju so bili taki kraji prepoznani kot sveti in zato uporabljani za spiritualne potrebe človeka. Mnoga naravna svetišča in drugi kultni kraji ohranjajo kontinuiteto svoje funkcije v zgodovini, kar avtor označuje v prid duhovni moči teh krajev (Frohmann, 2000).

[40] Paracelsus (1493–1541) – švicarski zdravnik, kemik in mislec, ki je prvi spoznal temelje živega sveta in je poskušal to spoznanje uporabiti v zdravilstvu (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994).

Ravni geomantične analize, uporabljene v arhitekturni praksi – Cingerle

V svoji nalogi avtor našteva področja, ki jih zajema geomantična analiza lokacij, kjer načrtuje arhitekturni poseg:

1. analiza naravnih danosti, fizičnega telesa lokacije;
2. vitalno-energijska raven; sevanje Zemlje, energijski organi in linije, nivo vitalne energije; območja glede na štiri elemente;
3. elementarni in čustveni nivo;
4. duhovni nivo;
5. patogene cone, elektrosmog;
6. individualnost objekta in ljudi, identiteta prostora;
7. preverba primernosti določenega programa za obravnavan prostor.

Cingerle navaja geomantično analizo kot eno izmed konceptualnih izhodišč arhitekturne zasnove objekta, ki je bila poleg navadnih analiz fizičnega prostora in njegove funkcionalnosti upoštevana pri arhitekturnih projektih, predstavljenih v njegovi diplomski nalogi. Geomantična analiza lokacije naj bi v prostoru iskala območja, ki so po karakteristikah in funkciji primerljiva z organi človeka. Ta opredelitev je podobna opisu vitalno-energijskega sistema v modelu Trojnosti krajine in prosotra. Natančnejša razlaga geomantične analize je po njenem avtorju (Lavin) predstavljena v poglavju 5. Primer uporabe geomantije v praksi.

2.4.2 Komentar členitev in razlage geomantičnega pogleda na svet

Pri razumevanju predstavljenih modelov moramo upoštevati naslednje omejitve:

1. Tematika geomantije je zelo obsežna in se na marsikaterih mestih srečuje s prav tako obširnimi področji, kot so psihologija, filozofija, zgodovina, fizika, ... področje raziskovanja je torej zelo veliko, kar onemogoča dejansko objektivizacijo, ki se ji sicer skušam približati s primerjalno študijo med različnimi avtorji.
2. Druga omejitev je bila že omenjena. V nalogi sem se namreč osredinila samo na tiste avtorje, ki so tudi izobraženi prostorski strokovnjaki z namenom, da bi se dvomljivost navedb kar najbolj omejila. Pri tem pa negotovost vseeno ostaja; tudi znanstvenik se lahko pri razlagah znanstveno neopredeljivih pojmov moti oziroma je razumljen napačno, kot tudi ne moremo z gotovostjo trditi, da se motijo vsi tisti, ki geomantijo razlagajo laično.
3. Geomantična tematika ima mnogo navidez različnih razlag. To v nalogi imenujem problem jezika.

Jezik je izrazno orodje, ki podobno kot znanstveni formalizmi oprerira z opisljivimi pojmi. Carl G. Jung nezmožnost opisa dejanske narave primerja z nezmožnostjo opisovanja globin človekove psihe: "Ker onkraj človeškega razumevanja obstaja nešteto stvari, nenehno uporabljamo simbolne izraze, da bi si lahko predočili koncepte, ki jih ni mogoče ne opredeliti ne v celoti doumeti. To je eden od razlogov, zakaj jezik simbolov oziroma podob uporabljajo prav vse religije ... Naša psiha je del narave in njena nedoumnost je prav tako brezmejna. Zato ne moremo točno opredeliti niti psihe, niti narave" (Jung in sod.,

2002: 23, 25). V primerjavi z neopisljivim, zveznim svetom, ki ga med drugim definira Einsteinov "časovno prostorski kontinuum", lahko opisljive pojme označimo za diskretne.[41] Problem jezika nastane, ko želimo z njim opisati pojem realnega zveznega sveta; pri tem lahko z jezikom ali s katerim koli znanstvenim formalizmom opišemo le del resnice, ki jo ta pojem zaobjema. Govorimo torej o približkih realnega pojma, pri čemer lahko razum te približke razume kot različne pojme (Kononenko, 2007). Zaradi te zadrege je človek s pojmi neopisljivega sveta bolj neposredno nagovorjen po simbolih: "Beseda ali podoba je simbolna takrat, ko vsebuje nekaj več od očitnega in neposrednega pomena. Ima namreč neki širši 'nezavedni' vidik, ki ga ni mogoče natančno določiti ali v celoti razložiti. ... Ko razmišljamo o pomenu simbola, smo usmerjeni k idejam, ki so onkraj dosega razuma" (Jung in sod., 2002: 22, 23).

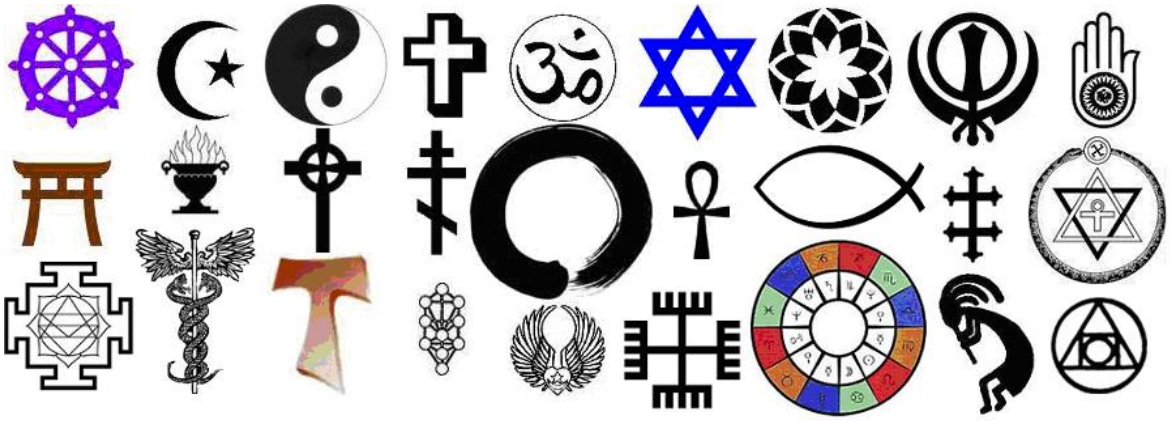

Slika 20: (Kononenko, 2008) Kultni in religiozni simboli različnih kulturnih krogov po svetu kot semantični izraz različnih verskih naukov

Navezano in obenem v nasprotju z zgornjim odstavkom Derrida označuje pisavo za tisto ločnico, ki označevalca od označevanega loči v tistem hipu, ko ta po njej poseže. Racionalnost namreč po njegovem ni več rezultat *logosa*, ki naj ga razumemo bodisi v predsokratičnem, filozofskem smislu ali smislu neskončnega božjega razuma. Pojem znaka vselej implicira razloček med označencem in označevalcem, čeprav naj bi po Saussurju bila oba le dve strani enega in istega lista. Pisavo, mišljeno kot posredovanje posredovanja,

[41] Na dejstvo, da znanost operira z diskretnimi pojmi, se navezuje tudi pojem negotovosti, ki je neizbežno del vseh strok, katerih predmet dela je prostor in narava. Pojav ekologije bi v tem smislu lahko razumeli kot znanstveni približek zveznemu svetu, ko je z okoljsko krizo v 60-ih letih 20. stoletja ter ob napredku tehnologije človek dvignil kolektivno zavest, kar je omogočilo povezavo med vzrokom in posledico. Sama ekologija ima naravo kot sistem, korak dlje pa bi bila hipoteza o Gaji J. E. Lovelocka, ki Zemljo razume kot živo celoto z lastnostmi in sposobnostmi, ki daleč presegajo sposobnosti njenih sestavnih delov in ki po principu kibernetike ohranja zdravje planeta. Avtor nakazuje, "kako Gaja deluje fiziološko. ... Če bomo odkrili zadostne dokaze za krmilne sisteme na planetarni ravni, ki imajo za sestavne dele aktivne procese rastlin in živali in ki zmorejo uravnavati podnebje, kemijsko sestavo in topografijo Zemlje, lahko hipotezo podkrepimo in jo izoblikujemo v teorijo" (Lovelock, 1994: 63).

Derrida označuje za ponižano, padec ven iz smisla, čeprav naj bi imela namen prav ta smisel posredovati (Derrida, 1967). Resnica se ne konča z zmožnostjo govorice, čeprav naj bi z govorico imeli namen prav to izraziti. Semiološko torej nekega notranjega stanja človeka ne moremo prikazati v njegovem bistvu, temveč je mogoče na to bistvo le semantično nakazovati. Vsekakor je jezik v geomantiji problem v primerjavi z njegovim točnim pomenoslovjem v znanstvenih disciplinah. V kolikor bi geomantija bila neka resna stroka, bi bil dogovor o skupnem jeziku med vsemi geomanti obvezen.

Jezik geomantije ni vezan izključno na njeno stroko.[42] Nasprotno, večkrat najdemo izraze, ki koreninijo v drugih strokah, npr. fiziki (sevanje, energija, ...) ali so vanjo vneseni iz vzhodnih kultur. Ali želi geomantija zveneti znanstveno zaradi prepričevalnega namena ljudi ali gre dejansko za zgoraj omenjeno zadrego jezika?

Pri različnih geomantičnih razlagah narave se največkrat srečujemo s pojmi, ki so bili že omenjeni, a jih za celovitejši vtis ponovno navajam:

- polarnost in štirje elementi;
- trojnost v smislu ideologije ali členitve sveta;
- vzajemno delovanje oz. vpliv med ravnmi sveta;
- pojem energije oz. energijskega polja in energijskih linij;
- svetost krajine, kar nekateri avtorji poudarjajo na t. i. krajih moči.

Polarnost je že filozofsko gledano neogiben del človekovega dojemanja sveta; zaradi nasprotij so stvari opredeljive, se jih da razlikovati in opisati. Nasprotja sestavljajo vsa področja človekovega doživljanja; prostor, čas s svojimi cikli, oblike, barve, glasbo, čustva, … nasprotujoče si ne glede na omenjena področja vselej stoji v medsebojni napetosti ter deluje poživljajoče. Vsakdanji primer za to bi lahko navedli čustvo veselja; ko je človek vesel, to doživlja tako zato, ker pozna izkušnjo žalosti. V nasprotnem primeru, če ne bi imel izkušnje žalosti, tudi veselja ne bi občutil kot veselje, temveč stanje, ki je samo po sebi umevno. Za predstavitev polarnosti in nasprotij tudi geomantija posega po starem kitajskem simbolu yin-yang ali jin-jang. Čeprav oba pola predstavljata nasprotje, sta v tesni povezavi, pri čemer je v vsakem polu majhen del njemu nasprotnega pola, tako da končno tvorita nadrejeno eno. "Prvotno naj bi torej šlo za senčno in sončno stran doline, kar je bila najbrž ena od izkustvenih podmen geomantije (prerokovanje iz zemlje in tradicionalna kozmologija). ... Dvojica *jin-jang* ne pomeni nasprotje dobrega in zla, saj je ideal dobrega v harmoniji ... obstajata samo v medsebojnem razmerju" (Sruk: 1995, 163). Polarnost je osnova, ki tvori kontrast, zato je nepogrešljiva tudi v krajinskem oblikovanju. Geomantija pa s polarnostjo opisuje različne kvalitete oz. ozračje prostora.

Beseda "element" v latinskem jeziku pomeni prasnov, temeljna snov. V jeziku, ki ga uporablja geomantija, nima zveze z elementi v kemijskem smislu. Nekoč naj bi govorili o

[42] Stroka ne pomeni samo znanstvene ali univerzitetne izobrazbe; ker obstajajo šole (moderne) geomantije pri nas in v tujini, lahko o geomantiji govorimo kot o stroki.

štirih elementih: o zemlji, vodi, zraku in ognju. Ta delitev filozofsko pomeni osnovne temelje življenja, ki jih je mogoče najti v različnih kombinacijah in oblikah v vseh stvareh materialnega sveta in izhaja iz grške filozofije. V srednjem veku so štirim elementom pripisali elementarne duhove, ki naj bi po takratnem verovanju v njih prebivali: v ognju – salamandri, v vodi – undini, v zraku – silfi, v zemlji – gnomi (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994; Jung in sod., 2002). Elementi v geomantiji predstavljajo štiri osnovne kvalitete prostora oz. ponujajo možnost opisa karakteristike posameznih prostorskih enot. V prostoru naj bi šlo vselej za kombinacijo vseh štirih elementov s prevlado enega od njih, po katerem se opis kvalitete prostora ravna. Tem štirim elementom je nadrejen pojem energije, ki jo Brönnle imenuje eterična in jo razlaga kot medij ali nosilko informacij o delovanju in obliki osnovnih štirih elementov v kompleksnejši materiji. Frohmann ta isti pojem etra imenuje informacijsko polje in s tem v zvezi navaja vzporednico s pojmi različnih kultur, ki naj bi jih družil enak pomen, in sicer: *ch'i* na Kitajskem, *ki* na Japonskem, *gi* v Koreji, *prana* v Indiji, *lung* v Tibetu, na Havajih je to *mana*, egipčanski pojem je znan kot *ka*, avstralski Aborigini so obliko energije med materijo in duhom imenovali *guruwari*, Maori so jo imenovali *mauri*. Na Zahodu so te oznake po večini izginile iz jezikovne uporabe in so relevantne samo iz historičnega vidika. Tako najdemo pri Keltih pojem *wyda*, pri Germanih *ather* in pri Grkih *pneuma*. Eter kot element po drugi strani najdemo v Indiji; Ashwini Kumar navaja diagram petih elementov iz vedskega nauka, ki vsebuje *space* (prostor), imenovan tudi *ether* (eter) ali *aakash* (akaša). Tako imenovane velike elemente Vaastuja lahko razumemo v vertikalnem zaporedju, tj. od zemlje k nezemeljskim razsežnostim vesolja v zaporedju zemlja, voda, ogenj, zrak in eter. Kitajski elementi so v primerjavi z indijskimi poleg zemlje, vode in ognja še les in kovina. Ti elementi so vezani zgolj na materijo. Sruk navaja, da izhajajo iz ene izmed šestih šol kitajske modrosti, yin-yang šole, ki je najstarejša in je tradicionalno gojila šest disciplin. Ena od teh je bilo preučevanje petih osnovnih sil v naravi in njihovih kroženj.

»Tretji aksiom: 'To prazno'. Vendar substanca stvari ni vseskoz iz goste tvarine, stinjene v gmoto čvrsto: zakaj v njej je 'to prazno'. ... Je torej prostor, ki ni otipliv, breztvaren in prazen, ker da ga ni, bi stvari se nikakor ne mogle gibati. ... še več: odvzeta bila bi jim sleherna možnost, sploh, da utegnile bile nastati bi kadar že koli, ker vse naokrog krepenela bi gmota nevidna« (Lucretius, 1959: 10, 11), povzema naravo sveta antični pesnik in filozof. Sodobnik nekdanjega nosilca modrosti je fizik, ki besedno vzporednico omenja takole: »Enako so fiziki domnevali, da tudi svetlobni valovi – elektromagnetni valovi – potujejo skozi določen medij, ki ga sicer še nismo videli, a mora obstajati. Da bi temu nosilcu svetlobe pokazali spoštovanje, so mu dali ime *eter*« (Green, 2004). Ali eter, ki prenaša svetlobo, »tisto prazno« ali eter, kot ga tolmači geomantija, motrimo enako in z istim pomenom, je odvisno od nas samih. Verjetno bi se v literaturi našlo še mnogo podobnih vzporednic in tudi razlik, odvisno od zornega kota in načina gledanja opazovalca (Berger, 2008), ali po Derridaju, od označbe označevalca.

Princip trojnosti je mogoče najti v različnih kulturah v likih iz sag in legend ter pri religijah v povezavi z duhovno sfero, nebesi, rajem oz. v religijah z veliko bogov trojnost izraža trojico najvišjih (npr. v hinduizmu so to Višnu, Krišna in Brahma; v krščanstvu pa najdemo trojnost v Sveti trojici kot treh aspektih enega Boga). Pred krščanstvom pri nas je bila trojnost prisotna pri Slovanih, ti pa so jo verjetno prevzeli od starejših kultur. Brönnle navaja trojnost boginj, treh različnih aspektov življenja, ki so se razvili iz čaščenja Zemlje

– Velike matere pred patriarhalno ureditvijo družbe. Princip trojnosti se v različnih kulturah simbolno prikazuje v oblikah kroga brez začetka in konca ali trikotnih oblikah ter vselej opisuje božanski ali duhovni aspekt, medtem ko se polarnost nanaša na zemeljski aspekt, kjer vladajo nasprotja. Simbolizira ga število štiri ali oblika kvadrata. Zemeljski aspekt je v primerjavi z duhovnim ali božanskim oprijemljivejši in tudi atributi štirih elementov, ki jih geomantija pripisuje zemeljskim pojavnostim, so v tem pomenu opredeljivejši. Duhovna raven pa se v nasprotju z materialno vedno izraža zgolj simbolično, za človekove čute, vezane na materijo, zelo abstraktno, ter zato dobiva pridih skrivnostnosti in mističnosti. Simbol, ki napeljuje k razumevanju geomantičnega pogleda na svet, je trikotnik – v smislu trojnosti (materija, duh in vmesna raven) in v smislu hierarhije (od "nižje" k "višjim" ravnem obstoja). Racionalni pogled na to metafiziko poraja vprašanje, ali potem duh obstaja nekje "nad" vsem manifestiranim. Pravzaprav ne izgubimo pomena, če hierarhični trikotnik obrnemo na glavo. Potem bi v vsakem merilu na matereialni ravni duhovno raven lahko razumeli v "globini" vsake opazovane stvari, v njenem bistvu ... Igra s pomeni besed nakazuje, da gotovosti pri obravnavani tematiki in njej podobnih temah ne moremo zagotoviti.

Sinergija med različnimi ravnmi je geomantično tolmačenje delovanja sveta: vpliv na materialni ravni povzroči spremembe na nematerialni ravni in nasprotno – nematerialne kvalitete določenega kraja se izražajo v njegovi fizični pojavnosti, kar Brönnle imenuje za Genius loci. To je zgolj geomantično načelo, ki se izgublja v kompleksnosti življenja in življenjskih prostorov. Materialni svet in domet petih čutil namreč le posredno nakazuje neke končne sklepe v geomantji. Vzajemno delovanje materialne in energijske ravni je temeljna filozofija in praksa akupunkture. Ta metoda izhaja iz kitajske tradicije in je v Sloveniji od 90-ih let preteklega stoletja sprejeta v zdravstvu kot uradna metoda zdravljenja bolečine. Delovno področje akupunkture je človekovo telo, ki ga obravnava predvsem na nevidni energijski ravni. Bolezen, ki se izrazi v telesu, je vedno posledica motenj v človekovem energijskem polju oz. pretoku življenjske energije. Poleg glavnega meridiana, ki povezuje sedem glavnih energijskih središč, obstaja mnogo manjših meridianov, ki naj bi skrbeli za oskrbo celotnega telesa z življenjsko energijo (Ferković in Topalović, 1983). Geomantija razume telo Zemlje podobno kot akupunktura človekovo telo, s svojim lastnim energijskim poljem in pretokom življenjske energije v njem.

Energijske poteke nekateri geomanti enačijo s t. i. ley-linijami. Pojem "ley-linij" izhaja od raziskovalca Alfreda Watkinsa (1921), ki je ugotovil, da cerkve, kapele, kamniti krogi in drugi kultni kraji, poleg teh pa tudi vrhovi gora, izviri, soliterna drevesa ter druge izjemne krajinske strukture ležijo v ravni liniji. Te črte se zato imenujejo tudi "alignements", prevedeno, "poravnave". Watkins je prek teh na neki način zaznamovanih ali izstopajočih krajev ustvaril povezavo, ki te točke linijsko združuje v nekem nedoločenem nadpomenu (Sullivan, 2004). Poleg teorije ley-linij Brönnle navaja še teorijo, ki poravnave v krajini, predvsem pa orientacije stavb, navezuje na nebesna telesa kot orientacijske točke, s čimer

se ukvarja t. i. arheoastronomija. Z upoštevanjem precesije[43] lahko dokaj natančno določimo, na kateri nebesni dogodek se je orientirala določena zgodovinska stavba. Arheoastronomijo pri nas raziskuje Ivan Šprajc.

Svetost krajine. V povezavi z izjemnimi krajinskimi strukturami, svetimi kraji, starodavnimi in drugimi svetišči, kjer naj bi posamezniki doživeli določene nevsakdanje izkušnje, so ljudje posamezne med njimi označili za kraje moči. Ti se pojavljajo povsod po Zemlji in naj bi se od ostale okolice ločili s posebno atmosfero, ki jo izžarevajo. Delovali naj bi tudi močno privlačno in so pogosto povezani z lokalnimi sagami in zgodbami. Radiestezijsko je tu merljiva povišana koncentracija negativnih ionov v zraku, ki naj bi povečevala samozdraviteljske sposobnosti telesa. Pogosto naj bi na t. i. krajih moči nastopale magnetne anomalije, poleg teh pa so pogosti tudi radiestezijski fenomeni, ki nastanejo zaradi večkratnega križanja različnih radiestezijskih sistemov (vodnih žil s križišči globalnih mrež ipd.) (Fina, 2001; Geč, 1989). Večkratno križanje radiestezijskih sistemov ali energijskih linij Frohmann označuje za kraje, kjer naj bi bila povečana izmenjava kozmičnih in zemeljskih moči. Lahko pa bi jih razumeli tudi kot religiozne in druge kulturne odzive na specifične lastnosti določenih krajev na Zemlji.

[43] Precesija – gibanje osi Zemlje kot pri vrtavki; Zemljina os opiše plašč stožca v 26 000 letih – platonsko leto (Leksikon Cankarjeve založbe, 1994).

Kakor koli že, vse je v očeh tistega, ki opazuje (Berger, 2008). Delovanje prostora na človeka nikakor ne moremo razlagati samo na opisan način s sinergijo med določenimi ravnmi, ki naj bi obstajale poleg tvarine sveta. Prav s principi psihološkega delovanja prostora se ukvarja stroka prostorske psihologije; Canter je v tem okviru razvil model treh ključnih dejavnikov, ki sooblikujejo človekovo izkušnjo in prepoznavo kraja.

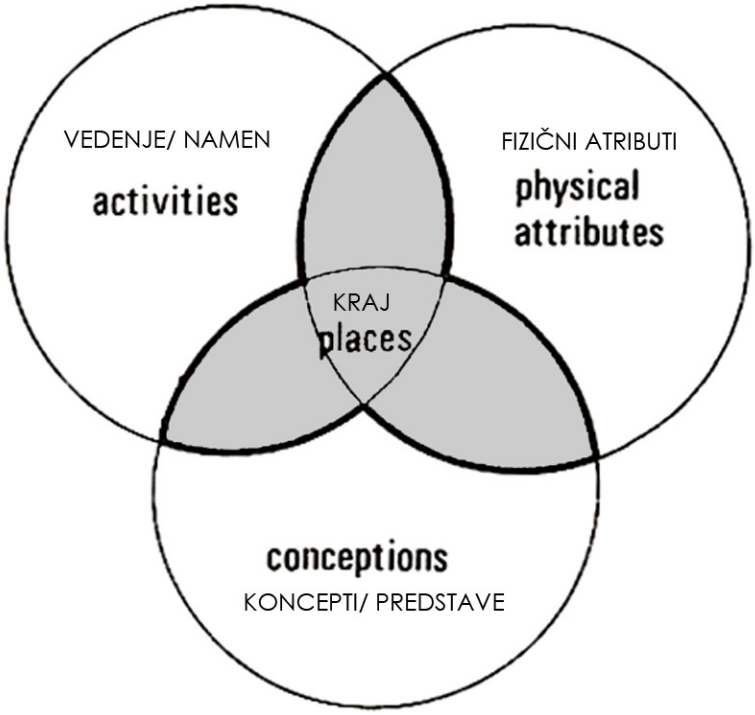

Slika 21: (Canter, 1977: 158) Sestavine, ki tvorijo ali vstopajo v prepoznavo določenega kraja

Po njegovi interpretaciji je kraj, ki ga človek doživi, vselej rezultat razmerij med dejanji, koncepti in fizičnimi atributi. Kraja torej nismo povsem identificirali, dokler ne poznamo treh principov: s kakšnim vedenjem je povezan oz. kaj naj bi se v prihodnje tu godilo; kakšni so fizikalni parametri na tem mestu; dokler ne vemo, kakšno predstavo imajo o tem prostoru drugi (Canter, 1977). Slednje pomeni t. i. spoznavne zemljevide, ki si jih ljudje ustvarjajo v prostoru skozi osebne filtre prostorskega doživljanja (Natek, 2000). Prikazan diagram se rabi tako za prepoznavanje kot spreminjanje prostora in je v kontekstu tega poglavja lahko realen prevod delovanja nekega kraja.

MODEL TREH SVETOV (BRÖNNLE)	TROJNOST KRAJINE IN PROSTORA (FROHMANN)	GEOMANTIJA V ARHITEKTURNI PRAKSI (CINGERLE)
1. FIZIČNA RAVEN nakazuje lahko nekatere lastnosti višjih ravni	1. TELESNO-SNOVNA DIMENZIJA - telo krajine je formalni izraz njene zavesti in je estetsko učinkovit; - gre za manifestacijo 4 elementov.	1. NARAVNE DANOSTI, FIZIČNO TELO LOKACIJE
2. ETERIČNA RAVEN - vezni člen med fizično in duhovno ravnijo; - vitalna energija oz. življenjska moč; - ima lastnost polarnosti, ki se kaže kot: čustveni odzivi pri človeku; na materialni ravni - kvalitete, ki so opisljive z vidika 4 elementov; - eter je prisoten povsod (informacijsko polje po Frohmannu); - po krajini teče in se zbira na določenih mestih (vitalno-energijski organi po Frohmannu); - simboli vplivajo na eterično raven in nasprotno.	2. ESTETSKA DIMENZIJA - vezni člen: zaznava estetskih kvalitet je s telesom povezano izkustvo duševno-duhovnih kvalitet; - estetsko doživetje združuje subjekt-objekt: neopisljivi svet se izraža posredno po posamezniku in po kolektivnem nezavednem v posamezniku: - arhetipske izrazne oblike: miti, pravljice, svetniki, metafore, slike,... 3. ZAVESTNA DIMENZIJA *3.1 vitalno-energijska raven:* informacijsko polje; energijske linije in centri krajine; *3.2 emocionalna dimenzija:* informacije duševne ravni, zavest 4 elementov;	2. VITALNO ENERGIJSKO RAVEN; sevanje Zemlje, energijski organi in linije, nivo vitalne energije; območja glede na štiri elemente; 3. ELEMENTARNI IN ČUSTVENI NIVO;
3. DUHOVNA RAVEN - se doživlja in izraža posredno, tj. preko simbolov, zato je vezni člen eterična raven; - izrazi na materialni ravni so abstraktni: simboli, števila, sage, verovanja; - Genius loci / Genius tempori.	*3.3 mentalna dimenzija:* duhovna povezava med nebom in zemljo.	4. DUHOVNI NIVO;
		5. PATOGENE CONE, elektrosmog, 6. IDENTITETA PROSTORA; 7. PRIMERNOSTI DOLOČENEGA PROGRAMA za obravnavani prostor.

Preglednica 1: Primerjalna tabela predstavljenih modelov geomantičnega pogleda na svet. Barve podlage pomenijo grobo delitev sveta na materialno raven (zelena), duhovno raven (modra) in raven med obema, ki jo različni avtorji različno strukturirajo (rumena).

2.4.3 Vzporednice in razhajanja različnih modelov geomantičnega pogleda na svet

Tabela prikazuje pogled na svet različnih izbranih avtorjev. Vsem je skupna členitev na materialni svet in nematerialne ravni. Pri tej členitvi se tako kot materialna raven sklada tudi duhovna.

Drugo vzporednico bi imenovala trojnost kot princip; v geomantičnem pogledu na svet je to delitev na materialno, duhovno in vmesno raven.

Nadalje je vsem avtorjem skupna sinergija med različnimi ravnmi. Brönnle jo opisuje z eterično ravnijo, ki je v njegovem modelu vezni člen med fizičnim svetom in duhovno ravnijo. Simboli v njegovem primeru vplivajo na eter, po drugi strani pa se neopisljivi svet v materialnem vselej izraža abstraktno, tudi s simboli. Sklepamo torej lahko, da je eter posrednik v obe smeri. Frohmann kot tak vezni člen navaja estetsko raven. Neopisljive ravni sveta se izražajo abstraktno, prek kolektivnega nezavednega, katerega izrazne oblike so arhetipi. Med drugim so to simboli, ki nagovarjajo na duševno-duhovne kvalitete krajine, tako na kulturni ravni kot v sami krajini, ki nosi pomenske vsebine. Estetska raven v modelu trojnosti krajine in prostora nagovarja tudi na nujnost subjektivne izkušnje nematerialnih ravni. Doživljanje je vedno osebno, neločeno od čustev posameznika. Po Brönnleju je za to potrebna eterična dimenzija, ki jo lahko razumemo kot medij informacij. Cingerle, ki se v diplomi osredinja na uporabnost geomantije v graditeljstvu, opozarja na možne škodljive učinke nepremišljenih posegov v naravo, po drugi strani pri svojih arhitekturnih posegih upošteva geomantično analizo in skuša odločilno vplivati na energijske pretoke v zunanjem in ustvarjenem notranjem prostoru.

Vse avtorje združuje tudi polarnost v smislu ravnotežja. Brönnle jo opisuje na eterični ravni, kjer se elementa zemlja in voda združujeta v jin-eter, elementa zrak in ogenj pa v jang-eter. Polarnost pri Frohmannu ni razvidna neposredno iz povzetka trojnosti krajine in prostora ter iz tabele, a je v njegovi knjigi obširno obravnavana.[44] Cingerle opisuje bipolarno razčlenjevanje lokacije za gradnjo na aktivne in pasivne vibracije, tj. na pozitivne in negativne. To lahko razumemo v navezavi na Frohmannovo delitev polarnih aspektov.

Kot zadnja vzporednica bi bila med avtorji tista s štirimi elementi.

Fraktalnost – majhno, ki se pojavlja v večjem, Frohmann navaja kot preplet vitalno-energijskih sistemov, kar omogoča oskrbo z vitalno energijo v krajini od lokalne do globalne ravni. Brönnle se pri razlagi delovanja nematerialnih ravni precej približuje Frohmanu, vendar iz obravnavane literature fraktalnost zgolj nakazuje. Cingerle o geomantiji ne piše obširno, saj je njegova naloga projektantska in fraktalnosti ne omenja neposredno. Majhno v velikem torej označujem za delni odmik.

---

[44] Opis polarnih aspektov:
YIN – ženski, vdih, cikličen, zaobljen, notranji, noč, zemlja, voda, sintetičen, občutek, intuicija, mir, introvertiranost, minus-pol, pomirjujoč...
YANG – moški, izdih, linearen, špičast, zunanji, dan, ogenj, zrak, analitičen, pamet, razum, gibanje, entrovertiranost, plus-pol, stimulirajoč... (Frohmann, 2000)

Zaključeno krajinsko celoto na nematerialni ravni Frohmann v svojem članku[45] poimenuje "holon". Te besede v njegovi knjigi nisem našla, tako kot ne uporablja besede "geomantija". Holoni naj bi se v naravi fraktalno prepletali. Brönnle tovrstno enoto na nematerialni ravni podobno kot zgoraj daje samo slutiti. Cingerle je ne opisuje, opisal jo je avtor geomantičnih analiz za njegove projekte, vendar ta nima pisnih virov.[46]

Brönnle in Frohmann govorita na kulturnem nivoju o pravljicah, sagah, svetnikih, ...ki posredno in abstraktno izražajo značilnosti nematerialnih ravni.

Poenostavljeno bi s sintezo vseh štirih modelov in pogledov na svet lahko govorili o energijskih centrih in energijskih povezavah med njimi. V primerjavi s členitvijo na posamezne energijske centre v modelu Trojnosti krajine in prostora, ki nosijo karakteristike človekovih energijskih centrov, enak jezik energijskih središč uporablja tudi Cingerle. Brönnle posameznih žarišč ne opisuje, pravi pa, da eter v krajini teče in se zbira na določenih mestih, kar z drugimi besedami opisuje vitalno-energijski sistem.

Za delni odmik lahko razumemo tudi samo členitev ravni sveta; v grobem imajo modeli enako zamisel, podrobneje pa je primerjava med njimi otežena. Vzporednice se skrivajo le v nekaterih pomenih, npr. eterična raven se po lastnostih in funkcijah sklada z zavestno dimenzijo na prvi in drugi stopnji, to sta vitalno-energijska in emocionalna raven. Tako eterična kot estetska raven sta označeni za vezni člen med fizičnim svetom in njegovimi višjimi ravnmi. Členitev geomantične analize v arhitekturni praksi se približuje modelu Trojnosti krajine in prostora, vendar gre v tem primeru zgolj za navedbo posameznih členov in o pomenskih vzporednicah ne moremo govoriti.

Navsezadnje lahko kot odstopanje navedem izrazoslovje. Vsak od predstavljenih modelov je namreč edinstven, lasten avtorju, ki ga je razčlenil. Vsak s svojo razlago členitve opravičuje svoj pogled na svet. Jezik razlage torej močno otežuje objektivno predstavitev ravni sveta, ki so predmet geomantičnega dela.

2.5 METODE GEOMANTIJE

"Z metodo razumem pravila tako gotova in preprosta, da nihče, ki se bo po njih natančno ravnal, ne bo imel zmotno za resnično in brezplodno tratil moči svojega duha"
(Descartes, 2007: 164).

2.5.1 Metode različnih avtorjev

"Krajina ti sporoča" – Brönnle

1. Kartografska metoda zahteva karto podrobnejšega merila, ravnilo in šestilo. Osredinja se na potencialna sveta mesta, kot so današnja svetišča, sveti kraji minulih religij, kot tudi velika soliterna drevesa, vrhovi gora, jame in druge naravne posebnosti. Poleg tega velja pozornost nameniti smeri na ta način odkritih poravnav, ki se lahko sklada s smerjo Sonca in jo je s karte mogoče razbrati. Ta metoda se pravzaprav nanaša na obe

[45] Priloga C
[46] Poglavje 5 Primer uporabe geomantije v praksi

teoriji ley-linij, tj. vizualne poravnave svetih krajev ter na vizure nebesnih teles kot koordinacijskih točk. Poleg povezav in smeri poravnav v krajini so na karti vidna tudi nekatera imena krajev, jam, gora, ki bi utegnila nakazovati na njihov pomen za nekdanje prebivalce. Nadaljnji možni odnosi med kraji so lahko imena svetnikov, ki so jim cerkve posvečene. Večkrat se znajdejo na liniji cerkve sv. Jurija, Marijine cerkve itn. Z iskanjem tovrstnih odnosov se poleg linij na karti izrisujejo geometrijski liki, kot so trikotniki, petero- ali šestero-kotniki, ki naj bi bili prav tako upoštevani pri kartografskem razbiranju globljih pomenov topografije in kulturnih ali kultnih označitev v krajini.

2. Ponekod, kjer so starodavne priče svetosti določenega kraja že izbrisane, lahko še vedno ostajajo drugačni pomenski ostanki. *Etimološka metoda* v tem smislu dopolnjuje iskanje potencialno svetih krajev na karti, saj tak pomen nakazujejo tudi krajevna imena ali imena jam, gora, dolin itn. Tudi etimologija torej lahko med drugim razkriva nekdanje duhovne odnose prebivalstva do določenega kraja v preteklosti.[47] To je obširna veda in mora pri svojem delu upoštevati zgodovinske premene. Tako lahko nekatera imena izhajajo iz prej prisotnih jezikov na tem območju, npr. keltskih. V tem sklopu avtor navaja tudi lokalne legende in pravljice, ki prav tako razkrivajo spiritualni pomen dela krajine, na katerega so vezane.

3. Fenomenološka metoda pomeni pozorno opazovanje pojavov v naravi, ki se kažejo kot rast drevja ali vedenje živali. Ti pojavi naj bi namreč nakazovali določene radiestezijske fenomene, kot so zemeljska sevanja, vodne žile ali križišča mrež. Pozornost te metode velja močni razvejenosti, ki ni značilna za vrsto drevesa, zavitim deblom, ponavljanju podobnih fenomenov v vrsti ipd.

4. Metoda velikanov je nekoliko bolj igrive narave. Gre za predstavljanje velikana, ki v pravljicah bolj iz nerode kot iz zlobe podira stvari. Tisti, ki izvaja to metodo, je tak velikan in bo v opazovani krajini "podrl" vse objekte in elemente, ki niso trdno vsidrani v prostor. To lahko velja tudi za gozdove in močvirja, kajti stabilnost krajine je za take "velikane" odporna.

5. Osebnostno pogojena metoda ali metoda personifikacije omogoča globlji stik z duhovno razsežnostjo krajine in je vezana na človekovo podzavest. Avtor jo navaja tudi kot metodo naših prednikov. Oblike gora, skalnih pečin, hribovja, drevesnih debel ali kombinacije takih krajinskih oblik v človekovi podzavesti sproža asociacije. S temi predstavami, ki izvirajo iz posameznikove podzavesti, se razkriva Genius loci kraja kot karakter notranjega bivanja duha. Stari narodi so ta duh poosebljali v božanstvo in mu mnogokrat kraj tudi na nek način posvetili ali označili.

6. Empatično metodo avtor imenuje tudi *"umetnost, kako biti potok"* in pomeni vživljanje ali poistovetenje s krajino ali njenim delom. Nekateri imenujejo ta način "kontemplacija". Pri tem ne gre za razmišljanje o prostoru, temveč o načinu približanja in neposredne izkušnje. Metoda omogoča poglobljen občutek prostora, odnosov krajinskih elementov in motečih vplivov, vendar za uspeh zahteva vajo in določeno preusmeritev v naučenem zaznavnaju.

---

[47] Avtor navaja primere nemških imen: Heidelberg, Himmelreich, Heiligenberg,...ki nakazujejo na možen sakralni pomen. Kraji s »soncem« ali »ognjem« v imenu so lahko povezani s solarnim kultom.

7. *Metoda brez metode* pušča ob strani vse druge in je lahko najlažja med naštetimi ali pa najbolj zahtevna. Nima pravil, napotkov in dokazov, kako se krajini najbolje približati. Njeno izhodišče je, da je človek sam narava in tako z njo v stalnem kontaktu. Z zavedanjem, da človek je narava sama, namesto da razmišlja o naravi, mu ta posebna mesta sama razkrije. Notranja naravnanost in občutki človeka, ki se zadržuje na določenem mestu, so v skladu s tem krajem in izražajo notranjost kraja, kot tudi zunanjost, tj. podobo kraja in odzive človeka nanj. Pri tem nekateri kraji intenzivneje delujejo bolj privlačno ali odbijajoče, povzdigujejo ali pomirjajo, bistrijo misli ali utrujajo... Metoda naj bi krepila občutek povezanosti ali enosti z naravo ter posledično njeno spoštovanje (Brönnle, 1994).

Komunikacija s prostorom – Frohmann

V povezavi s členitvijo sveta na telesno-snovno, emocionalno in zavestno dimenzijo pomeni komunikacija srečanje s prostorom, ki se odvija na vseh treh ravneh. V zgornjem poglavju prikazana Frohmannova členitev sveta je analogna delitvi človekovega fizičnega telesa po Barbari Brennan.[48] S tem avtor omogoča nazoren prikaz ravni in načina komunikacije ter reakcije tovrstne zaznave na posamezni ravni. Pri tej komunikaciji naj bi šlo za višječutno zaznavo, ki presega čutila, specializirana za delovanje v fizičnem svetu (vid, sluh, okus, voh in dotik). Zaznavo nematerialnih ravni naj bi omogočali nematerialni čutni "organi", to so človekovo energijsko polje in energijski centri. Pri srečanju s prostorom je človek neločen od narave, kar pomeni, da pri tem odnosu odpade ločitev na opazovalca in opazovano, med subjektom in objektom (Frohmann, 2000).

Zaznava telesno-snovnih in estetskih kvalitet poteka na fizikalni ravni z vidom, sluhom, dotikom, občutkom za ravnotežje, težnost, gibanje itd. ter prek estetskega delovanja zaznavanega. Estetsko učinkovanje prostora naj bi segalo prek materialnih čutil in deluje tako prek oblike kot prek notranjih prostorskih duševno-duhovnih kvalitet. Estetski učinek krajine naj bi se dotaknil človekovega duševnega telesa, pri čemer nastane čustven, tj. oseben odnos do prostora.

Zaznava zavestnih kvalitet pa je proces, ki danes večinoma ne poteka zavedno. Vedenje o nematerialni resničnosti krajine naj bi bilo z racionalizacijo pogleda na svet potisnjeno v podzavest. Ozaveščanje te sposobnosti naj bi pomenilo preseganje racionalnega mišljenja in spodbujanje intuitivnega. Notranja zaznava je zelo osebna, zato bi bilo iluzorno govoriti o objektivnosti izkušnje zavestnih kvalitet, ne da bi bili del te izkušnje. Zaznava zavestnih kvalitet prostora temelji na resonanci človeka s prostorom, kar pogojuje, da je treba opazovati neločeno od opazovanega. Nadčutna zaznava poteka prek zavestnih polj človeka, tj. človekovega energijskega polja ali avre, ki vključuje energijske centre ali čakre ter energijske meridiane ali nadise. Informacijsko polje avre ustreza trojnosti telesa, duše in duha, kot tudi trojnosti prostora in se deli na vitalno, emocionalno in mentalno polje.

---

[48] Barbara Brennan je znanstvenica s področja fizike. Po diplomi iz atmosferske fizike na vseučilišču v Wisconsinu je delala kot raziskovalka NASE v vesoljskem centru Goddart. Po tem se je posvetila raziskovanju človekovega energijskega polja in danes dela kot zdravilka, predava in vodi tečaje o zdravljenju na tem področju (Brennan, 1995).

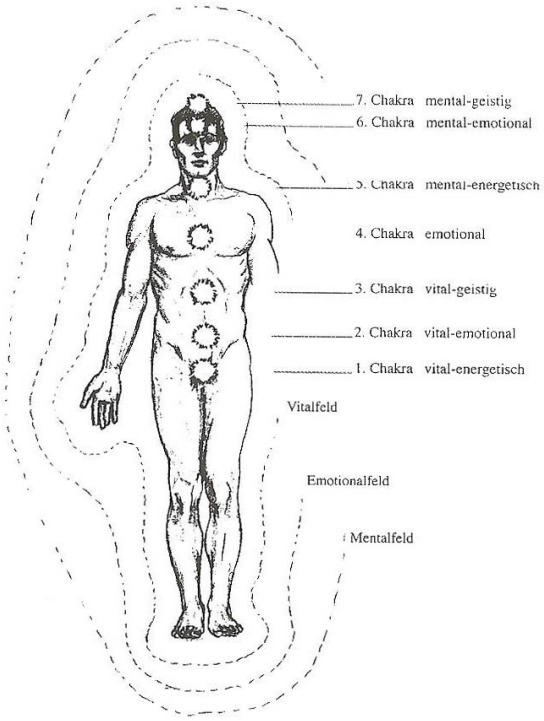

Slika 22: (Brennan, 1995) Energijsko polje človeka, ki ga Frohmann povzema po Brennan in se navezuje na zgornjo razlago; zaznava vitalno-energijske, emocionalne in mentalne ravni krajine naj bi se odvijala na človekovi analogni ravni

Potek zaznave zavestnih kvalitet avtor primerja s srečanjem koncentričnih valov, ko v mirno vodo vržemo dva kamna. Komunikacija prek zavestnih dimenzij človeka poteka prek podobnega srečanja z zavestnimi dimenzijami prostora. To pomeni, da analogno s polji zavesti človeka in krajine zaznava poteka na vitalno-energijski, emocionalni ali mentalni ravni. Pri srečanju z drevesom naj bi npr. emocionalno polje drevesa zanihalo emocionalno polje človeka. Ta zaznava naj bi se prek endokrinega sistema in živčevja kot dražljaj vodi do srca in možganov, pri čemer se sprožajo reakcije v obliki asociacij, telesnih občutkov, barv, miselnih in čustvenih slik, spominov ipd. Zaznava zavestnih kvalitet je kontemplativno meditativnega značaja in naj bi bila odvisna od posameznika, njegovih izkušenj in osredinjenosti, kar izključuje miselni proces. Glede na potek zaznave zavestnih kvalitet avtor ta proces opisuje v štirih fazah: *faza uglaševanja, faza povezovanja, faza izmenjave* ter *faza prevoda*.

- V prvi fazi se človek pripravi na poglobljeno dojemanje določenega kraja. V tej fazi je treba biti notranje miren; pogoj za notranji mir pa so umirjene misli, ki so brez človekovega nadzora vselej fluidne, tečejo brez prestanka in skačejo iz preteklosti v prihodnost, ne da bi se za hip ustavile v sedanjosti. Ključ za uspeh nadčutne zaznave naj bi se skrival prav v sedanjem trenutku, zato avtor k tej fazi šteje t. i. prizemljitev.
- V povezovalni fazi človek v svoji notranjosti zavestno stopi v kontakt s krajino ali njenim elementom. V tej fazi odpade ločitev med objektom in subjektom.
- V fazi izmenjave se dogaja zavestno zaznavanje nesnovnih dimenzij prostora. Resonanca polj zavesti posameznika z analognimi polji zavesti prostora naj bi

sprožala osebne reakcije na telesni, emocionalni ali duhovni ravni. Pri tem naj bi razlikovali lastno subjektivno zaznavo in ustvarili neposredno povezavo s prostorom. To pomeni dobro poznanje osebnih čustev in reakcij, kar z veliko vaje omogoča ustvariti osebno abecedo ali jezik reakcij, ki zaznavajočemu sporoča pomen tovrstne zaznave.

- V poslednji fazi prevoda oz. prenosa človek različne reakcije in občutenja prenaša v razumljivo miselno obliko. Pri tem prevodu naj bi šlo za povezavo inteligence z intelektom oz. srca z možgani oz. desne z levo možgansko polovico. Interpretacija osebnih reakcij je pri tem v tesni povezavi z osebnimi izkušnjami, z osebnimi predstavnimi zmožnostmi ter z lastnim miselnim svetom, zato naj bi bila ta zaznavna oblika povezana z zaupanjem v osebno zaznavo in njeno resničnost. (Frohmann, 2000).

Na nadčutno zaznavanje vplivajo določeni faktorji, ki poudarjajo osebni značaj te zaznave in povečujejo subjektivnost. Dražljaj, ki prihaja iz krajine, človeka, živali, rastline, oblike, barve, tona, materiala, ritma, temperature itd., poteka prek zunanjih in notranjih fizičnih in psihičnih filtrov. Zunanji fizični filtri so prostorske danosti, ki omejujejo zaznavo; vidno polje, vremenske razmere, razgled ipd. večinoma pa tovrstno zaznavo omejujejo notranji filtri zaznavajočega, to je nevrološka omejenost in domet petih čutil na fizični in estetski ravni, poleg tega pa dovzetnost oz. globino zaznave pogojuje tudi osebno počutje, senzibilnost osebe, osebna motivacija, starost, z družbo pridobljene vrednostne predstave, pričakovanja in osebne izkušnje. Posameznik se mora pri tem naučiti prepoznavati lastna pričakovanja rezultatov, naučen način zaznave ter dopustiti možnost izraza drugačnih oblik reakcij brez vnaprejšnjih sodb in sklepov (Frohmann, 2000).

Zaznava zavestnih ravni krajine se osredinja na krajinske kvalitete, ki ne pomenijo njihove oblike in strukture, temveč se izražajo prek vitalno-energijskih fenomenov, občutkovnih in duhovnih ali mentalnih fenomenov ter odgovarjajo zavestnim poljem človeka. Nosilec zaznave je subjektivna izkušnja, zato je v četrti fazi težko meriti zaznavo zavestnih kvalitet. Namesto tega je mogoče ravnati empirično in zbrati veliko izkušenj, ki razkrivajo osebni jezik reakcij na določene prostorske kvalitete. Izkušnje zbira vsak posameznik, primerjava izkušenj več posameznikov pa lahko poda splošen opis določene kvalitete prostora. Na vprašanje o relevanci te zaznavne oblike za zunajsubjektivna področja delovanja odgovarja Frohmann s primerjavo med “subjektivno” in “objektivno estetiko”, ki je bila opisana v poglavju členitve sveta. Povezavo med obema področjima tvori kolektivno-subjektivna zasnova, pri kateri različne osebne izkušnje različnih ljudi opisujejo skupni značaj; če torej primerjamo različne zaznave v skupini, najdemo skupne osnovne komponente posamenznih reakcij (Frohmann, 2000).

Radiestezija in fizikalni fenomeni sevanja – Geč

Beseda radiestezija je latinsko-grškega izvora in izhaja iz besed "radius", kar pomeni žarek ter "aisthanomai", ki opisuje sposobnost občutenja. Tako bi zloženo besedno zvezo dobesedno prevedli kot "čutenje žarčenja" (Fina, 2001).

Geč Franjo, dipl. inženir elektrotehnike, fenomen sevanja razširja na vso materialno pojavnost in pravi, da seva pravzaprav vse – na Zemlji prihaja sevanje iz vesolja, iz zemlje, zgradb, narave ter celo iz nas samih. Nekatera sevanja so koristna, druga človekovemu zdravju škodljiva. Biološki geofizikalni faktorji, ki vplivajo na človekov organizem, so temperatura, zarčna vlaga in zračni tlak, parcialni tlak O_2, sevalna energija, težnost, mehanska nihanja, zračni ioni, električna in magnetna polja. Vsi navedeni faktorji so sicer nekako produkt sevanja ali nihanj, vendar se bomo v našem primeru omejili na sevalno energijo in električna ter magnetna polja, ki jih človeški organizem le delno zavedno zaznava. Vsa druga sevanja – zemeljsko magnetno polje in elektromagnetna polja pa telo zaznava brez vednosti. Človek zanje nima izrazitega čuta ali pa je občutek izgubil, ker življenjsko ni bil potreben. Orientacijski čut v zemeljskem magnetnem polju imajo danes nekatere živalske vrste, npr. ptice in ribe, ker se po njem ravnajo (Geč, 1989).

Kaj pravzaprav sevanje pomeni? Najbolje bi termin sevanja razumeli, če bi se vživeli v odnos človeškega telesa do tega pojava. Človeško telo lahko na tem mestu gledamo kot mikrokozmos, ki ima številna sevanja: ultrašibko radioaktivno sevanje, mikrovalovno sevanje (visokofrekvenčno sevanje), nizkofrekvenčno sevanje (možganski valovi, pulz) itd. Moderno "biofotonsko raziskovanje" (prof. Popp Fritz) telo označuje za univerzalni izvir sevanja in pravi, da vsaka živa celica katerega koli bitja oddaja svetlobne kvante, tj. ultrašibke svetlobne žarke. Mikrokozmos – človek, je odvisen od sevanj, ki nanj delujejo. Spekter energijskega sevanja v grobem loči naravno in tehnično povzročeno sevanje. Naravno sevanje obsega kozmično sevanje, atmosferske vplive ter zemeljske vplive. Kozmično sevanje pomeni tisto, ki prihaja iz vesolja in doseže zemeljsko površino. Sončno sevanje kot glavni izvir obsega vidno svetlobo, ultravijolično svetlobo, infrardeče sevanje ter sončni veter, ki vpliva na obliko magnetnega polja Zemlje. Atmosferski vplivi se manifestirajo v zemeljski atmosferi in obsegajo zemeljsko magnetno polje ter vremensko sevanje. Poleg tega opažamo na zemeljski površini cone z izjemno ojačano ali oslabljeno aktivnostjo magnetnega polja. Gre za t. i. globalne mreže, ki nastanejo kot produkt zemeljskega magnetnega polja in kozmičnega sevanja. Te cone sooblikuje oz. jih popači sestava zemeljskih plasti in tudi večji kovinski predmeti. Kot vremensko sevanje je mišljeno spreminjanje jakosti zračnega električnega polja, ki je odvisen od vsakokratne vremenske situacije (koncentracija zračnih ionov). Zemeljski vplivi prihajajo iz zemeljske notranjosti in obsegajo geopatične motilne cone ter tehnično povzročena sevanja. Geopatične motilne cone so zelo učinkoviti prameni žarkov, ki jih sestavljajo infrardeči in radioaktivni žarki, mikrovalovna sevanja ter drugi. Radioaktivnost gotovo spada med

najbolj zaskrbljujoče oblike sevanj.[49] Zemeljska radioaktivnost je pomembna, ko gre za prelome geoloških plasti, kjer je gama-sevanje pojačano in se zato na takih mestih ni pametno zadrževati. Moderna doba družbenega napredka je tako zaznamovana še z nevidno onesnaženostjo mnogih oblik sevanj kot seštevek tehničnih in antropogenih radioaktivnih vplivov (Geč, 1989).

Geopatične motilne cone so mesta na zemeljski površini, ki povzročajo obolenja, če se na njih dolgo zadržujemo (postelje in delovna mesta). Na takih mestih je človeško telo leta in leta izpostavljeno ultrašibkemu sevanju, pri čemer moramo posebej poudariti, da je učinek sevanja vedno produkt jakosti vira sevanja in časa izpostavljenosti. Vsa sevanja pa niso škodljiva, temveč nekatera med njimi celo ugodno vplivajo na zdravje – Geč jih imenuje geomantične cone. Seveda je tudi v tem primeru izpostavljenosti pomebna višina doze, pri kateri obstaja zdrava meja. Tej mejni dozi pozitivnih sevalnih vplivov se je človeški organizem v teku razvoja prilagodil, z njo živi oz. mu je celo nujno potrebna za zapletene procese prehranjevanja celic s kisikom. Geopatične motilne cone najdemo na zemeljski površini nad podzemnimi vodnimi žilami, ki povzročajo koncentrirano mikrovalovno sevanje; nastajajo nad geološkimi prelomi in premaknitvami, ki povzročajo mikrovalovno sevanje in žarke gama; nadalje so rezultat geoloških, rudninskih in premogovnih plasti, ki sooblikujejo globalne mreže; vzrok so tudi geološke formacije z zvišanim radioaktivnim sevanjem, ki pomenijo nevarnost žarkov beta in gama. Globalne mreže v tej povezavi so mrežaste strukture s pojačanim sevanjem in nastanejo pod vplivom kozmičnih žarkov v zemeljskem magnetnem polju. Najbolj znani sta Hartmannova in Curryeva globalna mreža. Geomantične cone so mesta, kjer sevanja po mnenju zanje občutljivih ljudi delujejo zdravju koristno in spodbudno. Na takih mestih najdemo kultne in bogoslužne objekte, znamenite romarske poti in gostilne (Geč, 1989).

[49] Naravni radioaktivnosti (kozmično in zemeljsko sevanje – uran, torij, aktinij, radij) se od leta 1898 po zaslugi Marije Sklodovske in njenemu odkritju radija pridružuje še umetno povzročeno radioaktivno sevanje zaradi jedrskih poskusov in jedrskih reaktorjev (Geč, 1989).

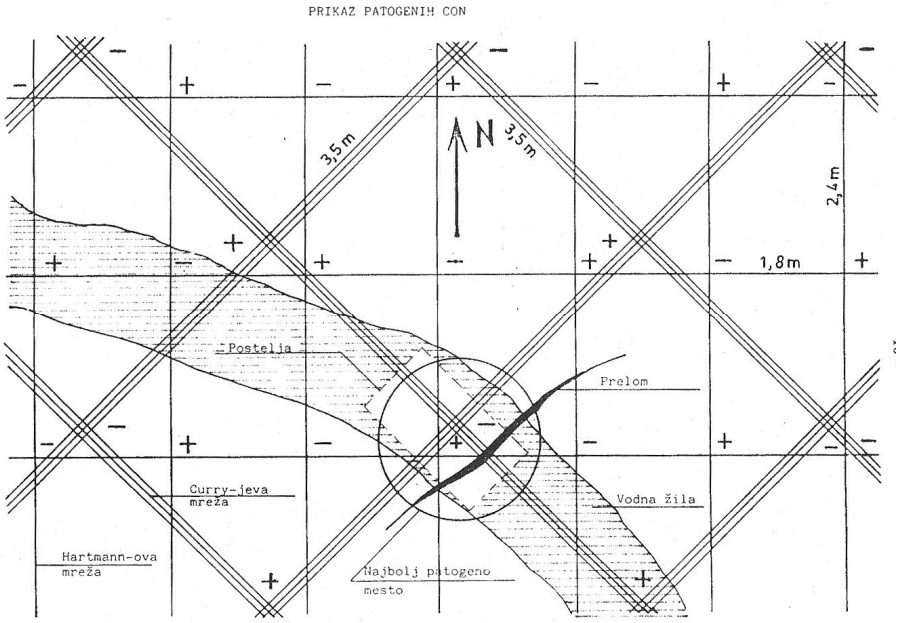

Slika 23: Prikaz patogenih con (Geč, 1989)

Radiestezijski pripomočki naj bi bili stari vsaj 6000 let in tudi prednikom na Slovenskem so bile znane razvejene vrbove ali leskove šibe, s katerimi so iskali vodo. Omenja jih že Valvasor. Danes poznamo celo vrsto bajalic: vrbova, leskova, brestova, brezova, topolova, jelševa viličasta šiba/ kovinska viličasta bajalica/ kotna bajalica ali L antena/ vertikalna bajalica/ biotenzor (primeren je za manj občutljive osebe)/ Lecher-jeva antena (omogoča določanje valovne dolžine sevanj in s tem diferenciacijo sevanj)/ ločna bajalica s potenciometrom po Communettiju (velja tako za radiestezijski kot za fizikalni instrument). Poleg bajalic štejemo med klasična radiestezijska pomagala še nihala. Zaznavanje z bajalico ali nihalom ne pomeni meritev sevanj, zato so zagovorniki radiestezije vložili veliko truda v objektiviziranje motilnih sevanj z meritvami; z dvojnim kompasom, magnetnopoljsko tehtnico in variometrom. Na motilnih conah so tako prišli do nekaterih fizikalnih ugotovitev; izmerjene so bile velike razlike zemeljske upornosti tal (upornost močno pade), pade tudi gradient električnega polja, dvigne se prevodnost zraka nad vodnimi žilami, nad prelomi pa je možno izmeriti povečano radioaktivnost (žarki gama) (Geč, 1989).

Zakaj nastane nihanje ali odklon pripomočka, je več možnih hipotez; nekatere so reakcija nihala ali bajalice kot posledica refleksa, ki ga sprejme telo prek "antene" – npr. bajalice, ter ga spremeni v električno ali deloma kemično energijo in končno v gibalno energijo mišic v podlakti. To nazadnje vodi k reakciji bajalice ali nihala. Druga možna hipoteza je, da je "sprejemna antena" sam človek; vegetativno živčevje človeškega organizma je tisto, ki zaznava motnje in ne sama naprava. Nadaljnje hipoteze temeljijo na domnevi, da poteka prenos neposredno prek hormonskega sistema, ki pod vplivom mikrovalovnega sevanja svoje stanje spremeni, kar je tudi merljivo. Spet druga ugotovitev navaja, da mora biti bajalica ali nihalo v labilnem ravnotežju in nato zadošča najmanjši impulz, ki privede pripomoček v nihanje ali odklon.

Pogoj za kakršen koli odklon ali nihanje radiestezijskega pripomočka pa je ustrezno dovolj velika občutljivost osebe za energijska sevanja in sposobnost izjemne koncentracije, za kar je treba veliko vaje, da se izloči vsaka sugestija, ki človeka pri tem vznemirja oz. rezultira v popačenih sklepih zaznav. Nihalo ne reagira samo na fizikalne anomalije, ampak tudi na miselne procese. To pojasnjuje subjektivnost radiestezijskega dela (Geč, 1989).

Druge metode – Fina

Fina členi analizo odprtega prostora ali določenega kraja na več poglavij. Vsako posamezno poglavje daje informacije o določenih vidnih in nevidnih vidikih krajine, sinteza vseh posameznih poglavij pa naj bi v končni fazi opisala ozadje za identiteto določenega kraja. Področja za tako razširjeno raziskavo so v njeni nalogi naslednja (Fina, 2001):

- *Obstoječe* raziskave*, analiza stanja in prostora* kot nepogrešljivi oz. klasični del analize prostora v krajinski arhitekturi
- Uporaba *zemljevidov in tematskih kart*, ki vsebujejo številne osnovne informacije naravno-prostorskih danosti in krajevnih posebnosti
- Raziskava *zgodovine* prostora z namenom, da bi razumeli razvojne poteke, iz katerih izhaja trenutna situacija kraja ter strukturne prednosti in slabosti
- Raziskava *krajevnih in ledinskih imen*, ki pričajo o nekdanjem položaju in funkciji nekega mesta ter vsebujejo tudi duševno-duhovne kvalitete raziskovanega kraja (V tej povezavi se priporočajo etimološke raziskave krajevnih imen.)
- Spoznavanje *sag in legend*, ki so večinoma arhetipične izrazne oblike prvotnih kvalitet in značilnosti nekega kraja
- Spoznavanje značilnih *svetnikov in zaščitnikov*, po katerih se izražajo duhovne značilnosti nekega kraja
- Preučevanje *simbolov*, ki so slikovita izrazna oblika duševnih in duhovnih kvalitet prostora
- *Radiestezija*, ki daje informacije tako o naravnih kot o umetnih energijskih pojavih.
- *Emocionalno-intuitivno dojemanje prostora*, da človek zavestno vzpostavi kontakt s krajino ter tako ustvari povezavo z energijskimi in duševno-duhovnimi lastnostmi kraja

KRAJINA TI SPOROČA - BRÖNNLE	KOMUNIKACIJA S PROSTOROM - FROHMANN	DRUGE METODE - FINA IN FROHMANN	MUNIHOVA METODA - RADIESTEZIJA (POVZETO PO GEČU)
	- v fizičnem svetu deluje **PET ČUTIL**: vid, sluh, okus, voh, dotik; - fizične oblikovne lastnosti pogojujejo estetsko zaznavo.	**KLASIČNA KRAJINSKO ARHITEKTURNA ANALIZA:** - obstoječe raziskave - analiza stanja prostora - zemljevidi in tematske karte	
RADIESTEZIJA FENOMENOLOŠKA METODA ali opazovanje narave		**RADIESTEZIJA** informacije o energijskih pojavih, naravnih in umetnih	**VEDENJE RASTLIN IN ŽIVALI** nakazuje motilno sevanje.
METODA PERSONIFIKACIJE - krajina sproža asociacije v človekovi podzavesti; - globlji stik z duhovno razsežnostjo krajine.	**ESTETSKA ZAZNAVA** - je osebni odziv na zaznavo fizičnega sveta; - poudarja povezavo z zaznavanim: objekt in subjekt sta v zaznavnem procesu neločljiva.	**ZGODOVINA** razumevanje današnje situacije	**OPAZOVANJE OBJEKTOV** kultni, bogoslužni objekti, romarska središča in gostilne lahko nakazujejo na geomanične cone.
KARTOGRAFSKA METODA potencialna sveta mesta in odnosi med njimi		**KRAJEVNA IN LEDINSKA IMENA - ETIMOLOGIJA** - pričajo o nekdanjem položaju in funkciji nekega mesta; - lahko nakazuje duševno-duhovne kvalitete kraja.	
ETIMOLOŠKA METODA - dopolnjuje kartografsko, nakazuje nekdanji odnos ljudi do določenega prostora; - legende in pravljice.	**ZAZNAVA ZAVESTNIH KVALITET** analogno z zavestnimi polji človeka zaznava zavestnih kvalitet poteka na določeni ravni zavestnih kvalitet prostora;	**SAGE IN LEGENDE** arhetipične izrazne oblike prvotnih kvalitet in značilnosti nekega kraja	**ZAZNAVA SEVANJ:** različne bajalice, nihala in sodobne merilne naprave (meritve sevanj).
METODA VELIKANOV preverjanje stabilnosti krajine z osebnim doživljanjem - prepoznava Genius loci	proces zaznave v štirih fazah:	**SIMBOLI** slikovita izrazna oblika duševnih in duhovnih kvalitet	
	faza UGLAŠEVANJA, faza POVEZOVANJA, faza IZMENJAVE, faza PREVODA;	**SVETNIKI IN ZAŠČITNIKI** - so podobno kot sage in legende simbolni izraz kolektivno nezavednega; - izraz duhovnih značilnosti kraja.	
INTUICIJA	- zaznava vitalno-energijske ravni/resonanca s prostorom - zaznava emocionalne ravni krajine/intuitivno zaznavanje s srčno kvaliteto človeka;	**EMOCIONALNO-INTUITIVNO ZAZNAVANJE** pomeni zaznavo zavestnih kvalitet prostora in poteka v štirih fazah (glej Frohmann).	
EMPATIČNA METODA ali "umetnost, kako biti potok" - biti narava sama omogoča pogloblјen občutek prostora	- zaznava mentalne ravni krajine/intuitivno zaznavanje.		
METODA BREZ METODE zavedanje, da je človek del narave, ga ohranja v stalnem kontaktu z naravo			

Preglednica 2: Primerjalna tabela geomantičnih metod različnih avtorjev. Zelena podlaga pomeni materialni svet, rumena združuje metode za zaznavo ravni med materialno in duhovno, modra pa združuje metode za dojemanje duhovnih razsežnosti prostora.

2.5.2 Vzporednice, razhajanja in komentar

"Kadar se zakoni matematike nanašajo na realnost, niso zanesljivi. Kadar so zanesljivi, se ne našajo na realnost."
(Albert Einstein, 1879–1955)[50]

Primerjalna tabela geomantičnih metod na prvi pogled pove, da se geomantija pri svojem delu osredinja na nematerialne ravni sveta. Večina metod je namenjena zaznavanju t. i. duševnih in duhovnih kvalitet krajine. V tem sklopu je Cingerle izvzet, ker sam ni avtor geomantičnih analiz. Tudi v svoji nalogi pozornost namenja praktični uporabi geomantije in je njena razlaga zato skromnejša, pri čemer ne opisuje metod. Namesto tega je v tabelo vključena Martina Fina, ki je ne moremo ločevati od Frohmanna, ker gre pri obeh za isto šolo.

Vzporednica vsem prikazanim avtorjem je metoda radiestezije. Brönnle jo v okviru geomantije označuje za nepogrešljivo. Radiestezija je že dolgo poznana kot samostojna stroka, v okviru moderne geomantije pa je le ena od možnih metod. Vzrok za to je geomantična členitev sveta na več ravni, kar pogojuje tudi več različnih metod za delo na posamezni ravni. Radiestezija v tem okviru obsega prvo nematerialno raven takoj za materijo, to je področje sevanj. Frohmannova členitev sveta predstavlja kot prvo raven takoj za materijo vitalno-energijsko raven, ki jo tvorijo informacijsko polje in vitalno-energijski sistemi (energijski centri in linije). To ne pomeni, da radiestezija lahko zazna vitalno-energijsko raven, kot jo predstavlja Frohmann, saj je ta zelo členjena. Geč navaja zgolj dve kategoriji con, ki jih po svoji kvaliteti opisuje, in sicer geopatične motilne cone in geomantične cone. Radiestezija torej lahko zazna moteče ali blagodejne vplive sevanj ter njihov razlog (geološke prelomnice, vodne žile, ...). Podrobnejše členitve prostorskih kvalitet, kot jo prikazuje npr. holon, pa ne more zaznati, saj različni energijski centri Zemlje opisujejo kvaliteto in funkcijo teh centrov za širši prostor in ne gre za sevanje, ki bi ga bilo mogoče zaznavati z nihali ali bajalicami oz. meriti z modernimi radiestezijskimi pripomočki. Metoda zaznave se pri vitalno-energijskemu sistemu osredinja na resonance človeka v prostoru in se izvaja brez instrumentov. Prav tako je treba na tem mestu opozoriti, da globalne mreže, ki veljajo za radiestezijski fenomen, ne pomenijo energijskih linij vitalno-energijskega sistema. Te linije naj bi bile veliko bolj subtilne narave, kot je formacija zemeljskega magnetnega polja pod vplivom kozmičnih žarkov in zato tudi niso zaznane ali merljive z radiestezijskimi instrumenti. Poleg tega pri radiesteziji Brönnle (1994) navaja, da sta danes najbolj znani globalni mreži definirani po Hartmannu in Curryu,[51] ki sta bila oba nemškega rodu. Zanimivo pri tem je, da v anglosaksonskem svetu ne najdemo take definicije mrež, čeprav naj bi šlo za svetovni fenomen. Tamkajšnji radiestezisti opisujejo tovrstne fenomene manj geometrijsko.

---

[50] Cit. po Kononenko, 2007: 269
[51] Hartmannova mreža poteka v smeri S-J na razdalji 1,8 m in 2,4 m; Curryeva pa je orientirana v smeri SV-JZ v razmiku 3,5 m (Geč, 1989).

Motnje v delovanju na nematerialnih ravneh naj bi učinkovale tudi na ljudi, kot to opisuje Cingerle. Analogno akupunkturi in sinergijskemu delovanju med različnimi ravnmi, tudi geomantija odkriva kraje, ki imajo moten pretok vitalne energije zaradi človekovih vplivov. V tem smislu govorimo z geomantičnega vidika o zdravju prostora, ki se kaže tudi na počutju ljudi. To pojmovanje je lahko razumljeno antropocentrično, ker je merilo za zdravje prostora tudi človekovo počutje v tem prostoru. V primeru radiestezijskih patogenih con, kot so zemeljske prelomnice s povečanim sevanjem žarkov gama, sevanje radona iz tal ali sevanje vodnih žil, pa so to popolnoma naravni pojavi na Zemlji in zaradi učinka na človeka ne moremo govoriti, da izražajo kakršno koli prostorsko ravnotežje.

Brönnlejeva metoda personifikacije je zelo podobna Frohmannovemu estetskemu zaznavanju. Frohmann namreč estetsko delovanje na eni strani opisuje kot arhetipsko izkustveno učinkovanje, po drugi pa formalno estetsko. Pri metodi personifikacije gre podobno za dopuščanje asociacij, ki jih v posamezniku sproža krajina ali določen krajinski element. Te asociacije izhajajo iz osebnega nezavednega in so lahko poleg osebne tudi kolektivne narave. Vsak posameznik naj bi v svoji podzavesti nosil tudi podedovane vsebine nezavednega, ki se izražajo simbolično in jih je Jung definiral kot arhetipski izrazi. Brönnle, ki metodo personifikacije imenuje tudi "metoda naših prednikov", pravi, da z njo človek sicer vzpostavi globlji kontakt s krajino in njeno duhovno razsežnostjo. Estetska zaznava v tem primeru ni označena kot metoda za zaznavo duhovnih kvalitet kraja, vendar je pomensko primerljiva z metodo personifikacije in jo avtor označuje kot pogoj za poglobljeno zaznavo duševnih in duhovnih kvalitet kraja. Ta pogoj lahko razumemo tudi kot poudarek povezovanja objekta in subjekta, ker za estetiko velja, da je ne moremo opazovati ločeno od opazovanega.

Najobširnejše področje dela geomantije je zaznava kvalitet prostora, ki jih geomanti imenujejo duševne in duhovne. Šlo naj bi za duhovno raven in raven med materialno in duhovno, ki jo različni avtorji različno interpretirajo. Zato je opis vmesne ravni kot duševne Frohmannov jezik. Metode za zaznavo duševnih in duhovnih kvalitet so si med seboj podobne. Frohmann jih imenuje zaznava zavestnih kvalitet krajine, ki v njegovi delitvi sveta pomeni zaznavo emocionalne in mentalne ravni. Pri obeh zaznavah gre za intuitivno obravnavo prostora. Brönnle v tem okviru našteva empatično metodo, metodo brez metode in intuicijo na splošno, Fina pa navaja emocionalno-intuitivno zaznavo. Vsem tem metodam je skupen meditativni značaj dela, izhodišče, da je človek del narave in neločen od nje pri zaznavi, ter pogoj, da pri izvajanju teh metod človek ne sme imeti nemirnih misli, vnaprejšnjih pričakovanj ali želje po določenem rezultatu. Etimologija, simboli, sage in legende ter svetniki in zaščitniki prav tako opisujejo duševne in duhovne lastnosti kraja, na katerega so vezani, na videz bolj eksplicitno. Frohmann sage in legende opisuje kot izraze kolektivnega nezavednega, ki odslikujejo duševne in duhovne kvalitete kraja. Te naj bi pustile vtis na duševno-duhovni ravni posameznika oz. družbe, prek katere se izražajo simbolično in abstraktno. Vendar pa te metode preučevanja kulturnih izrazov zahtevajo določeno znanje o etimologiji, umetnostni zgodovini ipd., zato gre v tem primeru za posredno nakazovanje teh kvalitet, ki je zelo odvisno od interpretacije. Slednja je problem pri vseh metodah zaznavanja duševno-duhovnih kvalitet. Kako interpretirati osebne reakcije in zaznave pomeni v Frohmannovi metodi fazo prevoda, ki intuitivne zaznave skrči v diskreten svet razuma in jezika. Fazo prevoda po Frohmannu bi lahko razširili na vse geomantične metode v tem sklopu, saj se z njo sreča vsak, ki izvaja

določeno metodo in želi razumeti ter izraziti njen rezultat. Prevod bi lahko označili tudi kot racionalizacijo intuitivnih občutkov, to pa pomeni povezovanje funkcij obeh možganskih plovic. Bistvena značilnost vseh naštetih metod bi torej bila subjektivnost dela in tolmačenja rezultatov.

Dr. Anthony Stevens v svoji knjigi *Archetypes*, v kateri povezuje psihiatrijo, psihologijo, etnologijo in biologijo, opisuje nekatera Jungova opažanja. Takole pojasnjuje: "Jung je bil vse življenje zagovornik 'intuitivnih', 'receptivnih' načinov razumevanja; vztrajal je, da niso nič manj pomembni kot razumski in abstraktni. Trdil je, da je racionalizem modernega življenja, z vsem omalovaževanjem vsega nerazumskega, 'pahnil funkcijo iracionalnega v nezavedno'." Naslednja tabela prikazuje značilne lastnosti leve in desne poloble možganov. V svojem delu omenjeni avtor soglaša, da je desna polovica možganov bolj povezana z obdelavo arhetipskih sestavin in pravi: "Jungova pojmovanja arhetipa, kolektivnega nezavednega in simbola so tesneje povezana z metaforiko, z gestaltom (obliko) in z vidnoprostorskimi značilnostmi delovanja desne poloble" (Pascal, 1999: 213, 214).

LEVA MOŽGANSKA POLOVICA	DESNA MOŽGANSKA POLOVICA
RAZUM	INTUICIJA
KONVERGENTNO (PRIMIČNO)	DIVERGENTNO (RAZMIČNO)
INTELEKTUALNO (RAZUMSKO)	SENZUALNO (ČUTNO)
DEDUKTIVNO	IMAGINATIVNO
RACIONALNO	METAFORIČNO
NAVPIČNO	VODORAVNO
NEPOVEZANO	TRAJNO, NEPREKINJENO
ABSTRAKTNO	KONKRETNO
REALISTIČNO	IMPULZIVNO
USMERJENO	SVOBODNO
DIFERENCIALNO	EKSISTENCIALNO
SEKVENTNO	MNOGOVRSTNO
ZGODOVINSKO	BREZČASNO
EKSPLICITNO (IZREČENO)	MOLČEČE
OBJEKTIVNO	SUBJEKTIVNO
ZAPOREDNO	HKRATNO

Preglednica 3: Delitev lastnosti možganskih polovic (Pascal, 1999)

Naslednji komentar v okviru "duševnih" in "duhovnih" ravni sveta gre metodi razlaganja sag, legend in pravljic, ki naj bi na lokalnem nivoju izražale kvalitete omenjenenih ravni. Pri tem se podobno kot pri prenekaterih metodah geomantije pojavljajo zadrege, ki opozarjajo na njihovo dvomljivost. Ljudske pravljice, ki spadajo med najstarejše literarne žanre, se v različicah najdejo nevezano na določen prostor: "Zgodbe, ki se v bistvenem ne razlikujejo od danes znane različice Lepotica in zver, so v antičnih časih pripovedovali tako v Grčiji kot v Indiji; Janka in Metko so odkrili tudi na Karibih; Pepelka je stara nekaj tisočletij in obstaja v tisočih različicah po vsem svetu" (Bettelheim, 1999: 429). Poleg tega

je danes veliko pravljic ponarejenih bodisi zaradi njihovega ohranjanja prek ustnega izročila bodisi zaradi namenske prilagoditve tega žanra v standardno obliko enega od pripomočkov v procesu civilizacije in socializacije otrok, kar naj bi se zgodilo že v drugi polovici 19. stoletja. Temu moramo dodati še danes skoraj splošno sprejeto dejstvo, da je pravljice nemogoče relevantno obravnavati brez upoštevanja stvarnih socialnozgodovinskih, kulturnozgodovinskih, socialno-političnih razmer časa, v katerem so bile napisane, ter osebnih nazorov in predsodkov samih zapisovalcev. Preučevanje pravljic je ena od literarnih ved, ki uveljavlja metodološki pluralizem, to je združevanje najrazličnejših spoznanj antropologije, lingvistike, psihologije, psihoanalize, zgodovine, etnologije, sociologije, feministične kritike itn. "Prednost tovrstnih interdisciplinarnih pristopov je v tem, da se ne zadovoljujejo s poenostavljenim, enosmernim in enoznačnim odnosom med pravljico in stvarnostjo; v resnici gre za nadvse kompleksno in ne vedno povsem razvidno součinkovanje" (Bettelheim, 1999: 429). V tem pogledu je torej poznanje sag in legend, ki jih nekateri avtorji v geomantiji navajajo kot eno izmed metod, razvrednoteno. Gre namreč za preveč obširno, kompleksno in večplastno področje, da bi lahko na neki objektiven način "podprlo" karakter kraja. Nekatere pravljice so sicer vezane na določen prostor, npr. Kralj Matjaž (pod Peco), zgodba o nastanku Hudičevega boršta nad Karnjem ipd., vendar naj bi tudi te, po zgornjih navedbah, ne razumeli enostransko.

Metodo velikanov in kartografsko metodo iskanja potencialnih svetih krajev opisuje samo Brönnle in zato pomenita odmik od drugih metod. Vseeno pa pri ostalih avtorjih najdemo vzporednice kartografski metodi, saj se ta ravna po teoriji ley-linij in arheoastronomiji. Tako Brönnle kot Geč pravita, da se na določenih križiščih radiestezijskih fenomenov pojavljajo določeni sakralni ali posvetni objekti. Torej gre pri tej metodi za združitev omenjenih teorij in radiestezijskega znanja na karti, kar pa še vedno ne more pomeniti samostojne analize, temveč bolj domneve o odnosih med kraji, ki jih lahko dobimo s kartografsko metodo. Podobno velja za etimologijo. Vsekakor kartografska in etimološka metoda potrebujeta še kako dopolnitev ali preverbo, da bi lahko na njuni podlagi govorili o bolj gotovih sklepih. Fenomenološka metoda ima podoben problem. Geč sicer navaja, da različne rastline in živali različno reagirajo na sevanja in so do določene mere lahko pokazatelji radiestezijskih fenomenov. To pravzaprav opisuje fenomenološko metodo ali opazovanje narave po Brönnleju. Vendar pa je sama fenomenološka metoda lahko zgolj dopolnilo radiestezijskim raziskavam, saj naravnih pojavov v vsej kompleksnosti naravnega sistema ne moremo z gotovostjo pripisovati samo radiestezijskim fenomenom.

Razhajanja različnih geomantičnih metod so po eni strani vezana na členitev in interpretacijo različnih ravni sveta, ker iz te izhajajo metode za zaznavo določene ravni. Po drugi strani pa so razhajanja vezana na jezik, ki ga različni geomanti uporabljajo pri opisovanju možnih načinov približevanja naravi. Med njimi pa pomensko najdemo več vzporednic. Vse metode različnih avtorjev združujejo naslednje lastnosti:

- Geomantično področje dela so nematerialne ravni sveta.
- Radiestezija je ena od metod in obsega samo eno od nematerialnih ravni.
- Razen radiestezije nobena od metod nima instrumenta za zaznavanje prostorskih kvalitet. Brönnle in Frohmann namreč izhajata iz predpostavke, da je človek del narave, zato za povezavo z naravo ne potrebuje nobenega posrednika v obliki instrumenta.
- Rezultati geomantičnih zaznav so po eni strani zelo odvisni od zaznave, to je od posameznikove občutljivosti in odprtosti, po drugi pa od interpretacije same zaznave.
- Tako zaznava kot njena interpretacija močno poudarjajo subjektivno naravo geomantičnega dela.

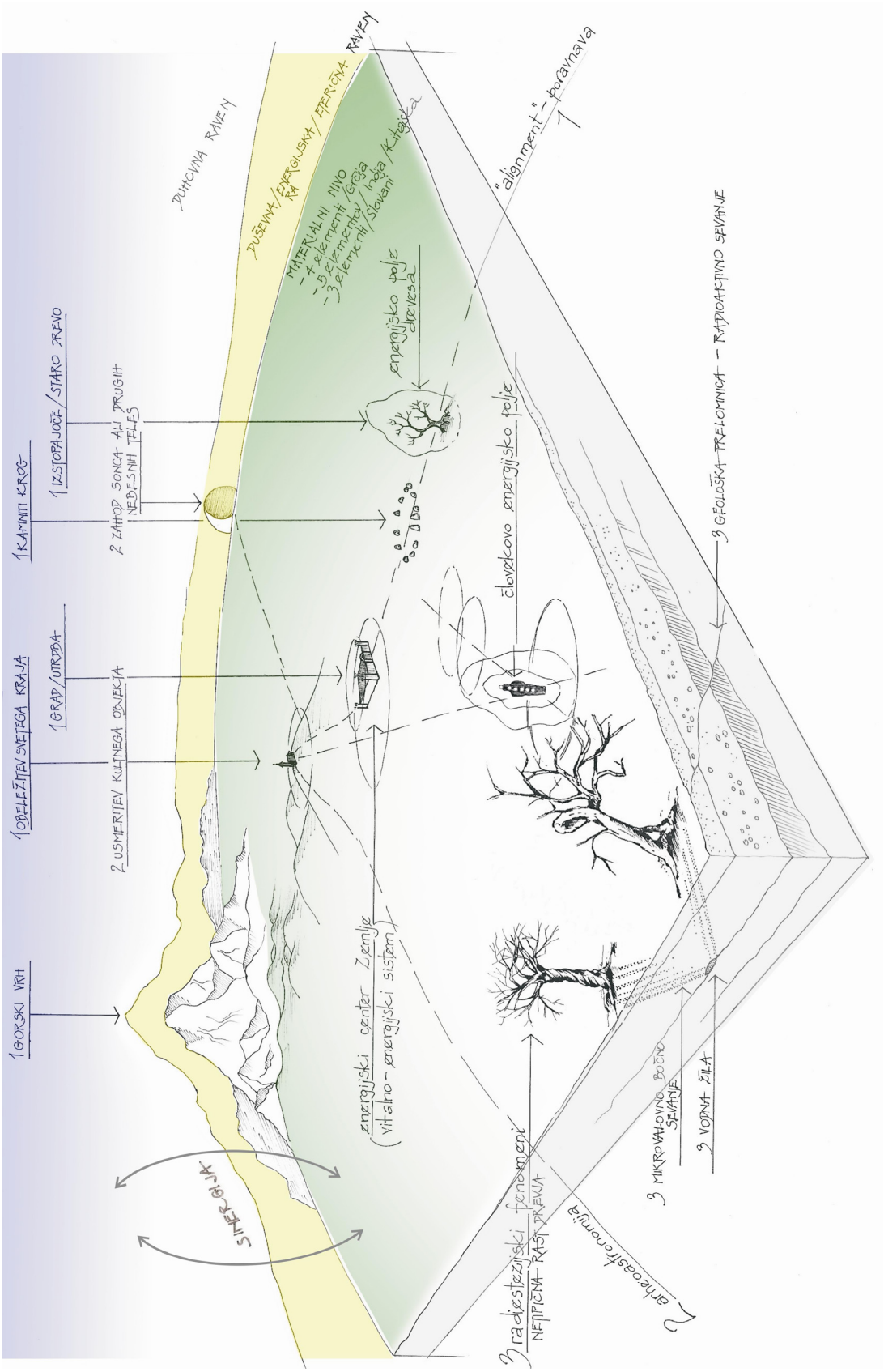

Slika 24: Prikaz nekaterih geomantičnih pravil in fenomenov. Opisi pod št. 1 – poravnave objektov in določenih krajinskih elementov; opisi pod št. 2 – arheoastronomija; opisi pod št. 3 – radiestezijski fenomeni

3 PREGLED OBJAV V SLOVENIJI

Objav na temo geomantije je v slovenski strokovni literaturi malo. Več te in sorodne tematike lahko najdemo v poljudnoznanstvenih revijah, kar pa za pregled objav ne pride v upoštev. Razlog za to bi lahko bil nepoznanje geomantije v strokovnih krogih, še bolj tehten razlog pa je narava geomantičnega dela, ki je subjektivna in zato za znanost sploh nezanimiva. Radiestezija je v primerjavi z geomantijo potrebovala precej časa, da jo je opazila znanost, čeprav so radiestezijski fenomeni veliko bolj opredeljivi in opisljivi s fizikalnimi pojmi. Prav zato se ne moremo nadejati, da bi geomantija bila tako kot radiestezija kdaj znanstveno obravnavana.

1. **Ostan A. S. 1995. Vest o pradavni zavezi zavesti Zemlje: poskus geomantičnega branja prostora in časa. Primer Sermin. Arhitektov bilten, mednarodna revija za teorijo arhitekture, letnik 25, št. 125, 126/ 127**

V Sloveniji je bila edina objava na temo geomantije v strokovni arhitekturni reviji Arhitektov Bilten, ki je zaradi skromnih virov slovenskih avtorjev tudi citiran vir tega dela. Gre za esej v dveh delih, ki ga je objavil arhitekt Ostan. Tekst je napisal ob primorski delavnici jeseni 1993, ki jo je organiziralo Ministrstvo za okolje in prostor. Delavnica se je ukvarjala z vprašanjem, kje speljati avtocesto na primorsko obalo. Razmišljanje je bilo oddano kot del širšega projekta skupine Odprti krog. V prvem delu je podan splošni pregled geomantije, drugi del pa je prikaz aplikacije geomantičnega pogleda na konkretnem primeru Primorske in griča Sermina.

2. **Center Vid v Novi Gorici. Revija ORIS, Adrijan Cingerle (V-24-03/24)**
3. **Cingerle A. 2006. Geomantija – uporaba geomantije v arhitekturni praksi. Diplomska naloga.**

Na ljubljanski univerzi arhitekture je leta 2006 na temo geomantije diplomiral Adrijan Cingerle. Naloga je projektantska in se s samo teorijo geomantije ne ukvarja. Primeri projektov, ki so bili načrtovani z upoštevanjem geomantičnih smernic, so med drugim

- Center Vid v Novi Gorici
- Večstanovanjski kompleks v Majcnih na Krasu
- Češminov park v Domžalah

Češminov park je podrobneje raziskan in predstavljen kot primer uporabe geomantije v praksi v naslednjem poglavju.

4 MATERIAL IN METODE

Poleg študije teorije in mnenj različnih avtorjev na temo geomantije je bila izvedena pilotna študija kot praktični poskus primerjave krajinske arhitekture z geomantijo. Preden bi se podali v iskanje projektov za primerjavo obeh načinov, je pomembno vprašanje na samem začetku, kaj sploh lahko primerjamo. Projekt, ki ga iščemo, mora namreč biti obojestransko primerljiv. S strani krajinske arhitekture to pomeni, da se mora projektni program nanašati na odprt prostor, ki je natančneje lahko vrt ali park, ali pa iščemo načrt za novo naselje v določenem prostorskem okviru. V tem pomenu sta možna dva načina primerjave:

1. Primerjalna študija programskega odmika z izhodiščem na izvedenem primeru projekta za primerjavo:

- Poiščemo projekt na določeni lokaciji, ki je bil izveden z upoštevanjem geomantičnih izhodišč;
- izpišemo projektni program;
- naredimo krajinsko arhitekturno analizo prostora, na katerem je projekt izveden, ter
- glede na program in krajinsko arhitekturno analizo prostora nastavimo razporeditev dejavnosti oz. "coning";
- nazadnje "coning" prekrijemo z izvedenim projektom, ki je bil izbran za primerjavo ter gledamo odmike načtra s "coningom", narejenim na podlagi krajinskoarhitekturne analize.

V drugem primeru imamo možnost hkratne primerjave več različnih oblik geomantije, t. i. geomantičnih sistemov. Poleg radiestezije, ki jo sicer lahko imamo kot samostojno stroko, sta v Sloveniji prisotna še feng-shui in vaastu. Te primerjave se lotimo na nasproten način:

2. Primerjalna študija programskega odmika z izhodiščem na vnaprej danem programu na določeni lokaciji:

- Izberemo določen projekt oz. program v določenem prostorskem okviru;
- naredimo strokovno krajinsko arhitekturno analizo prostora in nato "coning";
- potem damo isto nalogo (isti program na istem prostoru) strokovnjaku geomantije, radiestezistu, strokovnjaku za feng-shui, vaastu-mojstru oz. tistim, ki jih je mogoče najti v Sloveniji ter nazadnje
- vse različne rezultate med seboj primerjamo.

Omejitve primerjalne študije:

1. Zadrega prvega možnega načina primerjave je analiza prostora po spremembi tega prostora z novo prostorsko ureditvijo. Krajinskoarhitekturna analiza spremenjenega prostora namreč težko poda "coning", ki bi bil identičen tistemu na podlagi analiz pred posegom v prostor. Zaradi tega je dvomljiva tudi primerjava izvedenega projektnega programa s takim "coningom".

2. Zadrega drugega primera možne primerjave je vprašanje, ali je sploh izvedljiv. Feng shui mojstri v Sloveniji sicer obstajajo, vaastu mojstera pa naj bi bila vsaj dva.[52] Pri tem je bistvenega pomena sama pripravljenost tovrstnih strokovnjakov za sodelovanje. V kolikor bi sodelovali za denarno povračilo, bi študija presegla okvir diplomske naloge. Navsezadnje pa je poudarek te naloge na moderni geomantiji in ne na sorodnih načinih. Za primerjalno študijo moderne geomantije bi v drugem primeru možne primerjave različne strokovnjake navedenih geomantičnih sistemov (feng-shui in vaastu-mojstri) morali nadomestiti geomanti iz različnih šol. To pa pomeni dodatno omejitev oz. dvomljivost študije, saj je v Sloveniji znan le Pogačnikov način, ki ga zaradi strogih omejitev izbora avtorjev za to diplomo ne obravnavam.

3. Tretja omejitev primerjalne študije pa pomeni korekten znanstveni postopek. Ta bi namreč moral biti izveden s ponovitvami poskusov, kar pa v Sloveniji ni mogoče, ker ni dovolj projektov, ki bi jih lahko uporabili za primerjavo, oz. mojstrov, ki bi bili pripravljeni izvajati tolikšno število analiz, da bi ustrezale naboru podatkov v statistični študiji.

[52] Jogeš Puri in Tošič Miro (Draksler, 2007)

5 PRIMER UPORABE GEOMANTIJE V PRAKSI

5.1 ČEŠMINOV PARK V DOMŽALAH

Krajinska arhitektura: Draksler Sašo, Draksler Bučar Nataša: Aleja ing., d. o. o.
Arhitektura: Cingerle Adrijan, Petkovšek Pablo
Geomantična analiza prostora: Lavin Robi

Za prikaz praktične uporabe geomantije je bil izbran park v Domžalah, po avtorjih imenovan Češminov park. Projekt je bil v času te raziskovale naloge že v fazi izvedbe, a še ne dokončno izveden. Primerjalne študije bi se v tem primeru morala lotiti na prvi opisan način možne primerjave – to je z analizo spremenjenega prostora. Zadrege, ki je bila pri tem opisana pri omejitvah primerjalne študije pod št. 1 v prejšnjem poglavju, v primeru Češminovega parka ni, saj sta že od začetka projekta pri tem sodelovala krajinskoarhitekturna strokovnjaka. Izbran primer zato predstavlja le zbrane podatke tega projekta in ne mojih lastnih analiz prostora.

Draksler, Cingerle in Lavin so bili pri tem pripravljeni posredovati podatke o projektu ter ga približati vsak s svojo zgodbo. Prav zgodba v ozadju nastajanja Češminovega parka ta projekt razlikuje od drugih projektov Adrijana Cingerleta, ki so bili načrtovani z upoštevanjem geomantičnih izhodišč. Draksler Sašo je namreč trdil, da je krajinskoarhitekturna zasnova parka nastala brez upoštevanja geomantične analize, torej z Lavinom nista sodelovala, preden ni bila idejna zasnova končana. To je potrdil tudi sam geomant. Šele potem so idejno zasnovo prekrili z geomantično analizo.

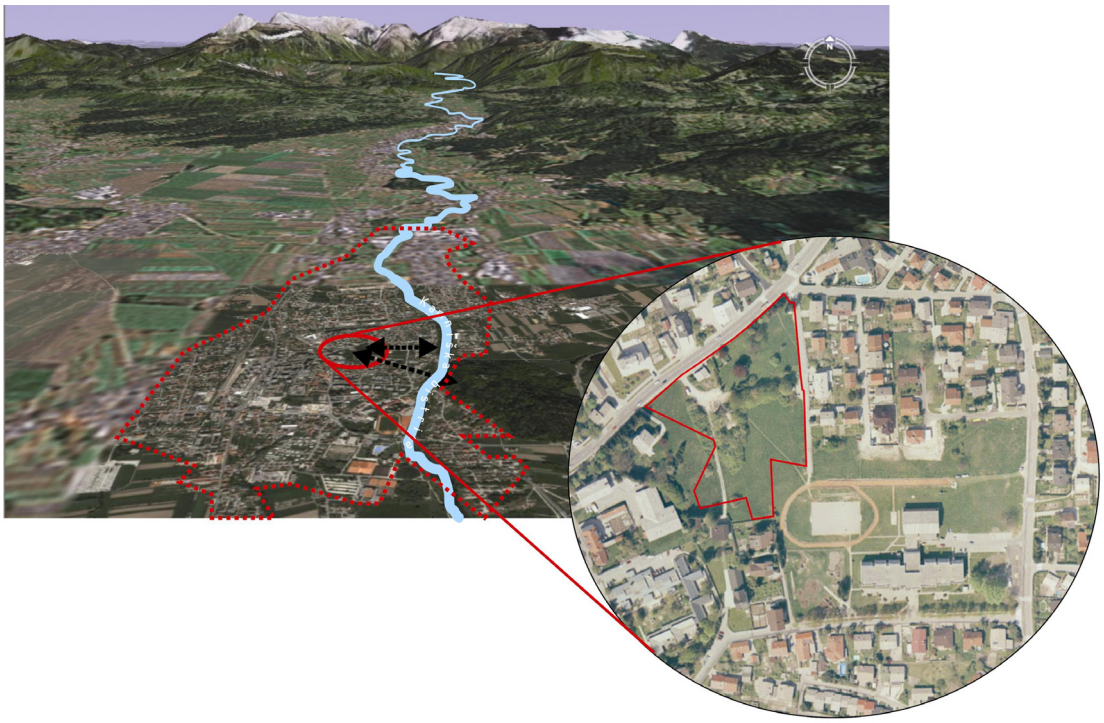

Slika 25: LEGA ČEŠMINOVEGA PARKA V ŠIRŠEM MERILU; navezava na zeleno os Kamniške Bistrice in gozdno učno pot Šumberk (vir grafične podlage: Google Earth)

KRAJINSKO ARHITEKTURNE ANALIZE PROSTORA: DRAKSLER, DRAKSLER BUČAR

Idejno zasnovo parka sta zasnovala Saša Draksler in Nataša Draksler Bučar v sodelovanju z arhitektoma Adrijanom Cingerletom in Pablom Petkovškom. Pri načrtovanju Češminovega parka v Domžalah sta analizo prostora opravila krajinska arhitekta, zato kasnejše krajinsko arhitekturne analize prostora za potrebe študije niso bile narejene. Ob pogovoru z Sašom Drakslerjem je ta posebej poudaril, da v krajinskoarhitekturnem analitičnem in ustvarjalnem procesu do izdelane idejne zasnove parka niso hoteli obravnavati geomantije. Geomantično analizo in njeno razlago so z zasnovo primerjali šele po tem, ko je bila ideja že narisana.

Krajinsko arhitekturne analize območja parka niso bile formalizirane, temveč so bila izhodišča za idejno zasnovo po besedah projektanta naslednja:

1. LEGA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA V ŠIRŠEM PROSTORU; prihodnji park leži sredi Domžal, njegovo območje je torej obdano z urbanim tkivom z vseh strani.
2. KAJ PROSTOR POVEZUJE; obstoječa mreža poti v urbanem prostoru; poleg teh so možne navezave na rekreacijsko zeleno os Kamniške Bistrice in bližnjo učno pot Šumberk.
3. TOPOGRAFIJA; "Kaj je in kaj želimo?"; prostor je raven zato je možno ustvariti relief, ki vanj vnaša kontrast in razgibanost.
4. KAKO VIDIMO ZELENO JEDRO?; okoliški vzorci, ki se nakazujejo, oblikovno niso dobro zaznavni, torej samo urbani raster ni primerno izhodišče. Tu naj bo center mesta, ne dodatek k mestu. Prostor naj torej deluje navzven, ne kot vase zaključena prostorska enota. Krajinskoarhitekturni način je bil poleg navedenih analiz tudi občutek za prostor, ki odgovarja na zastavljeno vprašanje pod 4. točko.

OMEJITVE: zakonskih ali drugih omejitev ni bilo. Občina Domžale (naročnik projekta) je sicer podala želen program, ki pa za rešitev ni bil bistvenega pomena.
OBSTOJEČE V PROSTORU je kapelica (z zgodbo) ter provizorično gledališče na prostem, obeleženo s cipresami. Kapelica se ohrani, gledališče pa se vključi program dejavnosti (Draksler, 2007).

Poleg krajinsko arhitekturnih izhodišč, ki so navedena po besedah avtorja Drakslerja, Cingerle v svoji diplomi prostor parka predstavlja s tematskimi sklopi, ki opisujejo prvotno stanje zemljišča. Navedeni sklopi se bolj približujejo inventarju, čeprav imajo nekateri med njimi tudi vrednostne opredelitve, izhajajoče iz prihodnje namembnosti prostora:

RELIEF – površina je položna z blagim naklonom od severa proti jugu.

POVRŠINSKI POKROV IN VEGETACIJA – obstoječ površinski pokrov so drevesne zgostitve in travna površina, ob Ljubljanski cesti na severu so degradirane peščene površine kot ostanek nekdanjih stavb. Na severovzhodnem delu parka je nekaj odraslih samostojnih dreves, med katerimi so bolj očitna rdečelistna bukev, lipa in velik oreh, poleg teh so še manjša posamična dervesa, katerih vloga se podreja konceptu parka (to najverjetneje pomeni njihovo odstranitev). Pravokotno na Plečnikovo ulico leži kompaktna gabrova gošča, ki jo je zaradi slikovitih krošenj vredno kolikor mogoče vključiti v novo ureditev. Pri tem je možno poenotenje skupine dreves z odstranjevanjem grmovnega sloja. Sredina prostora je zaraščena s sadnim drevjem, topoli in z grmovjem. Vegetacijska masa

na sredini park optično zmanjšuje in deli, zato je predvidena odstranitev in očiščenje osrednje površine parka. Ob pločniku Ljubljanske ceste stoji kapelica, ki v sedanji ureditvi dominira (to je mišljeno pred posegom) in sugerira sakralno rabo prostora, kar je glede na njegovo novo vsebino moteče.

OSONČENJE – celotna površina parka je dobro osončena brez zastiranja visokih stavb. To je dobro izhodišče za vodne motive, kar bi v poletnih mesecih dajalo parku popestritev in svežino.

VODA – na območju ni naravnih vodnih virov, pod zatravljenim nasutjem poteka mlinščica v industrijskem kanalu.

UPORABNIKI – potencialni uporabniki parka so stanovalci iz neposredne okolice ter vse generacije stanovalcev v stolpnicah, ki nastajajo v bližini severovzhodno od območja parka. Predvideva se, da bodo številni šolarji dnevno prečkali park na poti v šolo, poleg tega se bodo tu tudi zadrževali otroci iz osnovne šole na jugovzhodu in iz srednje šole na drugem bregu mlinščice. Na splošno pa je namembnost parka pomembna v merilu celih Domžal, ker je v njem predviden bogat kulturni in rekreacijski program.

PROMET – območje nima prometnic za motoriziran promet, vidne so sledi pešpoti po diagonali od Ljubljanske ceste na severozahodu proti šoli na jugovzhodu prihodnjega parka. Poleg tega je tam začasen kolovoz do stanovanjske hiše na jugu, ob Plečnikovi ulici pa se pojavlja nekaj neurejenih parkirnih mest. Ljubljanska cesta je v vsej okolici parka najbolj prometna (Cingerle, 2006).

Slika 26: Idejna zasnova Češminovega parka (Draksler, 2007)

PROGRAM DEJAVNOSTI, IZPISAN IZ TLORISA IDEJNE ZASNOVE:

1. ODPRT PROSTOR;

POHODNA TRATA
LINIJSKA KAMNITA KLOP OB PLOČNIKU
OHRANJENA KAPELICA IN SANIRAN DEL ZIDU
LITOPUNKTURA V "SRČNEM" SREDIŠČU DOMŽAL
GRUČA LISTAVCEV OB KRIŽIŠČU
GABROV GOZDIČEK
RASTER ZIDCEV Z NAKLONI

2. VSTOPNA PLOŠČAD;

VSTOPNA PLOŠČAD S PARTERNIM VZORCEM – POVEZAVA Z LJUBLJANSKO CESTO
VSTOPNI RASTER S KLOPMI IN DREVESI – POVEZAVA Z ROJSKO CESTO

3. PEŠCONA;

PROMENADA
KLOPI OB STEZI
CVETOČA ZASADITEV
GREDICE S PRODCI

4. OBMOČJE ZADRŽEVANJA;

AMFITEATER – KOTALKALIŠČE POLETI, DRSALIŠČE POZIMI
SLAMNIKARSKI PAVILJON – KAVNI KIOSK
SANITARIJE
VODNI MOTIV – OKRASNI BAZEN, BETONSKI VALOVI
HRIB – SANKALIŠČE

OBLIKOVNA IZHODIŠČA, ki jih je Draksler poleg analiz zastavil: ploščad povzema dve smeri, ki se nakazujeta v prostoru; prva je pravokotna na Ljubljansko cesto na severnem delu parka, s katere vodi glavna vstopna aleja, druga smer pa se naslanja na geometrijo mesta. Hrib je nadomestil rampo za "skejtarje" v prvi idejni različici, ker je najbližje živečega ta ideja motila. Funkcionalno gre za sankališče, ki je po obliki analogno klobuku (slamnikarstvo kot domžalska tradicija) (Draksler, 2007). Glede na program dejavnosti in tloris idejne zasnove sem oboje abstrahirala v prikaz razporeditve programskih con v prostoru – "coning".

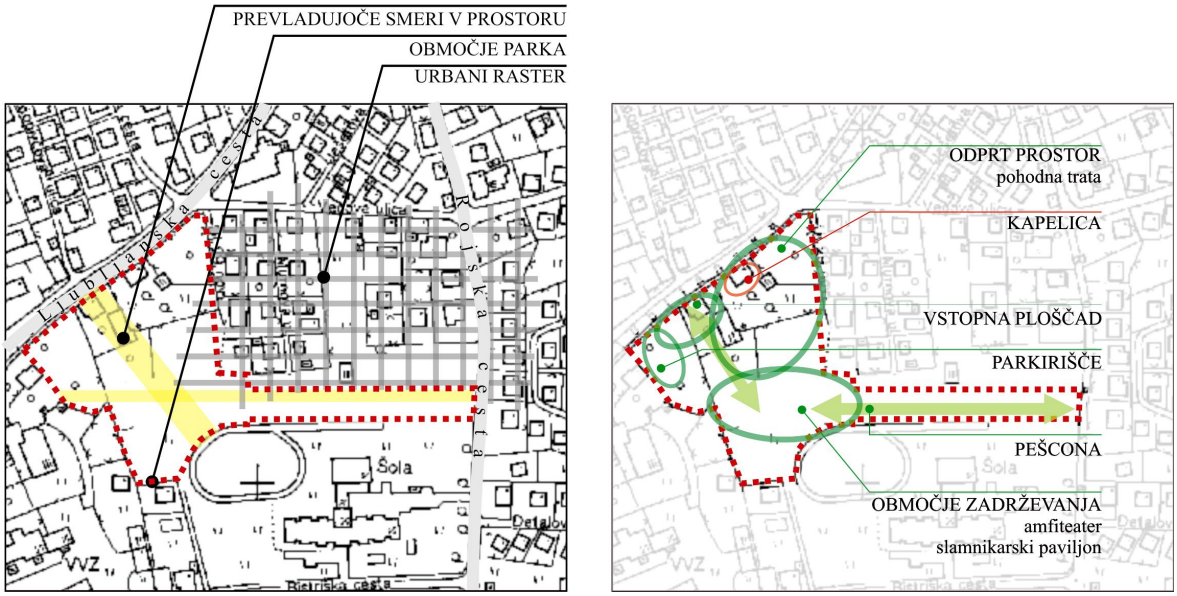

Slika 27: Levo – območje parka na topografskem načrtu in poskus prikaza oblikovnih izhodišč za komunikacijske povezave. Desno – razporeditev dejavnosti v prostoru; "coning", abstrahiran iz idejne zasnove (grafična podloga: Draksler, 2007)

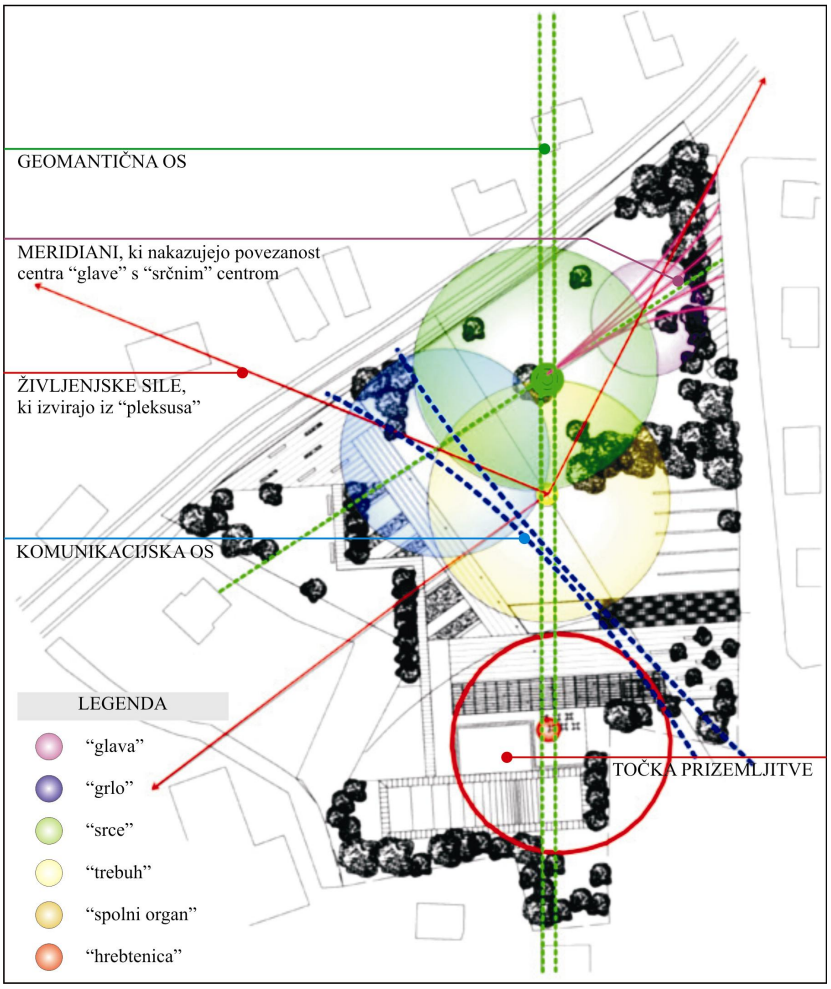

Slika 28: Geomantična analiza območja Češminovega parka (Lavin, 2007)

GEOMANTIČNA ANALIZA: ROBI LAVIN

Geomantično analizo je za Češminov park izdelal Robi Lavin, ki je tudi avtor geomantičnih analiz v Cingerletovi diplomski nalogi. Geomanta sem osebno prosila za natančne informacije in razlago njegove izdelane karte. Po njegovih besedah je interpretacija zgornje grafično predstavljene geomantične analize naslednja:

Posamezna žarišča, ki so prikazana na karti, pomenijo tudi zelo splošne smernice ustrezne uporabe prostora na posameznem izviru energije.

- V predstavljeni analizi parka sta "HRBTENICA" in "SPOLNI ORGAN" združena v "prizemljitveno cono" - ta dobro prenaša maso, npr. postavljeno stavbo, zato je to območje za gradnjo najmanj ranljivo. Oba centra pomenita moški princip, jang.
- "TREBUH" - predstavlja izvir življenjskih sil, iz katerega teče energija v prostor. Za nadaljnje urejanje prostora pomeni prostor, ki naj bo odprt in hkrati povezan z drugimi elementi ureditve.
- Nasprotje temu je "SRČNO" središče, ki je na splošno zelo subtilno in zato ranljivo za kakršne koli posege v krajino, predstavlja ženski princip, jin. "Srčni" center v

tem primeru predstavlja tudi center mesta, zato je tudi v merilu parka to območje širšega pomena. Mestno tkivo se je na severu parka temu energijskemu centru zelo približalo, kar je energijo "srčnega" centra potlačilo v zemljo, namesto da bi ta sevala navzven. Sanacija v tem primeru pomeni litopunkturni poseg, to je postavitev kamna s kozmogramom (vertikalen kamen z vklesanim simbolom) na mesto problematičnega žarišča.

- "GRLO" pomeni komunikacijo, ki je lahko fizična ali vizualna povezanost v prostoru.
- "GLAVA" predstavlja duhovni aspekt, kar se ustreznih dejavnosti na temu delu prostora tiče, je sorodna s "srčnim" centrom (Lavin, 2007).

Ob razlagi same karte je geomant predstavil tudi nekaj splošnih lastnosti energijskih centrov, meridianov in njihovega reda v krajini; žarišča so v prostoru med seboj povezana na dva načina: z energijo, ki jo sevajo navzven (prekrivajoči krogi) in s črtami oz. meridiani (npr. geomantičan os). Po šest energijskih žarišč se združuje v zaključene enote prostora na nematerialni ravni, imenovane *holone* ("holos" iz grščine pomeni "cel"), ki se v obliki fraktalov pojavljajo v naravi; *mikroholoni* se združujejo v *makroholon*e. Najmanjši *holon* kot del narave je v tem pomenu človek, največji pa planet Zemlja. V geomantičnem smislu naj bi potem vsak *holon* vseboval vseh šest žarišč z različnimi kvalitetami. Lahko pa se zgodi, da v geomantični analizi določenega kraja posamezno žarišče izpade iz tega območja, kar je posledica umetnih meja, ki jih v naravi postavlja človek in s tem ustvarja necelovite prostorske enote. Poleg energijskih žarišč in linij je geomant opisal tudi analizo prostora po štirih elementih. S to analizo posameznim območjem v prostoru pripišemo lastnosti, ki odgovarjajo elementu zemlje, vode, ognja ali zraka, pri čemer ti opisujejo kvalitativne lastnosti materialne pojavnosti narave. Štirih elementov za primer Češminovega parka ni bilo razloženih (Lavin, 2007).

Shema v nadaljevanju prikazuje splošne usmeritve in posledice za prostor, ki jih podaja vitalno-energijskega sistem Češminovega parka po interpretaciji avtorja geomantične analize. Srčni energijski center in energijski center glave naj bi bila v materialnem prostoru najbolj ranljiva za gradbene posege, medtem ko naj bi bil prostor na območju energijskih centrov hrbtenice in spolnega organa za gradnjo najmanj dovzeten in neranljiv. Grlo, ki pomeni komunikacijo, se povezuje s komunikacijsko osjo v geomantični analizi. Ta v prostoru predstavlja smer komunikacije, tj. vizualne ali funkcionalne povezanosti. Trebuh ali solarni pleksus predstavlja območje v prostoru, ki podaja usmeritev za uporabo tega prostora na način, da se to območje odpira proti drugim območjem in se z njimi povezuje.

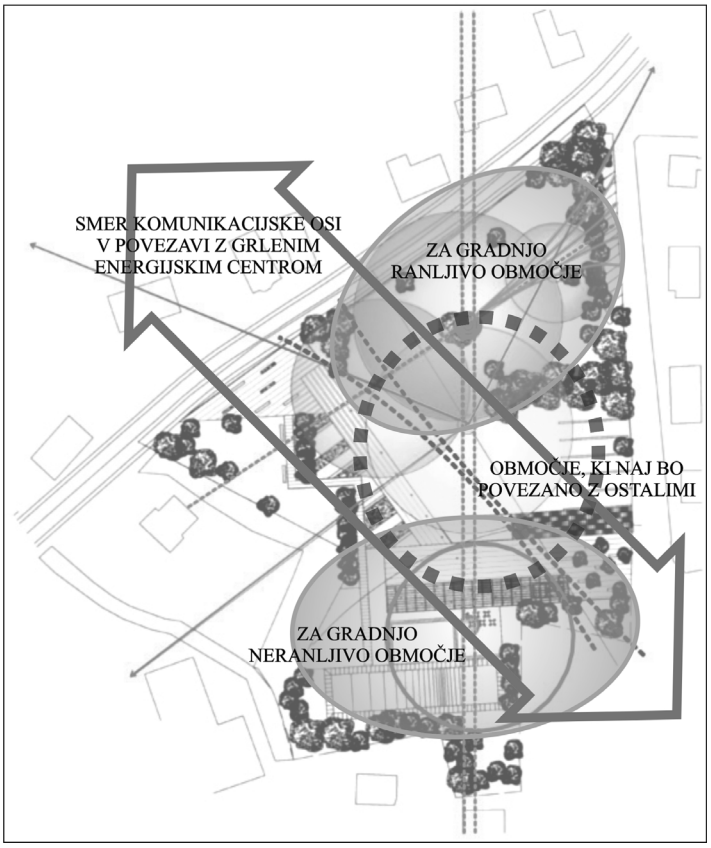

Slika 29: Shema splošnih smernic, ki jih podaja geomant Lavin na podlagi interpretacije enote vitalno-energijskega sistema (holona) (grafična podloga: Draksler, 2007)

Predstavitev geomantične analize za Češminov park in njena interpretacija vzbuja določena vprašanja o enoti vitalno-energijskega sistema. Glede na avtorjev opis analize dobimo vtis, da se srčni center in center glave kot posebno subtilni območji vedno povezujeta v prostoru, prav tako delujeta močno povezana tudi energijska centra hrbtenice in spolnega organa. Logično bi bilo tudi, da bi se po analogiji z energijskimi centri človekovega telesa tudi v naravi energijski centri vrstili v istem zaporedju, tj. od korenskega centra (hrbtenica v predstavljeni geomantični analizi), spolnega centra, preko trebuha, srca in grla do glave. Potem bi izhajajoč iz zgornje Lavinove interpretacije analize, ki srčni center označuje za ženski princip – jin in prizemljitveno cono za moški princip – jang, zelo enostavno lahko opredelili karakteristiko energijskih centrov: tisti, ki se v človekovem telesu vrstijo od srčnega centra navzdol so jang – narave, tisti, ki se vrstijo proti kronskemu energijskemu centru človekovega telesa (v analizi opisan kot glava), pa so jin – narave. Vendar pa poudarjam, da to, kar bi utegnili sklepati iz karte predstavljene geomantične analize, niso pravila. Teh vtisov namreč ne potrjuje niti preštudirana literatura na to temo, niti primerjava z drugimi prikazi enot vitalno-energijskega sistema pri Cingerletovih projektih, torej to potrjuje že več geomantičnih analiz istega avtorja. Energijski centri se ne združujejo v skupine, kot se analogno vrstijo v človekovem telesu. Tudi prikaz štirih elementov pri različnih geomantičnih analizah istega avtorja se ne skladajo z vedno istimi energijskimi centri. Ali potem sploh obstajajo kakšna pravila med energijskimi centri in njihovimi povezavami v naravi? Verjetno se odgovor skriva v kompleksnosti krajine in primerjavi s človekovim telesom. Človekovo telo je namreč posplošeno v zgradbo in

funkcijo vselej enako, medtem ko se krajina členi ali povezuje, odvisno od merila opazovanja. To pomeni, da bi razumevanje delovanja enega človekovega telesa lahko prenesli na razumevanje delovanja drugega telesa, medtem ko energijskega sistema enega območja krajine ne bi mogli posplošiti v pravila, ki bi jih lahko prenašali na druga krajinska območja.

REZULTAT IDEJNE ZASNOVE, PREKRITE Z GEOMANTIČNO KARTO

Po pričevanjih avtorjev idejne zasnove in geomanta se je načrtovalski proces izvajal neodvisno od geomantičnih smernic. Šele ko sta bili idejna zasnova in geomantična analiza končani, so načrtovalci prekrili rezultate obeh. Označena energijska žarišča naj bi vsebinsko podprla ključne programske točke idejne zasnove.

1. Smer komunikacijske osi poteka v smeri promenadne ploščadi.

2. Neranljivo prizemljitveno območje se sklada s prireditvenim prostorom, tj. amfiteatrom in slamnikarskim paviljonom, ki je v parku največji gradbeni poseg.

3. Območje srčnega in trebušnega središča pa je označeno na prostoru, ki programsko določa pohodno trato in drevje, torej se zasnova tega dela parka sklada s podanimi geomantičnimi smernicami za območje srčnega energijskega centra in glave, ki naj bi bilo za posege v prostor ranljivo (Draksler, 2007; Lavin, 2007).

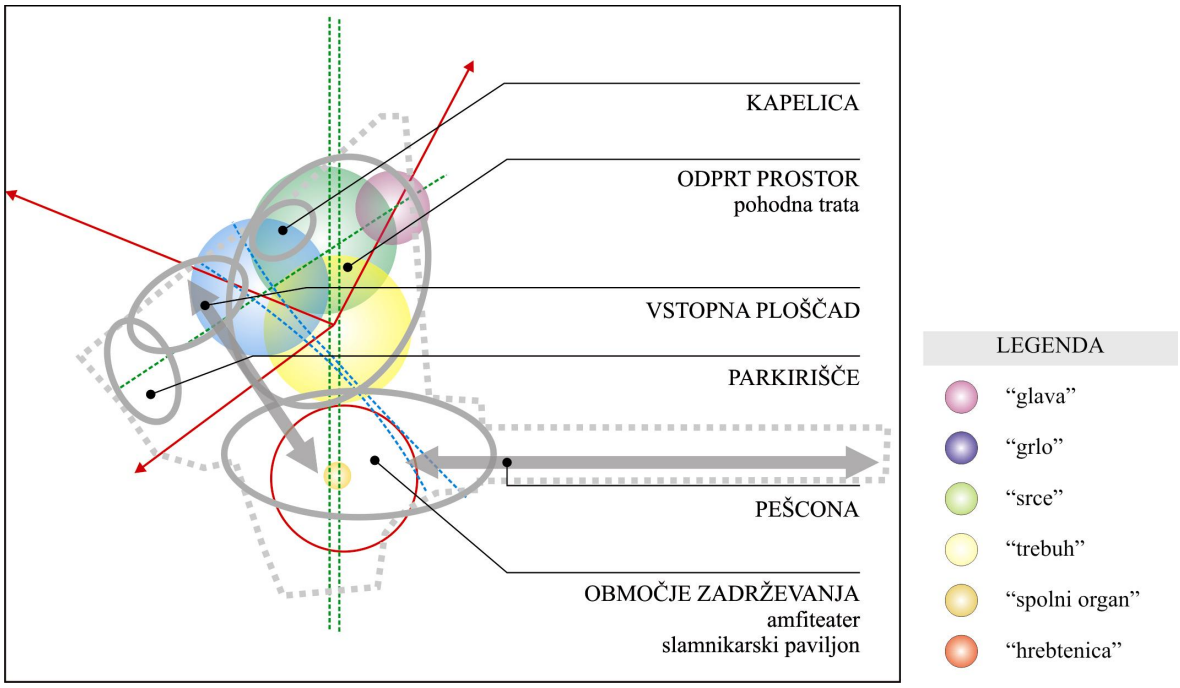

Slika 30: Shema programskih in geomantičnih con: rezultat idejne zasnove, prekrite z geomantično karto

Zgodba o nastanku predstavljenega projekta je sicer zanimiva, a poraja mnogo dvomov in vprašanj. Zaradi omejitev možnih praktičnih primerjav je predstavljen park sicer brez omenjenih zadreg (4.1 Omejitve primerjalne študije), vendar ostaja vprašanje, ali naj bi

programsko ujemanje z geomantično analizo vselej obstajalo, tako kot to nakazuje primer Češminovega parka. Poleg tega ostaja vprašanje, ali lahko iz predstavljenega primera karkoli sklepamo o geomantičnih pravilih? Pri tem moramo biti zelo previdni, saj je geomantična praksa zelo subjektivna, obravnavan primer pa ima samo enega geomanta. Lavinove smernice za vedenje v prostoru, ki naj bi jih podala geomantična analiza, so namreč njegova interpretacija. V literaturi nisem našla, da bi določene kvalitete prostora na nematerialni ravni sugerirale pravila ravnanja na materialni ravni, vsaj ne tako podrobno in suvereno kot jih razlaga Lavin. Frohmann npr. v posebnem poglavju (Gestaltungs- und Pflegeaspekte unter Berücksichtigung der vitalenergetischen Dimenzion – Oblikovalski in negovanjski aspekti ozirajoč se na vitalno-energijsko dimenzijo) navaja, na kaj bi morali biti projektanti pozorni ob poznanju vitalno-energijskega sistema. Na energijskih linijah in centrih naj bi bili previdni pri gradbenih delih, nič pa ne omenja razlik med energijskimi centri. Vse druge navedbe lahko razumemo kot splošne usmeritve varstva narave (ohranjanje biološke strukture, izogibanje izsuševanju mirnih voda in kanaliziranju rek, skrbna turistična uporaba hribov itd.) Frohmann se je torej iskanim smernicam še najbolj približal, čeprav ne odgovarja na vprašanje o pravilih, podobnih referenc pri drugih avtorjih pa ni. To lahko razumemo kot namig, da podrobnih pravil vedenja, ki bi veljala med različnimi geomanti v enoti vitalno-energijskega sistema, na splošno ni. Najverjetneje se torej taka enota interpretira v navezavi z vsakokratno situacijo in s prostorom, na katerem jo geomant definira. O gotovih sklepih pa vseeno ne morem govoriti, saj je avtorjev na to temo veliko več, kot sem jih s strogim merilom izbora vključila v nalogo.

Gotovost o geomantični analizi Češminovega parka bi lahko povečali z vključitvijo več geomantov, ki bi opravili svojo analizo na istem prostoru. To bi pravzaprav bila Frohmannova metoda iskanja intersubjektivnih vzporednic med zaznavami več posameznikov, ki bi bila primerna tudi, če bi bili ti posamezniki iz iste šole, saj bi v vsakem primeru omilila subjektivnost, na podlagi katere je utemeljen celoten park.

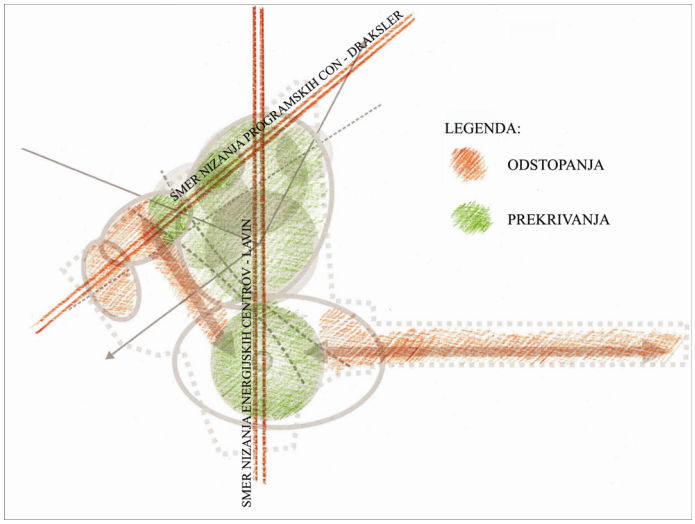

Slika 31: Odmiki med programskimi conami krajinskoarhitekturne zasnove in energijskimi centri geomantične analize

Poskus vizualne primerjave programskih con in energijskih centrov razkriva določene odmike. Večino energijskih centrov sicer zaobseže določen program, odmika se le parkirišče na severozahodu in del vstopne ploščadi. Prav tako se odmika tudi potek glavne peš povezave skozi park. Na prvi pogled primerjava med geomantičnimi in krajinskoarhitekturnimi conami razkriva še eno nesoglasje, in sicer smer, v kateri se niza večina enih ali drugih con. Drakslerjeve programske cone se vrstijo ob Ljubljanski cesti, medtem ko se Lavinove naslanjajo na os v smeri sever-jug.

Pri tem se moramo vprašati, ali vizualni odmiki pomenijo tudi vsebinske in pomenske. Glavnina programa parka se namreč ne niza ob Ljubljanski cesti na severnem delu parka, kot je to na prvi pogled razvidno, temveč se tam združujejo cone, ki so vezane na cesto, to je parkirišče in vstopna ploščad. Gre za funkcionalno logiko. Program parka pa se koncentrira na njegovem južnem delu, t. i. območju zadrževanja. Od Ljubljanske ceste, ki je bila prepoznana kot precej prometna, ga ločuje večje parkovno območje s trato in drevjem, kar zopet lahko razumemo kot uporabnikom prijazno potezo. Ohranitev gabrove gruče na travni ploskvi tvori kot masa v praznini kontrast, pri čemer mora biti travna površina za dober učinek praznine dovolj velika. Torej je tudi to oblikovno utemeljeno.

Geomantične cone se naslanjajo na t. i. geomantično os, ki poteka v smeri sever-jug. Iz literature smo izvedeli, da se energijska žarišča med seboj povezujejo z energijskimi linijami, podobno kot glavne energijske centre v človekovem telesu povezuje glavni meridian. Nizanje energijskih centrov v smeri energijske povezave je torej razumljivo.

Komunikacijsko os, ki teče v smeri severozahod-jugovzhod, so tako geomant kot načrtovalci označili za skladanje z glavno promenado, ki poteka v isti smeri a ne natančno po liniji, ki jo je narisal geomant. Poleg vprašanja pomena za vizualni odmik se torej lahko vprašamo tudi, kako strogo jemati geomantično analizo. To pomeni vprašanje, ali se učinek in vpliv npr. srčnega centra konča natanko na črti, ki označuje ta center, in jo je v analizo narisal geomant. Prav v primeru srčnega centra Češminovega parka je to vprašanje najbolj poudarjeno, saj ga avtor geomantične analize razlaga kot center širšega pomena.

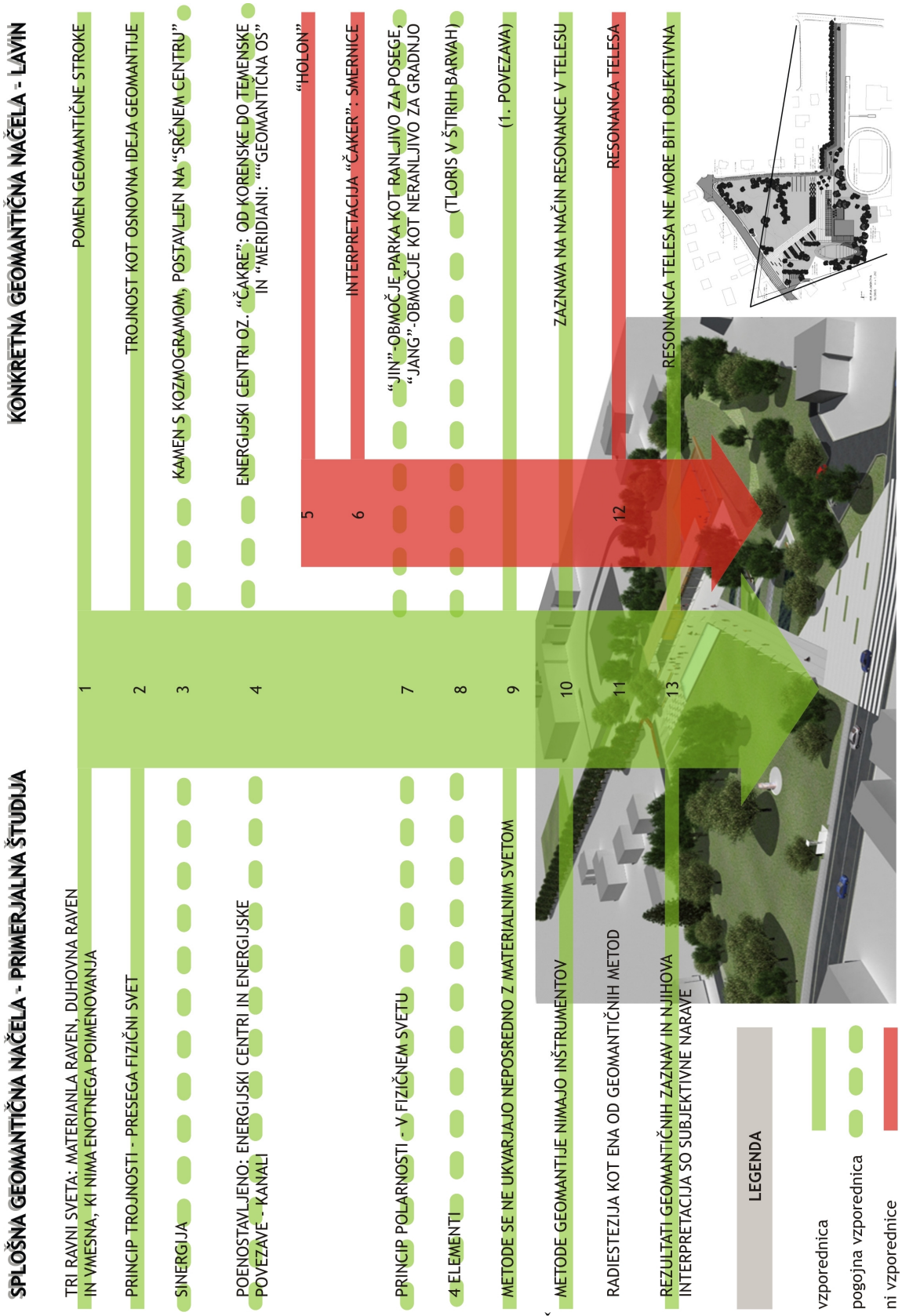

Slika 32: Prikaz splošnih geomantičnih pravil, ki vstopajo v Češminov park (grafična podloga: Cingerle, 2006)

Shema prikazuje splošna geomantična načela v relaciji s konkretnimi načeli po Lavinu, ki vstopajo v Češminov park. Pri tem so ugotovljena splošna načela do te mere posplošena, da se skoraj vsa ujemajo z Lavinovo razlago geomantične analize, kar pa ne velja v nasprotni smeri: nekatere Lavinove smernice so v primerjavi s splošnimi lastne samo njemu.

Prva povezava je torej splošno ugotovljeno "pravilo", ki predstavlja že sam pomen geomantične stroke, to je, da v prostoru dela z določeno "mantiko" tistih ravni, ki niso vidne v fizičnem svetu, in s čutili, ki v tem svetu delujejo.

Druga povezava je izpeljana iz prve in ne potrebuje dodatne razlage, medtem ko je tretja povezava pogojna. To pomeni, da je sinergija kot splošno načelo v geomantiji tudi v geomantični analizi Češminovega parka. Izraža se smernicami, ki jih podaja geomant, in ki naj bi izboljšale delovanje nove zasnove. Poleg tega se načelo sinergije izraža s kozmogramom, vklesanim na kamen, ki je z namenom postavljen na "srčni" center. Ta center naj bi namreč bil "potlačen" in ga zato geomant skuša z določeno informacijo, ki naj bi jo imel kozmogram, ponovno vzpostaviti. Vpliv na nesnovne ravni s kozmogrami ni splošno ugotovljeno pravilo, zato v tem primeru ne moremo govoriti o vzporednici, temveč je ta le pogojna.

Interpretacija "čaker" in njihova razlaga, ki jih v naravi združuje v "holone", je zelo dosledna in z drugimi avtorji oz. geomanti skoraj nima vzporednice. V primerjavi s splošnimi načeli geomantije se peto in šesto načelo izkazujeta za odmika, lastni le Lavinovi interpretaciji geomantije.

Interpretacija načela yin-yang, to je dveh polov, ki jih geomant opisuje na lokaciji za Češminov park, je v njegovi interpretaciji natančnejša od same ideje polarnosti, ki je tako splošna, da ne moremo govoriti o vzporednici.

Podobno je pogojno osmo načelo štirih elementov; ti naj bi, podobno kot polarnost, karakteristično opisali določene dele lokacije, ki pa jih v analizi za Češminov park ni. V diplomi (Cingerle)[53] sicer najdemo tloris s štirimi barvami, ki pa nima dodatne razlage. Tudi sam avtor geomantične analize ni govoril o širih elementih za primer obravnavanega parka.

Deveto načelo je navezano na prvo, deseto načelo pa za geomantijo značilno tako na splošno kot konkretno v primeru Češminovega parka. Lavin je do geomantične analize zanj prišel na način opazovanja odzivov lastnega telesa na različnih lokacijah, natančeneje z resonancami, kar pomeni, da pri tem ni posegal po nikakršnih inštrumentih geomantične zaznave. Samo opazovanje resonanc v telesu pa ni "pravilo", ki bi bilo splošno ugotovljeno.

Radiestezija kot ena od metod, ki naj bi splošno veljala za geomantijo, v tem primeru ni bila uporabljena.

Navsezadnje je vzporednica med splošnimi in konkretnimi, Lavinovimi načeli, subjektivnost geomantičnih metod, zaznave in interpretacija zaznav.

.

[53] Priloga B: Izbrani prikazi arhitekturnih projektov, v katere vstopa geomantija kot del prostorskih analiz

5.2 PROBLEMATIKA NALOGE IN POUDARJENA VPRAŠANJA

Zgodba Češminovega parka je odprla določena vprašanja glede predstavljenega projekta in same geomantije. Tisto ključno vprašanje, ki se je pojavilo ob seznanitvi s študijo, je:

Kako smo lahko prepričani, da se geomant s svojo analizo ne moti, oz. v tem primeru, da načrtovalci z geomantom res niso sodelovali že pred zasnovo ideje parka?

Poudarjeno vprašanje se nanaša na transparentnost alternativnega postopka; če namreč določen postopek, ki rezultira v spremembi prostora, ni viden navzven, da bi lahko odgovoril na vprašanje, kako je do tega rezultata prišel v našem primeru geomant, vzbuja dvom in nezaupanje. Na podlagi transparentnosti načrtovalskih postopkov se načrtovalci in vsi sodelujoči v postopku lahko med seboj pogovarjajo, izboljšujejo rezultate načrtovanja ali prepoznavajo napake. Transparentnost geomantične analize torej v tem pomenu pomeni največjo spotiko znanstveno sprejemljivega postopka načrtovanja, saj od načrtovalca ali naročnika zahteva, da ji zgolj verjamejo ali ne, in ne omogoča komunikacije med strokovnjaki. To dejstvo je sporno tudi pri trženju geomantije. Ali je geomantija dodana vrednost preverjenim in izpopolnjenim načrtovalskim postopkom samo na podlagi prepričljivosti geomanta in vere naročnika?

Geomantična analiza v predstavljenem primeru usmerja nadaljnje oblikovanje in načrtovanje prostora, kar v svoji diplomski nalogi poleg drugih analiz za svoje izhodišče načrtovanja uporablja A. Cingerle. Določene usmeritve za ravnanje v prostoru na podlagi geomantičnih izhodišč odpirajo nova vprašanja:

- Ali lahko geomantična analiza kar nadomesti strokovno analizo prostora krajinske arhitekture?
- Kako potem geomantija usklajuje omejitve v prostoru, ki so jasne že v naprej, to so naravne omejitve (poplavnost, erozivna območja, …) in zakonsko odvisne omejitve (odmiki od cest, varstveni pas vodotokov, zavarovana območja, …)?
- Naslednje vprašanje, ki se nakazuje izpeljano iz prvega, pa je vprašanje merila oz. kako se geomantija prilagaja različnim merilom v prostoru, da bi lahko tako kot krajinska arhitektura popolnoma ustrezala različnim nalogam, ne glede na nivo opazovanja nekega prostora?

Poudarjena vprašanja na kratko pomenijo kontrolo spremenljivk. Katerega koli alternativnega postopka ne moremo primerjati s krajinsko arhitekturo na ravni metod obeh načinov v smislu iskanja analogij, temveč oba primerjamo na ravni rezultatov v prostoru. Metode pa ob tem preverjamo s kontrolo spremenljivk alternativnega postopka, ki je pri tem ključnega pomena. S tem zagotovimo z vidika prostorskih znanosti sprejemljiv zaključek študije. Izvedena študija v primeru Češminovega parka zgolj poudarja navedena vprašanja in bi za objektivnejše sklepe morala biti vključena v širšo raziskavo geomantije v praksi. Iz predstavljenega primera namreč dobimo vtis, da je rezultat obeh načinov v prostoru enak, kar zavrača hipotezo naloge.

Omenjeno kontrolo spremenljivk, ki bi jo morali zagotoviti pri preverjanju geomantije, bi lahko strnili v nekaj ključnih točk, in sicer:

1. Kakšna so merila in pravila, ki veljajo v geomantiji, in ali obstaja literatura, kjer so ta pravila zapisana kot splošna?

2. Ali ima geomantija eksplicitne metode dela oz. ali so njene metode vidne in prepoznavne?

3. Kako se geomantična pravila prenašajo v prostor?

Navsezadnje se v primeru Češminovega parka poraja tudi vprašanje dodane vrednosti geomantične analize: Ali slednja na kakršen koli način pogojuje boljšo zasnovo parka, bodisi oblikovno bodisi funkcionalno? Obravnavan primer temu vprašanju ne more odgovoriti pritrdilno, saj se park v nobenem pogledu bistveno ne odlikuje. Poleg tega je mogoče mnoge geomantične "poteze" razložiti oblikovno in s funkcionalno logiko, ki je lastna stroki krajinske arhitekture.

Poskus odgovorov na prej poudarjena vprašanja pa podaja naslednje poglavje.

6 RAZPRAVA IN SKLEPI

"Zdrava pamet je od vseh stvari na svetu najpravičneje porazdeljena: vsakdo je namreč prepričan, da je z njo dovolj bogato obdarjen"
(Descartes, 2007: 9)

6.1 RAZPRAVA

Pravila geomantije

Pravila geomantije bi lahko imenovali tiste vzporednice, ki so skupne vsem avtorjem v poglavju 2.4 Geomantični pogled na svet in 2.5 Metode geomantije:

- Domet petih čutil, ki delujejo v fizičnem svetu, ne predstavlja meje dejanskega sveta, temveč se le-ta poleg materialne členi še na nematerialne ravni. V tej členitvi lahko posplošeno govorimo o treh ravneh: materialni, duhovni in povezovalni ravni med obema, ki jo avtorji različno imenujejo.
- Členitev sveta pomeni princip trojnosti, ki je simbolično povezana z duhovnim oz. ideologijo različnih kulturnih religij. V geomantičnem smislu naj bi se trojnost navezovala tako na človeka kot na naravo širšega sveta in prav tako napeljuje k ideji duhovnega.
- Med različnimi ravnemi sveta velja splošni zakon sinergije. To pomeni, da vpliv na materialni ravni vpliva na nematerialne ravni in obratno. Sinergija v obratni smeri, to je od duhovne ravni preko vmesne do materialne ravni, v jeziku geomantije pomeni, da naj bi duhovna raven vzdrževala materialno preko vmesne ravni.
- Poenostavljeno bi na nematerialni vmesni ravni lahko govorili o energijskih centrih in energijskih povezavah med njimi, več kot to pa ne.[54]
- Polarnost, ki opisuje fizični svet, lahko razumemo tudi v smislu ravnovesja, kot to simbolično nakazuje yin-yang, katerega jezik si geomantija večkrat izposoja.
- Fizični svet geomantija tolmači tudi po štirih elementih, ki naj bi opisovali karakteristiko določenega kraja.
- Geomantično področje dela se osredotoča predvsem na nematerialne ravni sveta.
- Radiestezija, ki sicer pomeni samostojno prakso, je zaradi širokega področja dela geomantije vključena v njeno prakso kot ena od metod.
- Izhajajoč iz predpostavke, da je človek del narave, geomantične metode nimajo instrumenta za zaznavanje kvalitet nematerialnih ravni, z izjemo radiestezije.
- Rezultati geomantičnih zaznav so odvisni od posameznikove občutljivosti ter od interpretacije zaznanega, torej so vselej subjektivni.

Vse ostale značilnosti geomantičnega pogleda na svet so bile ugotovljene za delna odstopanja. Zaključene celote na nematerialni ravni, ki jo Lavin imenuje holon, na tak način ne opisuje skoraj nihče. Frohmann omeni holon le v svojem članku "V ritmu krajine"

[54] Prav zato velja pri razumevanju Lavinove interpretacije večja previdnost.

(Priloga C), v svoji knjigi, kjer bi to pričakovali, pa ne. Tudi fraktalnost, ki izhaja iz omenjene celote na nematerialni ravni, ni prepoznana kot pravilo.

Zaključene prostorske enote na nematerialni ravni bi utegnile odgovoriti na vprašanje merila, ki je bilo med drugimi izpostavljeno. Ne glede na imenovanje te enote (enota vitalno-energijskega sistema, holon, ipd...) velja, da predstavlja energijsko povezane celote v prostoru in tako tolmači prostor neodvisno od njegove antropogene razmejitve.

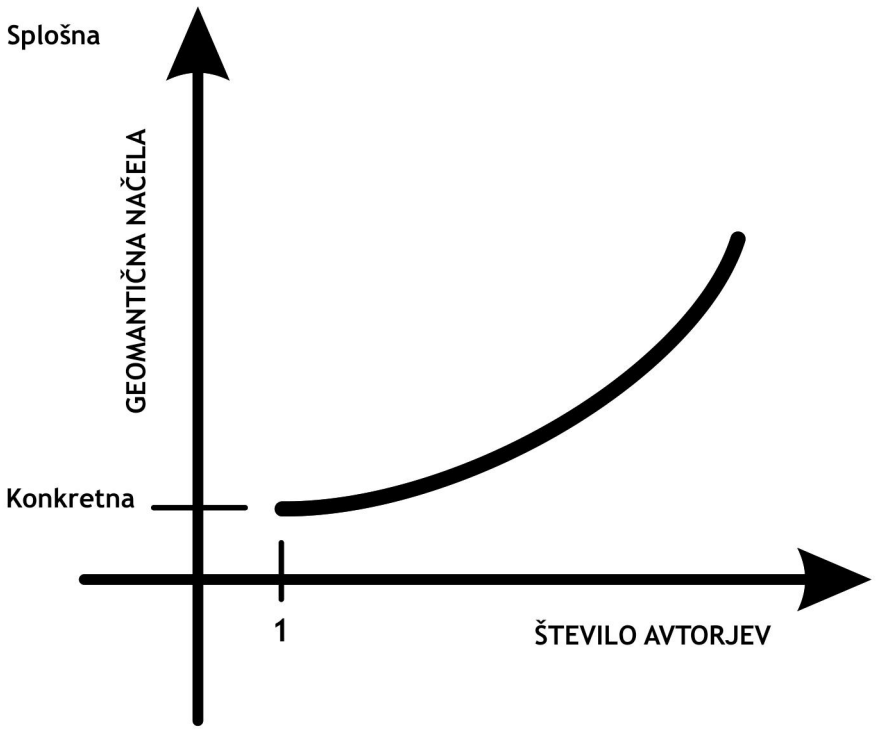

Slika 33: Problematika geomantičnih načel: več različnih avtorjev, kot jih med seboj primerjamo, bolj splošno lahko govorimo o geomantiji (Graf se nanaša na okvir diplomske naloge in izbrane avtorje)

Sprejemljivost geomantičnih metod

Metode v znanosti so vezane na določene inštrumente, ki omogočajo ponovljivost postopka znanstvene raziskave in so predvsem vidne navzven. Kononenko navaja, da "znanost temelji samo na merljivih in s tem opisljivih in ponovljivih pojavih. Kar je objektivno merljivo in opisljivo, je za znanost zanimivo, subjektivna doživetja in čutenja so pri strogi znanstveni obravnavi nedopustna in zavajajoča. Vsaka znanstvena teorija mora biti objektivno preverljiva, vsak poskus ponovljiv. Pri tem se eksplicitno zahteva, da se loči eksperiment od eksperimentatorja – od njegovih čustev in namenov. Torej so subjektivne izkušnje za znanost nedosegljive – nemerljive in s tem neopisljive in nezanimive" (Kononenko, 2007: 263). Metode geomantije tem pogojem, ki jih zahteva znanstveno sprejemljiv pristop, ne ustrezajo. Dejansko je instrument geomantičnega branja prostora sam človek oz. človeško telo, katerega reakcije na različne prostorske kvalitete se posameznik skozi dolga leta urjenja na tem področju nauči zavestneje opazovati. Ta zaznava je meditativne narave in naj bi se nanašala na energijske in duhovne razsežnosti

prostora. Učenje takega načina obravnave prostora torej pomeni predvsem urjenje lastne umirjenosti, ki naj bi bila pogoj za subtilnejše zaznave krajinskih kvalitet. Geomantija pa ne pomeni zgolj zaznave t.i. energijskih centrov in linij v krajini, temveč se njen pojem razširja preko materijalne ravni na omenjeno energijsko raven ter v še bolj abstraktno duhovno raven krajine in Zemelje kot planeta, pri čemer te različne ravni razume kot sinergijsko povezane. Za tako široko področje obravnave prostora zato metoda geomantije ne more biti samo ena.

Metode geomantije so torej nesprejemljive za znanstveno ali katerokoli objektivizirano delo: niso shematizirane, nimajo določenega inštrumenta za prikaz rezultatov geomantičnih raziskav, kar pomeni, da niso eksplicitne, največja kritika s tega vidika pa meri na subjektivnost geomantičnega dela. Moderna radiestezija z merilnimi napravami (npr. detektor tehničnih sevanj, elektroskop, elektronska "L" antena, ipd.) ta problem le nekoliko omili s tem, da svoje meritve lahko prikaže, ponovi in jih na ta način objektivizira. Vendar radiestezija pokriva le del področja geomantije, zato le-ta ostaja znanstveno nesprejemljiva s svojimi osnovnimi problemi.

Kakršenkoli opis geomantične tematike pomeni jezik, ki ga določen avtor uporablja za kar najbolj nazoren opis prostorskih kvalitet na nematerialni ravni. Često so izrazi izposojeni iz določene znanstvene stroke, vendar pa dogovora o skupnem jeziku med geomanti ni, zato tudi ne moremo govoriti o pravilih geomantije na način, kot svoja pravila lahko izpostavi npr. feng-shui. Posebno opozorilo pri tem velja poimenovanju “organov” krajine oz. energijskih centrov. Njihov opis nakazuje na kvaliteto, funkcijo in pomen, ki naj bi ga določeno območje, opisano z določenim energijskim centrom nosilo za širšo okolico. Dejansko pa ne gre za organ v pravem pomenu besede. Pravila in metode geomantije v tem poglavju prav zaradi nedogovorjenega skupnega jezika predstavljajo največ poskus objektivizacije geomantične stroke.

Kako se geomantična pravila prenašajo v prostor

Na vprašanje, kako se geomantična pravila prenašajo v prostor, je verjetno najtežje odgovoriti. Vsekakor ta prenos ni tako neposreden kot je v feng-shui in ga prikazujeta spodnja modela.

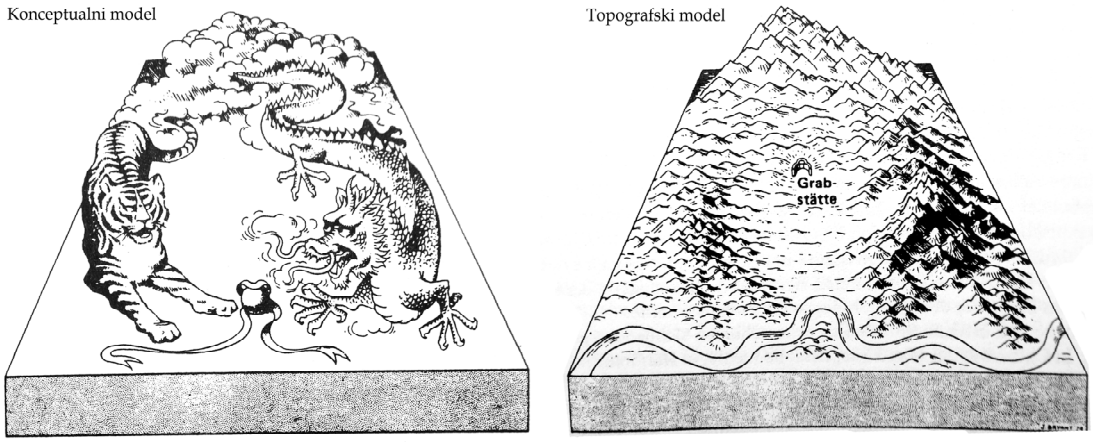

Slika 34: Prikaz najprimernejše lokacije za pokopališče v krajini po pravilih feng-shuija, ki so neposredno prenosljiva v prostor (Brönnle, 1994)

Radiestezija sicer izpostavlja določene fenomene, ki so vidni tudi v fizičnem svetu, npr. obnašanje rastlin in živali na območjih povečanega sevanja ali drugi nenavadni pojavi v naravi, kar Brönnle imenuje za metodo opazovanja narave oz. fenomenologijo. Vendar pa fenomeni, ki so vidni v naravi, ne odslikujejo vseh pravil radiestezije, poleg tega pa tudi sama radiestezija ne zaznava vseh ravni, ki jih členi geomantija. V tem primeru torej ne moremo govoriti o prenosu pravil v prostor.

Ta pravila bi v materialni pojavnosti lahko gledali predvsem na kulturnem nivoju. Povezavo med kraji s posebnimi energijskimi značilnostmi in kulturnimi izrazi, ki so bili po navadi sakralno ali kako drugače obeleženi kot kultni in sveti kraji, povzema termin "sakralna geografija" (Brönnle, 1994; Ostan, 1995). Ostan pravi, da naj bi se v krajini zrcalila neka notranja hierarhija, ki naj bi jo ljudje v preteklosti prepoznali in tako različnim prostorom podeljevali različne pomene in vsebine. Posebej izpostavljeni so bili sveti prostori kot nasprotje profanim. Navzven so sveti prostori lahko bili izpostavljeni vrhovi, hribi, podzemske jame, uvale, gozdički in gaji, reke ali njeni izviri, jezera, vrelci, drevesa in skale…, ki naj bi vplivali na človekovo doživljanje resničnosti (Ostan,1995). Geomanti to pripisujejo nekemu notranjemu naboju teh krajinskih elementov, lahko pa bi jih razumeli tudi kot estetski vtis izjemnih krajinskih oblik. Poleg tega naj bi notranja narava Zemlje skrivala nevidna omrežja različnih valovanj, ki naj bi se raztezala preko celih kontinentov ali pa so bila prisotna v manjših okvirih. "Kjer so se ti zemeljski energetski tokovi (telurične sile, t.i. "ley-lines", zmajeve črte, akvastati…), medsebojno srečevali in križali, so nastale izrazite energetske točke ali območja" (Ostan, 1995: 32, 33). Tako naj bi Zemlja oblikovala kraje, ki so jih ljudje v preteklosti prepoznali in označili za krajinska svetišča. Ta so bila sprva na odprtih prostorih, šele kasneje naj bi na njih različne religije in verovanja gradile svoje templje, cerkve in svetišča (Ostan , 1995).

Svetišča so bila v zgodovini pri različnih ljudstvih vedno na posebnih in za čaščenje izbranih krajih. Radiestezijske raziskave neolitskih svetišč, kultnih krajev in krščanskih cerkva v današnjem času naj bi pokazale nekatere skupne lastnosti takih krajev, npr. visoka koncentracija negativnih ionov v zraku (Geč, 1989). Lahko bi poenostavljeno rekli, da so bila svetišča sprva na prostem, kot krajinska svetišča, kasneje so take posebne kraje na neki

način obeležila predkrščanska ljudstva v Evropi, v času pokristjanjevanja pa so bili ti prostori večinoma posvečeni v krščanski veri ali pregrajeni s cerkvami. Ne glede na to, kako so ljudje v preteklosti dojemali ali odkrivali kraje, primerne za izvajanje obredov, nekaj do danes ostaja v ozadju, kar sodobna geomantija skuša razložiti.

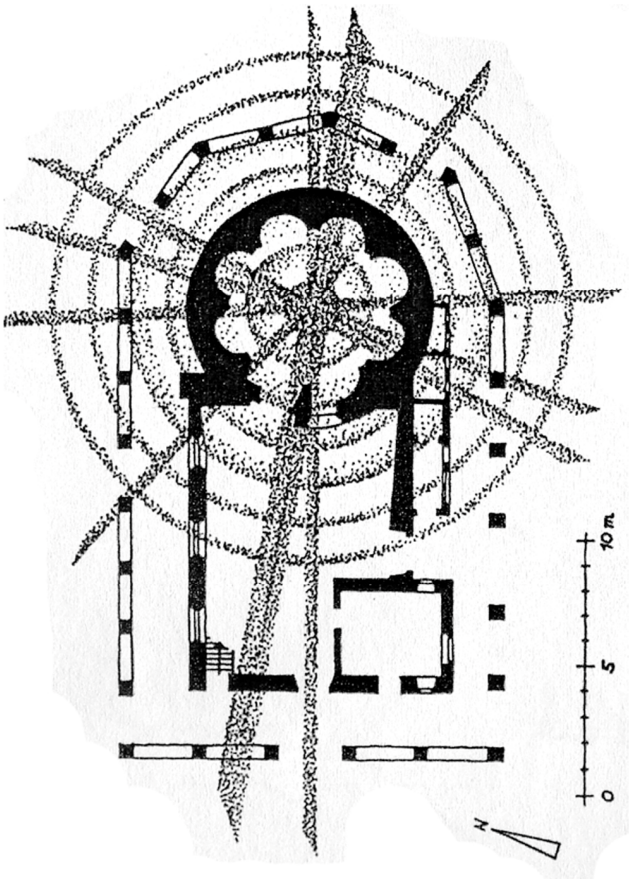

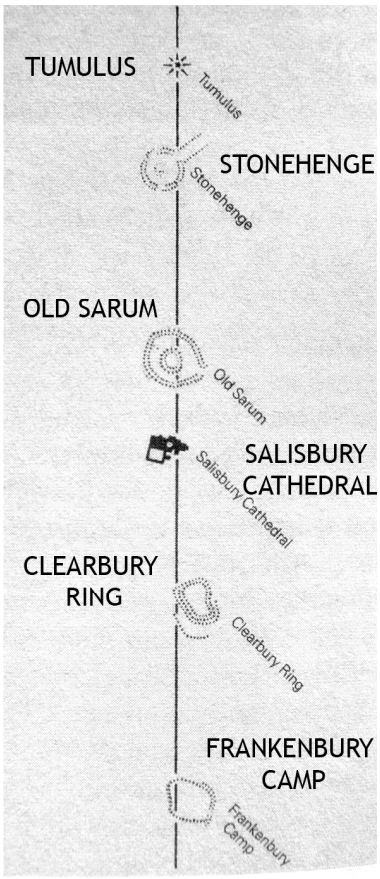

Slika 35 (levo): Tloris romarske kapele v Altötting-u, ki stoji na starejšem kultnem prostoru. Pravokotni del je bil kasneje dodan krožnemu. V apsidi se koncentrirajo radiestezijski fenomeni (Purner, 1988)
Slika 36 (desno): "Old-Sarum-Ley" v angleški pokrajini Wiltshire in Hampshire. V dolžini 30 km se povezujejo arhitekturni objekti iz različnih zgodovinskih obdobij – kamniti krog, kamniti zid, katedrala, … (Brönnle, 1994)

V preteklosti je bila geomantija v svojih različnih oblikah veščina posebnih mojstrov, šamanov ali duhovnikov, vendar so pisnih viri o znanju, kako so ti mojstri postavljali svetišča in določali mesta za profane dejavnosti, skromni. Obeležitve svetih krajev pa se vrstijo skozi različna zgodovinska in kulturna obdobja, tako da se njihova povezanost zdi izven časa in kulture. Kontinuiteto svetih krajev nekateri geomanti pripisujejo "svetosti", ki je naravno prisotna na teh krajih in so jo različne kulture v zgodovini uporabile za svoje sakralne potrebe. Vendar obstajajo za to tudi popolnoma logične razlage. To, da so npr. v času pokristjanjevanja začeli prezidavati poganska svetišča, je bil papežev ukaz. Po drugi strani lahko kontinuiteto razumemo tudi iz funkcionalno praktičnega vidika; tam kjer so nekdanje kulture imele svoj kultni prostor, če to ni bilo naravno svetišče, je gotovo že obstajal gradbeni materijal, ki so ga prišleki lahko uporabili za gradnjo svojega templja, ali pa je bil tam že izravnan teren. Predvsem pa so lokacije, ki so do danes ostale označene za

svete, imele prepoznavne krajinske značilnosti kot je npr. izpostavljena lega, razgled, jaso v gozdu, vodo, strateško lego v smislu obrambe, osončenost, ... kar med drugimi razlagami kontinuitete svetih krajev pomeni kriterije krajinsko arhitekturnih analiz in prepoznavanja kakovosti prosotra.

Glede na lego svetih krajev bi prenos geomantičnih pravil v prostor lahko gledali na kulturnem nivoju iz izhodišča obeh teorij o ley-linijah: po prvi teoriji se določeni kultni kraji iz različnih zgodovinskih obdobij nizajo v liniji brez kakršnihkoli funkcionalnih ali drugih povezav, kar je vizualno opazno v krajini. V geomantičnem smislu so ti kraji izbrani z razlogom, ker naj bi jih od okolice ločil določen naboj ali kvaliteta, ki so jo starodavna ljudstva prepoznala in označila. Po drugi strani radiestezija podaja oprijemljivejše odgovore. Purner, univerzitetni profesor v Innsbrucku, združuje radiestezijsko prakso s pojmovanjem geomantije in z radiestezijo raziskuje svetišča različnih kultur. Po njegovih opažanjih naj bi se tam pojavljala križišča radiestezijskih fenomenov, kot so vplivi vodnih žil ali sečišča globalnih mrež, kot to prikazuje slika kapele v Altötting-u. Geč ta pojav razlaga, da kraji s posebnim energijskim nabojem niso primerni za bivanje, ker med drugimi vplivi na človeka povzročajo prezgodnje zbujanje. V kolikor ne gre za patogene cone, in take, ki niso primerne za bivanje zaradi drugih razlogov, je dokaj razumljivo, zakaj so bili ti kraji v preteklosti prepoznani, a ločeni od profanih. Pojmovanje geomantičnih con po Geču se teoriji ley-linij približuje. Pravi namreč, da naj bi se na geomantičnih conah pogosto pojavljala svetišča, gostilne ali romarska središča.

Ostan, Purner in drugi avtorji povezujejo svete kraje z določenimi "svetimi časi" v letu, ki naj bi bili zato v zgodovini tudi veljavni prazniki. Tako sveti kraj kot sveti čas naj bi se odslikaval v arhitekturi kraja; Stonehenge, New Garange, Keopsova piramida, različne oblike svetih vodnjakov na Sardiniji in mnoge druge starodavne gradnje so poleg prepoznavne oblike objekta znale uokviriti tudi trenutek tistega posvečenega časa, ki so mu tedanji ljudje nadeli poseben pomen (npr. sonce ali luna tedaj posije skozi določeno špranjo na točno določeno mesto). Ob teh izbranih urah ali dnevih naj bi bili tudi ti izbrani kraji v svojem energijskem delovanju močnejši.

Eden od primerov, kako je sveta arhitektura uokvirila določen trenutek, so arhitekturni ostanki svetih vodnjakov na Sardiniji (Melis, 2003). Pripadali naj bi izginuli nuraški civilizaciji, njihova funkcija pa je, tako kot civilizacija te arhitekture, nepoznana in zato zavita v skrivnostnost. Oblike teh vodnjakov so različne, imajo pa nekaj skupnih značilnosti; sestavlja jih atrij pravokotne oblike, iz katerega vodijo kamnite stopnice pod zemljo. Tu je vkopan tumulus, ki se s svojim vrhom z odprtino konča na zemeljski površini. Vodnjak ni bil namenjen vodnemu hramu, temveč je bila njegova funkcija religioznega pomena, povezana z nuraškim kultom vode, ki je imela tako kot drugod kjer vode ni bilo v izobilju, pomen življenja in preživetja. Na določen dan v letu je sonce ali luna posijala v odprtino stopnišča na vodno gladino, odsev od nje pa naj bi v snopu svetlobe posijal skozi odprtino tumulusa. Sporočilne vrednosti tega dogodka, podobno kot za Stonehenge ali podobne objekte ne moremo z gotovostjo opredeliti.

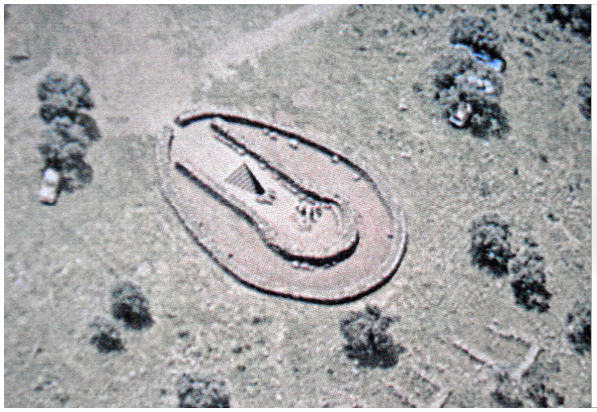

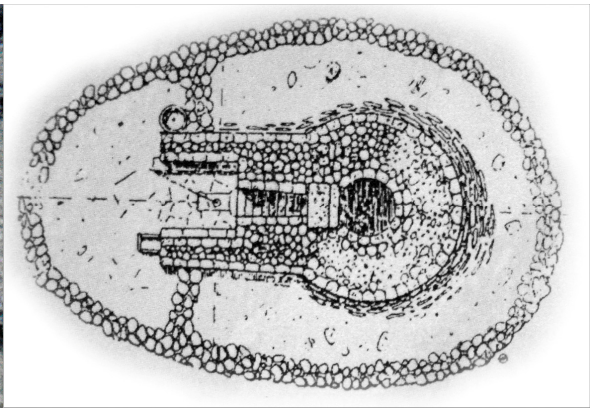

Slika 37 (levo): (Melis, 2003) prikazuje fotografijo ostanka takega svetega vodnjaka iz zraka; dobro je vidnen vhod s stopniščem, odprtina tumulusa pa se nahaja sredi okroglega dela, ki je pripet pravokotnemu atriju
Slika 38 (desno): (Melis, 2003) Tloris vodnjaka, ki je prikazan na prejšnji fotografiji

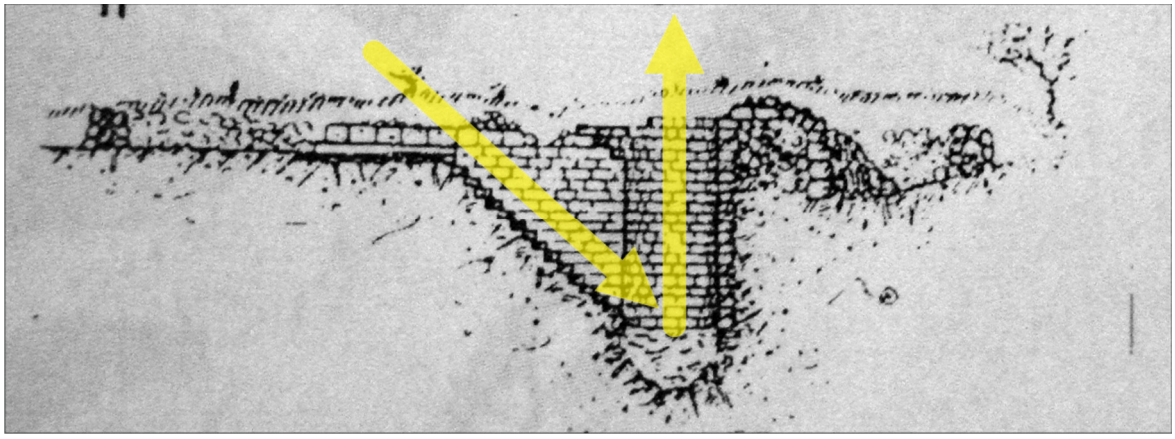

Slika 39: (Melis, 2003) Prerez vodnjaka, vkopanega v zemljo in shematski prikaz odboja žarkov od vodne gladine

Druga teorija poravnav v krajini je t. i. arheoastronomija, ki jo lahko navežemo na zgornji opis posvečenega časa in prostora in jo pri nas raziskuje Ivan Šprajc. Po tej teoriji naj bi se poravnave med določenimi objekti ali usmeritve teh objektov ravnale po smereh nebesnih teles. Napogosteje je bilo to Sonce, obstajajo pa tudi domneve o lunarnih linijah ali takih, ki so zasledovale določeno zvezdo (Brönnle, 1994). Praktična vloga astronomskega znanja v preteklosti sta bili orientacija v prostoru in orientacija v času, pri čemer je bilo najpomembnejše predvidevanje letnih sprememb v naravi. Mnoga stara ljudstva so usmerjala svoje stavbe, ki so služile za kultne namene, včasih pa tudi celotne naselbinske komplekse, proti astronomsko pomembnim točkam na horizontu. Zimski sončni obrat je predstavljal nekakšno "ponovno rojstvo" Sonca, pri čemer so mnoga ljudstva opravljala in ponekod še opravljajo magične obrede, ki naj bi pomagali Soncu, da spremeni smer svojega gibanja (solsticij v prevodu iz latinščine pomeni “Sonce stoji”). Prav tako pomembna, kot sta oba sončna obrata, sta oba ekvinokcija ali enakonočji (21. marec in 23. september), ko je Sonce "na pol poti" med severno in južno skrajnostjo svojega gibanja po vzhodnem in zahodnem obzorju (Šprajc, 1993).

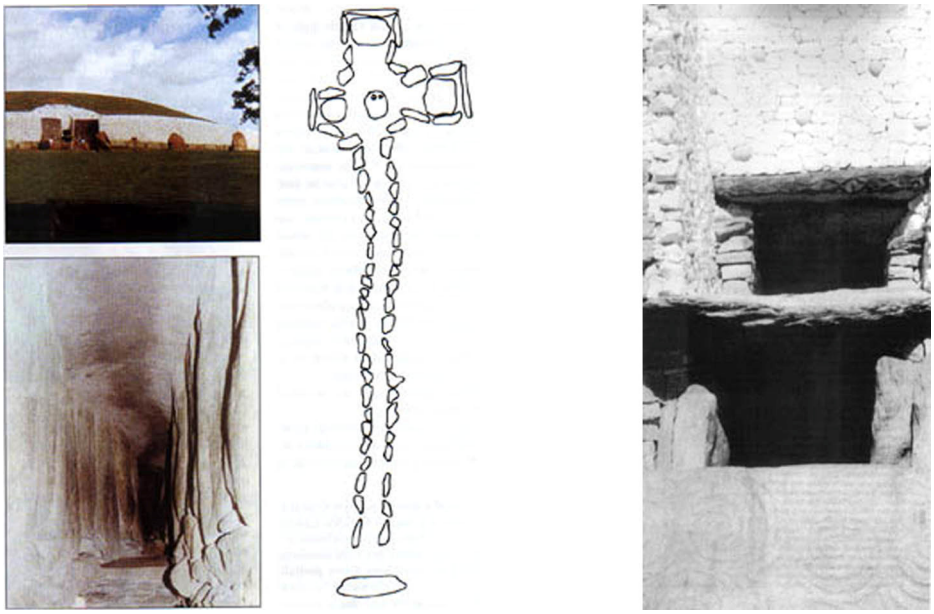

Slika 40: Gomila New Grange na Irskem, kjer pred vrati stoji bogato okrašen kamen. Slika desno prikazuje "svetlobnico" nad vrati, ki je bila odprta le v času zimskega solsticija, ko je vzhajajoče Sonce posijalo prav do konca hodnika, ki se zaključi v prostor v obliki križa (shematičen tloris v sredi). Enkrat letno, ob zimskem solsticiju, vzhajajoče Sonce obsveti več kot 20 metrov dolg hodnik, tako da žarki osvetlijo grobno kamro na koncu hodnika za približno 17 minut. (Šprajc, 1993)

Zaradi omenjenih posebnosti so ti trenutki v zgodovini dobili tudi velik simboličen pomen, ki se je s tehnološkim razvojem izgubil. Večino astronomskih orientacij v arhitekturi starih kultur pa lahko razumemo tudi drugače kot le časovno merilo. Astronomskim pojavom, ki so bili za neko ljudstvo pomembni, so ustrezale določene lege Sonca, Lune, planetov ali zvezd na obzorju, zaradi česar so posamezne smeri postale posvečene. Orientacije zgradb po tem principu naj bi torej razodevale poskus graditeljev, da prenesejo vesoljni red v svoje zemeljsko okolje. To velja celo za krščanstvo, ki v tem pogledu ni takoj pretrgalo starih poganskih tradicij; za mnoga področja Evrope velja, da osi cerkva sovpadajo s smermi, v katerih Sonce vzhaja ali zahaja ob ekvinokcijih, solsticijih ali na dan svetnika, ki je patron cerkve (Šprajc, 1993). Tudi pri teoriji arheoastronomije ni nujno, da določene usmeritve stavb ali poravnave v krajini vselej izpričujejo zgolj "svetost", kot to npr. razlaga Brönnle za Indijance v Boliviji. Astronomija je bila v časih, ko še ni bilo svetlobnega onesnaženja nočnega neba in drugih časovnih pripomočkov, nepogrešljiva orientacija tudi za opravila kot so setev, žetev, napoved deževne dobe ipd. Po drugi strani pa ta teorija nakazuje tudi to, da "svetosti" včasih ljudje niso tako jasno delili od profanega življenja, kot danes delimo mnoge poglede na svet (znanost, umetnost, duhovnost,...)

Pleterski (Likar in sod., 2008) v tem pomenu nazorno piše o starodavnih načelih urejanja prostora na slovenskih tleh: "V preteklosti so ljudje živeli bolj celostno. Če iščemo stara pravila urejanja prostora, jih bomo zato našli kot sestavni del ideološkega sistema, po katerem so se ljudje ravnali. Ljudsko ime zanj je stara vera. Ta govori o ravnovesju treh sil narave. Na Tolminskem in Cerkljanskem se je zanje ohranilo ime "tročan"... Ljudje, ki so živeli od zemlje, si dolgo niso upali opustiti potrebnih dejanj, zato stara vera ni izumrla" (Likar in sod., 2008: 27). Majhne organizirane prostorske enote, v katerih so ljudje nekdaj živeli, so pomenile pravne, upravne in politične skupnosti. Grki so jih imenovali *polis,*

Germani *gau*, Kelti *oppidum*, Rimljani *civitas* in Slovani *župa.* V okviru take enote so ljudje uresničevali svoje eksistenčne potrebe in je obsegala več vasi. Njena duhovna os je bil t. i. "obredni kot", osnova katerega je astronomski kot 23,5°±1,5°, ki obstaja v naravi kot razlika med višino opoldanskega sonca v času enakonočja in obeh sončnih obratov. "V pokrajini določa obredni kot 22°-25° trojica obrednih mest (tročan), ki so po starih ljudskih verovanjih posvečena protistavnima božanstvoma svetlobe (ognja, sonca, neba ...) in teme (zemlje, smrti ...) ter božanstvu, ki vzdržuje ravnovesje med prvima dvema (voda) ... Ponavljanje obrednega kota pomeni krepitev kozmičnega reda in naravnega ravnovesja, ki je pomembno za preživetje ljudi" (Likar in sod., 2008: 27, 28). Ta načela so upoštevali včasih bolj, drugič manj, prilagojeno krajevnim razmeram in jih niso nikoli kanonizirali, pri čemer se nekatere rešitve ponavljajo in kažejo idejno jedro. Poleg "obrednega kota" Pleterski kot sorodno izhodišče navaja tudi "astronomsko smer" in "obredno matematiko".

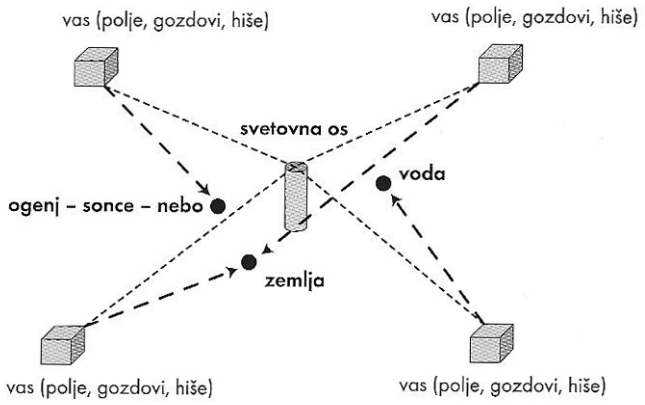

Slika 41: Idealizirana prostorska ureditev slovanske župe (Likar in sod., 2008: 28)

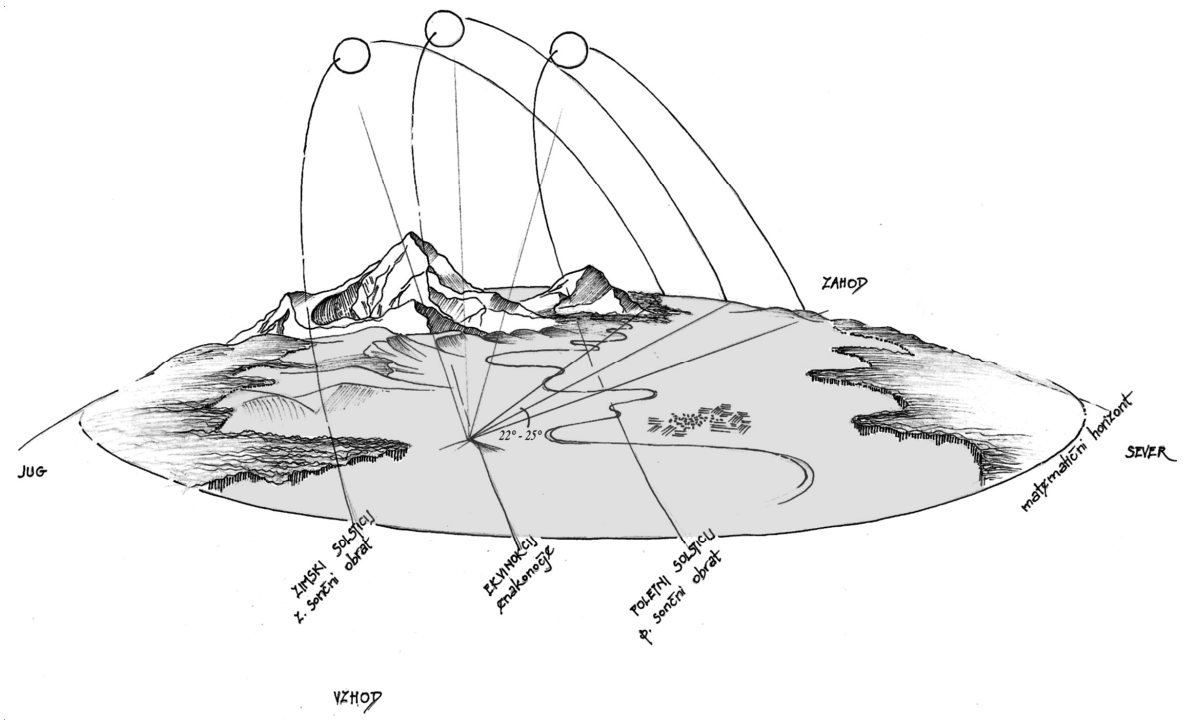

Slika 42: Poti Sonca ob sončnih obratih in enakonočjih na srednjih geografskih širinah; točki sončnega zahoda na obzorju sta z iste točke opazovanja različni, razlika med njima pa tvori t. i. sveti kot z vrhom v stojišču

Obeležitve svetih krajev bi torej lahko razumeli kot eno od manifestacij izpostavljenih geomantičnih pravil, vendar pa te obeležitve samo nakazujejo to možno ozadje; če bi namreč danes bili označeni vsi taki kraji, bi lahko govorili o pravilu tega pojava. Tako pa se tudi tu pojavljajo anomalije, vsaj kar se tiče postavitve krščanskih cerkva. Te so se namreč v bližnji preteklosti postavljale tudi po drugih, bolj načrtovalskih merilih ali razpoložljivem prostoru, npr. v mestih. Taki primeri zadoščajo, da o pravilu, ki bi veljalo med sakralnimi objekti in naravno posebnimi kraji, ne moremo govoriti. Poleg tega ostajajo drugi sveti kraji oz. naravna svetišča le nedotaknjene lepote, ki se največkrat le turistično tržijo. Govorimo o posebnih krajinskih značilnostih: izstopajočih skalah, izvirih, drevesih, ki so zelo stara a kljub temu izražajo veliko vitalnost ipd., kar se na vzhodu povezuje z japonsko estetiko narave oz. njenim ozadjem šintuizma.Tretji dvom pa lahko izpostavimo ob naslednji predpostavki: tudi, če vse povedano drži, če torej večina kultnih objektov res izraža poseben energetski naboj tistega kraja, njihova manifestacija na materialni ravni izraža izpostavljena geomantična pravila le delno. Posamezne enote vitalno-energijskega sistema samo z opazovanjem svetišč in izjemnih krajinskih lepot ne moremo določiti.

Lahko bi povzeli, da samo z opazovanjem kultnih objektov, izjemnih naravnih pojavov ali naravnih fenomenov, geomantičnih pravil določenega območja ne moremo razbrati. Nekatere sledi iz načina življenja in dojemanja prostora, ki ga danes obuja moderna geomantija, lahko iščemo v preteklosti in njenih ostankih. Načeloma pa ne moremo govoriti o prenosu geomantičnih pravil v prostor, oz. je ta

prenos delen in različno pogojen ali interpretiran. Gotovo pa v fizični pojavnosti ne moremo razbrati vitalno-energijskega sistema krajine oz. njegove enote.

6.2 SKLEP

Sklep je omejen na moderno geomantijo, ki z analizo literature na to temo povzema njena temeljna načela, skupna različnim avtorjem. Sklepnih ugotovitev ne moremo posplošiti za vse geomantične sisteme, npr. za feng-shui in vaastu, ki se pojavljata pri nas.

V nalogi sem skušala osvetliti pojem geomantije, ki podaja svojstven pogled na naravo, življenje ter planet in ki ga združuje z nekaterimi vzporednicami drugih strok oz. si pri tem izposoja izraze kot so npr. pojmi yin-yang, duša, duh, ipd. Z določeno posplošitvijo bi lahko rekli, da geomantija pravzaprav ni odkrila nič novega. Nadalje sem v nalogi poleg opredelitve pojma geomantije poskušala podati vzporedne razlage nekaterih njenih pogledov ali načel, tako da raziskovalno delo ne bi izzvenelo zgolj geomantiji v prid ali celo kot poskus dokazovanja njene stroke. To je namreč nemogoče. Povzemam torej, da se geomantični pogled na svet lahko v podrobnostih ali na splošno interpretira komplementarno oz. nasprotno njenim razlagam ali drugače: s popačenimi perspektivami (Baltrušaitis), z načini gledanja (Berger), s psihologijo prostora (Canter), nadalje bi geomantične pojme lahko razlagali z globinsko prihologijo človeka, dvomi vanjo pa se najdejo predvsem v filozofiji (Žižek, ipd.). Nekatere stvari bi lahko pripisali zgodovinskim dejstvom brez vpletanja mistike; za bolj zanesljivo razlago npr. etruščanskih ali keltskih dejanj bi morali poseči na področja antropologije, zgodovine verstev itn, potem bi dejansko lahko govorili le o načinih gledanja, ki jih pripišemo geomantičnima zagovoru ali kritiki. Geomantija namreč na svoj način razlaga tako zgodovino poseganja v prostor, kot fizično stvarnost. Navsezadnje se torej lahko vprašamo, ali geomantični pogled na svet sploh obstaja ali gre le za eklektično zbirko tistih pojmov, filozofij in idej, ki ustrezajo definiciji pojma geomantije?

S prikazanim zgodovinskim ozadjem, teorijo in nekaj praktičnimi primeri geomantije, lahko zaključimo, da moderna geomantija ne posega po starih in preživetih načinih odnosa do Zemlje, ponavljanju ritualov, obujanju šamanizma in verovanj iz preteklosti. Edini navdih, ki ga današnja geomantija lahko črpa iz preteklosti, bi lahko bila ponovna vzpostavitev povezave med človekom in Zemljo, kar po njenih metodah podira ločnico objekt – subjekt, in kar bi lahko utrdilo etični odnos do prostora. Opisali bi jo lahko tudi kot razširjeno prepoznavanje prostora; k štirim dimenzijam pojavnega sveta, to je širini, višini in dolžini ter času v svojem pogledu na svet dodaja še dimenzije energij, zavesti in duha. Vzročnost in posledičnost pojavnega sveta razširja na omenjene nesnovne dimenzije in posege v prostor ali izbiro določenega prostora razume predvsem skozi sinergijsko delovanje med materialnim svetom in njegovimi nesnovnimi ravnemi. V prostoru naj bi z vidika uporabnosti iskala tista območja, ki so ugodna za bivanje, za sakralne dejavnosti, ali so v nasprotju s tem za človeka patogena. Uporabnost prostora pa ni njena primarna naloga, ki naj bi jo zasledovala, tako kot bi to utegnili sklepati iz predstavljenih primerov uporabe geomantije v praksi. Subjektivna narava njenega dela namreč na nivoju posameznika le-tega povezuje z naravo in pri tem ni nujno, da se sploh uporablja za namen načrtovanja.

Krajinska arhitektura v nasprotju z geomantijo pomeni zelo široko zasnovano področje znanj. Ta se raztezajo od znanja o stvarnosti, znanja o vrednotah, spreminjajočih se z družbo, kulturo in specifičnim problemom, poleg tega pa je tej stroki lastno predvsem znanje o rešitvah, ki se nanašajo na prihodnost. Različna znanja vstopajo v proces planiranja na različne načine, pri čemer vsaka oblika načrtovanja vključuje vse neogibne sestavine premisleka pred ukrepanjem. Postopno členjenje in dograjevanje postopka načrtovanja pa vedno lahko ostane v svoji najčistejši obliki kot čista invencija. J. Lyle je tak skrit postopek imenoval "čudežni skok intuicije". V načrtovalskem postopku se obseg invencije postopoma krči, dopolnjuje pa ga vrsta racionalnih opravil, ki pomenijo tudi osnovno delitev znanj na posamezne discipline. Pri tem nikakor ne gre za linearni potek dela; neko določeno znanje lahko vedno vzpodbudi k "čudežnemu skoku intuicije". Sam postopek načrtovanja lahko posplošimo v tri faze. Na začetku je delo interdisciplinarno; nabor dejstev in znanj o prostoru pomeni njegov inventar za prepoznavanje prostora. Z dodajanjem pomenov prostorskim dejstvom in valorizacijo inventar prerase v prostorsko analizo. V tej fazi nastopa krajinsko planiranje, ki določa, kaj bo nova raba, kje in v kolikšnem obsegu. Nadgradnja spoznanj krajinskega planiranja pa pomeni fazo krajinskega oblikovanja, ki cone nove rabe oblikuje v novo krajinsko strukturo (Marušič, 2004).

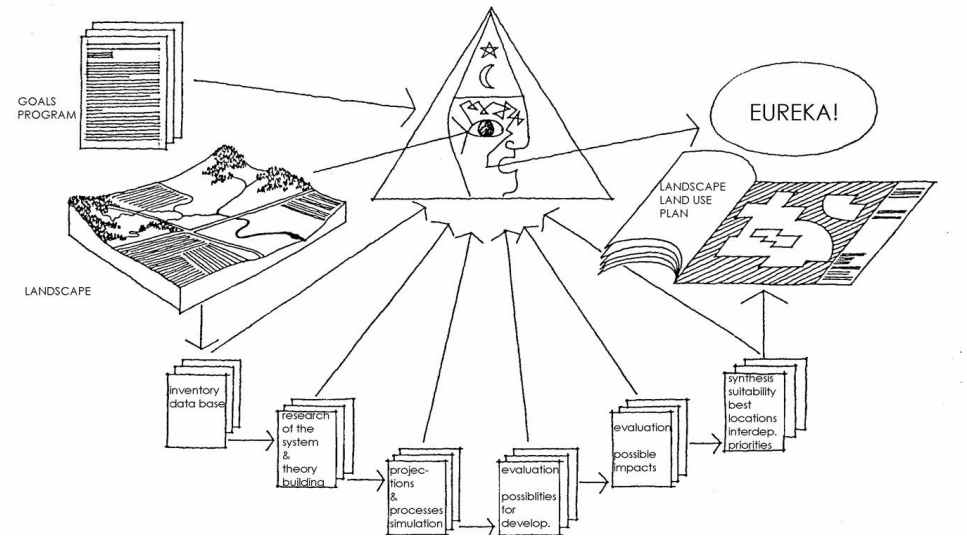

Slika 43: (Marušič, 2004) Uporaba prostorskih podatkov z vgrajevanjem ekspertne vednosti in njihovim vrednotenjem za namen načrtovanja

Gre torej za zelo kompleksen in logično zasnovan postopek, pri katerem z analitično členitvijo krajine in vrednotenjem njenih delov, sinteza znanstvenih ugotovitev vselej odgovarja problemu in ciljem določene načrtovalske naloge. Pri tem je bistveno, da dejavnosti same narekujejo različnost postopkov načrtovanja. Bodoče golf igrišče, naravni rezervat ali vojaški poligon na istem prostoru nikakor ne morejo imeti enakih vrednostnih sodb prostorskih danosti oz. prostorkih analiz. Nasprotno pa geomantična analiza ne glede na načrtovalsko nalogo prostor vselej enako prepoznava, saj pri tem ne izhaja iz njenih ciljev in problemov.

Pri obeh strokah sicer lahko najdemo tudi nekatere skupne značilnosti. Tako je predmet dela obeh prostor. Rezultat analize ene in druge je določeno znanje o prostoru. Poleg tega

geomantija uporablja risbo z znaki kot slično orodje izražanja krajinski arhitekturi, kot je bilo omenjeno že na začetku diplomske naloge. Prav tako obe stroki uporabljata identično gradivo pri posegih v prostor. Vendar pa pri razlikovanju geomantije in krajinske arhitekture govorimo le o instrumentu prepoznavanja prostora. Fotografiranje in skiciranje krajine je za krajinskega arhitekta enakega pomena kot je za geomanta meditacija, radiestezija, ipd. To pomeni, da lahko jasno ločnico med obema povlečemo v okviru načrtovalskega postopka: medtem ko krajinska arhitektura zajema vse njegove faze, lahko geomantija predstavlja samo začetno fazo načrtovalskega postopka in običajno ne more biti del tega. To nadalje pomeni, da se geomantija v načrtovalski postopek ne vpleta, zato pri svojem delu ne trči ob zakonska določila in omejitve, saj so te faza načrta. Vprašanja pravnih norm niso predmet njenega dela, podobno kot se krajinski arhitekt v fazi skiciranja na terenu ne ukvarja z zakoni, prostorskim redom ipd. Kot je ustvarjalnost dodana vrednost krajinsko arhitekturnih načrtov, je lahko geomantična analiza dodana vrednost prostorske analize. Poslanstvo geomantične stroke bi lahko bilo, da prispeva k boljšemu prepoznavanju prostora, kar pomeni, da je tudi rezultat posega v prostor lahko boljši. Poudariti pa je potrebno, da geomantija lahko nastopa samo na začetku, to je v fazi prepoznavanja prostora, nikakor pa ne na koncu oz. kot edino izhodišče za načrtovanje.

Zaradi dejstva, da geomantija nima instrumentov za vrednotenje prostora, ter da v načrtovalskem postopku lahko nastopa samo na začetku, o njej nikakor ne moremo govoriti kot o analognem pristopu oz. alternativi, temveč jo označujemo za komplementarno metodo, ki lahko krajinsko arhitekturo zgolj dopolni, nikakor pa je ne more nadomestiti. To velja v primerih, ko geomantija poseže na področje javnega dobrega. V kolikor ostaja v mejah zasebne rabe, kjer naročnik uveljavlja svojo svobodno voljo in izbiro, pa zanj niti ni razlike med načini krajinske arhitekture, metodo feng-shui, vaastu ali geomantijo. Vendar pa tudi našteto velja le pogojno. Primer zasebnega vrta, ki je vpet v širši prostor (npr. vrtovi v Ameriki, ki nimajo ograj), se mora v vsakem primeru prilagajati širši okolici in upoštevati prostorske zakonitosti širšega prostora.

Prednosti krajinsko arhitekturne stroke izhajajo prav iz predstavljenega modela načrtovanja. To so:

+ transparentnost načrtovalnega postopka,
+ možnost sodelovanja z drugimi prostorskimi strokovnjaki in z naročnikom,
+ nadzor nad postopkom načrtovanja, to je odkrivanje napak in prilagajanje morebitnim spremembam tekom načrtovanja.

Kljub dovršenim metodam dela pa prestavljen način načrtovanja skriva možne pomanjkljivosti znotraj krajinsko arhitekturne stroke:

— valorizacija posameznega dela prostora lahko prostor tolmači preveč antropocentrično z vidika želja in potreb, ki so bile izpostavljene na začetku načrtovanja s cilji in programom naloge,
— analiza v krajinski arhitekturi pogojuje členitev prostora na prostorske prvine, da jih je mogoče vrednotiti; pri tem se pregled nad celoto lahko izgubi,

— v razgrajenem gledanju prostora lahko izgubimo tudi stik z njegovo dejansko naravo ter z njegovim delovanjem in utripom, ki ga ta prostor izžareva, skratka celosten očutek prostora.

V primerjavi s krajinsko arhitekturo ima geomantija več pomanjkljivosti:

— prostor vselej enako prepoznava,
—poleg tega nima inštrumentov za vrednotenje prostora, marveč je valorizacija subjektivna,
— vse geomantične metode dela so subjektivne,
— nima transparentnih korakov do njene končne opredelitve prostora,
— na podlagi geomantične analize ni možen dialog z drugimi strokami ali z naročnikom, temveč upoštevanje geomantičnega strokovnjaka temelji izključno na veri.

Prednosti geomantije v prostorskih analizah pa bi v tem okviru bile:

+ celostno prepoznavanje prostora,
+ poudarek na doživljajski kakovosti prostora, to je na doživljanju tistega, ki v ta prostor vstopa,
+ prepoznavanje simbolike prostora.

Naštete prednosti so vezane na geomantično prepoznavanje in doživljanje prostora in ne veljajo za vse njegove uporabnike.

Strnitev zgoraj povedanega odgovarja raziskovalnemu vprašanju, postavljenemu na začetku naloge: geomantija ne more biti del objektiviziranega načrtovalskega postopka, saj je narava njenega dela, rezultatov in njihove razlage subjektivna, vsakršno upoštevanje geomantičnih načel pa je izključno izraz vere. Tudi to velja pogojno, saj geomantija lahko prispeva k boljšemu prepoznavanju prostora, vendar to ne pogojuje njene vključitve v postopek načrtovanja. Lahko bi jo razumeli zgolj kot navdih za tisti del načrtovalnega postopka, ki je že tako ali tako del stroke krajinske arhitekture, to je intuitivno prepoznavanje prostora.

Intuitivni pristop pomeni tudi ustvarjalnost, brez katere bi krajinska arhitektura bila inženirska stroka, medtem ko bi se brez znanstvenih postopkov približevala umetnosti. Prav ustvarjalnost to stroko ločuje od npr. gradbene stroke in pomeni dodano vrednost krajinsko arhitekturnim načrtom. Tako geomantična analiza kot krajinska arhitektura sta celoviti stroki, v primerjavi obeh pa se geomantija približuje intuitivnemu pristopu načrtovalskega postopka. V tem okviru geomantija lahko prispeva k dodatnemu naboru podatkov o prostoru, vendar pa samo intuitivni pristop v praksi krajinske arhitekture ni sprejemljiv. Poleg nujne preglednosti nad načrtovalskimi koraki je dopolnitev intuicije z znanostjo pri posegih v prostor potrebna tudi zaradi negotovosti, ki je pri delu s prostorom in naravo vselej prisotna; prostorske rešitve se namreč nanašajo na prihodnost in so zato podobne domnevam takratnega stanja, znanje o stvarnosti pa je vselej nepopolno, kar je lastnost narave same.

Medtem ko se etika v njenem splošnem pomenu opredeljuje in spreminja skozi čas, je morala poleg tega pogojena tudi družbeno, kot skupek norm in vrednot, ki opravičujejo obstoj določene družbene skupine[55]. V kolikor se nam geomantija nikakor ne zdi predmet obravnave, ne glede na njeno pojavnost v družbi, je torej lahko le moralno sporna, etično pa s krajinsko arhitekturo sovpada[56]. Geomantija zato lahko utrdi etični odnos do prostora in iz tega izhajajoče moralno vedenje. Mimo vprašanja vere ali nevere do predstavljene tematike pa na drugi strani ostaja veljavno filozofsko dejstvo, da je vsak posameznik nosilec etičnih in moralnih vrednot, zato zanikanje moderne geomantije ne pomeni, da s tem zanikamo ta načela, temveč ob tem še vedno lahko živimo skladno s prostorom.

V pregledu projektov, ki so bili načrtovani ali izvedeni tudi z upoštevanjem geomantičnih smernic, se njihove prostorske rešitve ne odlikujejo niti oblikovno niti funkcionalno. Dodana vrednost geomantične analize pri tem torej ni bila ugotovljena. Vendar pa to ne more biti končen zaključek: za objektivizacijo te trditve bi v raziskavo moralo biti vključenih več projektov z geomantično analizo, predvsem pa več različnih geomantov teh analiz. Morda bi bili odgovoru bližje tudi s praktično primerjalno študijo na ravni rezultatov v prostoru, ki upoštevajo geomantične smernice in tistimi, ki jih ne (poglavje 4. Materijal in metode). Dodano vrednost geomantične analize pa bi lahko preverjali tudi na način prostorske psihologije; kako namreč deluje prostorska ureditev, ki izhaja iz določenih geomantičnih spoznanj, na uporabnike tega prostora. Vse naštete možnosti so v tem trenutku zgolj teoretične, saj imajo mnogo omejitev, ki jih statistična objektivizacija rezultatov pogojuje; vprašljiv je namreč nabor projektov za tako raziskavo, nabor različnih geomantov in tudi samih uporabnikov določenega izvedenega projekta.

V skladu s semiotičnimi spoznanji 20. stoletja lahko geomantijo razumemo kot enega od mnogih semantičnih izrazov neopisljivega sveta, ki ga v krajinski arhitekturi opisuje pojem negotovosti. To ne pomeni, da geomantija lahko to negotovost reši, niti ne opravičuje superiornosti njene stroke v primerjavi s prostorskimi znanostmi. V primerjavi z znastveno paradigmo tolmačenja sveta se geomantija približuje opredelitvi, kot jo imajo umetnost, duhovnost, poezija, oz. vse oblike izraza v zvezi z intuitivnim, kar pomeni, da se znanosti izmika in je na ta način ne moremo niti potrditi, niti ovreči. To nakazujejo tudi nekatere relacije, ki so se tekom naloge nakazale: različne funkcije leve in desne možganske polovice se povezujejo s primerjavo med znanostjo in duhovnostjo oz. umetnostjo kot ju primerja Kononenko, nadalje pa tudi z opredelitvijo karakteristike posameznega pola yin-yang. Podobno kot sama tema geomantije pa tudi te relacije izhajajo iz zelo različnih in obširnih področij nevrologije, globinske psihologije, psihiatrije, filozofije ipd., kar predstavlja razširjeno področje raziskovanja in bi bilo s tem razlogom o njih težko govoriti kot o končnih ugotovitvah, zato jih tudi v nalogi podrobneje ne opisujem.

---

[55] Slovarček nekaterih pojmov in izrazov

[56] obe stroki spoštujeta Zemljo; geomantija preko njenega razumevanja kot živega bitja, krajinska arhitektura pa po različnih okoljskih etikah prav tako spoštuje in varuje naravo.

7 POVZETEK

Geomantija dobesedno pomeni prerokovanje iz zemlje. Prvotno je sicer šlo za določen način napovedovanja prihodnosti, moderna geomantija pa ne nosi več atributa divinacijske tehnike, temveč bi jo lahko razumeli bolj v smislu razlaganja zemeljskega duha. To so določena neplanerska merila za uporabo določenih prostorov, ki so lahko primerni bodisi za bivanje bodisi za svete dejavnosti ali so v nasprotju s tem za človeka patogeni.[57] Termin moderne geomantije se v nalogi ločuje od termina geomantija v širšem pomenu besede in od geomantičnih sistemov. Moderna geomantija se navezuje na današnjo prakso, medtem ko pomeni geomantija v širšem pomenu besede odnos ljudi do prostora v preteklosti, ki naj bi izhajal iz tedanjega celostnega načina življenja. Slednji pomeni kulturno ideologijo, ki je združevala svete in posvetne dejavnosti v eno resnico, skupno vsem prebivalcem določenega prostora. Podobno pomenijo geomantični sistemi kulturno in prostorsko odvisne načine pogleda na svet in odnosa do prostora, ki imajo po svetu različne izrazne oblike in imena: poleg metod feng-shui in vaastu so to še vintana, yattara, pesmi črt itd. Pri definiciji vseh treh terminov gre za filozofsko sintezo nekaterih današnjih avtorjev, ki se je definirala vzporedno z moderno geomantijo, kar pomeni, da ljudje v preteklosti ali pa danes na Kitajskem in v Indiji o svojem načinu poseganja v prostor ne govorijo kot o geomantičnem.

Moderna geomantija ni formalizirana v splošna pravila, ki bi imela univerzalen pomen njenega pojma. Različni avtorji zato niso soglasni pri opisovanju njenega pomena, področja dela in metod. Geomantični pogled na svet in metode geomantije sem s študijo literature in medsebojno primerjavo med različnimi avtorji strnila v nekatere skupne značilnosti, ki jih v nalogi imenujem za geomantična načela:

- Materialni svet naj bi se poleg dimenzij prostora in časa členil še na duhovno raven ter na raven med materialno in duhovno, ki po različnih avtorjih nima enotnega imena;
- razširjeno pojmovanje sveta (materialna, duhovna in vmesna raven), ki se ne konča z dometom petih čutil, pomeni princip trojnosti, ki je simbolično povezana z duhovnim oz. ideologijo različnih kulturnih religij;
- med naštetimi ravnmi sveta naj bi obstajal splošni zakon sinergije;
- poenostavljeno bi lahko na nematerialni ravni govorili o energijskih centrih Zemlje in o energijskih povezavah med njimi;
- fizični svet v geomantičnem jeziku opisuje princip polarnosti, ki jo lahko razumemo tudi v smislu ravnotežja, kot to simbolično nakazuje simbol yin-yang;
- glede na večdimenzionalno členitev sveta se geomantično področje dela osredinja predvsem na tiste ravni, ki naj bi po tem pogledu obstajale nad materialno;
- metode geomantije so torej vezane na omenjeno členitev prostora in nimajo instrumenta za zaznavanje kvalitet nematerialnih ravni, saj izhajajo iz predpostavke, da je človek del narave in tako z njo v neposrednem kontaktu;

[57] Slovarček nekaterih pojmov in izrazov

- nekatere instrumente zaznavanja določenih sevanj ima sicer radiestezija, ki je samostojna praksa, vendar je zaradi širokega področja dela geomantije vključena v njen koncept kot ena od metod;
- rezultati geomantičnih zaznav so vselej odvisni od posameznika in interpretacije zaznanega, kar pomeni, da so geomantične metode izključno subjektivne narave.

Češminov park v Domžalah kot primer uporabe geomantije v praksi ugotovljena geomantična pravila potrjuje le delno oz. zelo splošno. Podrobnosti v ozadju tega projekta bi brez primerjave z drugimi avtorji utegnile pustiti napačen vtis o pomenu in namenu geomantičnih prostorskih analiz. Geomantija, ki vstopa v arhitekturno prakso, zaradi netransparentnih postopkov analize prostora in subjektivne narave dela odpira določena vprašanja o njeni sprejemljivosti v postopku načrtovanja, opozarja na problem etike trženja, saj je zaupanje ljudi pri storitvah, ki jih ni mogoče preveriti, toliko bolj ranljivo, predvsem pa podpira hipotezo naloge, ki predpostavlja, da geomantija ne more biti del objektiviziranega načrtovalskega postopka.

Naloga ugotavlja, da o geomantiji ne moremo govoriti kot o alternativi, s katero po navadi opisujemo nove ali tuje analogne načine na različnih področjih, predvsem v zdravstvu. Označimo jo lahko za komplementarno metodo, kar pomeni, da lahko krajinsko arhitekturo zgolj dopolni, nikakor pa je ne more nadomestiti. Izhajajoč iz hipoteze naloge pa je ločnica med obema strokama primerjava v načrtovalskem postopku; geomantija pri tem lahko nastopa le na začetku kot inštrument prepoznavanja prostora in se v načrtovalni postopek ne vpleta. To tudi pomeni, da sama po sebi ne more odgovoriti na problem in cilje določene načrtovalske naloge. Poleg tega je upoštevanje geomantičnih načel v katerem koli primeru pogojeno izključno od vere, zato geomantija ostaja omejena na zasebno rabo, kjer posameznik uveljavlja svobodno voljo.

8 VIRI

8.1 CITIRANI VIRI

Aswini Kumar. 2003. Unfolding the Veil of Mystery Vaastu. The Art & Science of Living. New Delhi, Sterling Publishers: 348 str.

Baltrušaitis J. 1997. Aberacije. Esej o legendi oblik. Popačene perspektive – I. Ljubljana, Studia humanitatis: 240 str.

Bavčar A. 2006. Intervju s prof dr. Antonom Jegličem, vodjo laboratorija za magnetska merjenja pri Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani. Elektrotehniška revija ER št. 1/2006.
http://www.agencija-poti.si/si/clanki/28206/default.html (16. jun. 2008)

Berger J., Blomberg S., Fox C., Dibb M., Hollis R. 2008. Načini gledanja. Po BBC-jevi televizijski oddaji z Johnom Bergerjem. Ljubljana, Zavod Emanat: 183 str.

Bettelheim B. 1999. Rabe čudežnega. O pomenu pravljic. Ljubljana, Studia humanitatis: 464 str.

Brennan B. A. 1995. Moč zdravilnih rok. Vodič za zdravljenje s pomočjo človekovega energetskega polja. Ljubljana, Gnostica: 263 str.

Brönnle S. 1994. Landschaften der Seele. Von mystichen Orten, heiligen Stätten und uralten Kulten. München, Kösel-Verlag GmbH& Co.: 237 str.

Buttlar A. 1989. Der Landschaftsgarten. Gartenkunst des Klassizismus und der Romantik. Köln, DuMont Buchverlag: 290 str.

Canter D. The Psychology of Place. London, The Archytectural Press Ltd: 198 str.

Cingerle A. 2006. Geomantija – uporaba geomantije v arhitekturni praksi. Diplomska naloga. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo: 81 str.

Debeljak A. 1989. Postmoderna sfinga. Kontinuiteta modernosti in postmodernosti. Celovec – Salzburg, Wieser: 131 str.

Derrida J. 1998. O gramatologiji. Ljubljana, Društvo za teoretsko psihoanalizo: 428 str.

Descartes R. 2007. Razprava o metodi. Za pravilno vodenje razuma in iskanje resnice v znanostih. Ljubljana, Filozofski inštitut ZRC SAZU: 196 str.

Draksler S. 2007. "Češminov park v Domžalah". Ljubljana, Aleja ing. d.o.o. (ustni vir, 14. jun. 2007)

Eliade M. 1996. Zgodovina religioznih verovanj in idej II. Od Gotame Buddhe do zmagoslavja krščanstva. Ljubljana, DZS: 338 str.

Ferković. M. Topalović. M. 1983. Akupunktura. Priručnik za liječnike i studente medicine. Zagreb, Školska knjiga: 287 str.

Fina M. 2001. Geomantie in der Freiraumgestaltung am Beispiel des Morzinplatzes in Wien. Diplomarbeit am Institut für Freiraumgestaltung und Landschaftspflege, Universität für Bodenkultur, Wien: 161 str.

Frohmann E. 2000. Gestaltqualitäten in Landschaft und Freiraum. Abgeleitet von den körperlich-seelisch-geistigen Wechselwirkungen zwischen Mensch und Lebensraum. 2. dopolnjena naklada. Wien, Österreichischer Kunst- und Kulturverlag: 340 str.

Frohmann E., Grote V., Avian A. in Moser M. 2007. Im Rhitmus der Landschaft. Zoll +, Österreichische Schriftenreihe für Landschaft und Freiraum. 11: 48 – 55

Geč F. 1989. Vse seva – tudi mi. Razmišljanje o radiesteziji. 2. dopolnjena izdaja. Zvezek št. 9. Ljubljana, EZS – Elektrotehniška zveza Slovenije, Slovensko društvo za merilno procesno tehniko, sekcija za radiestezijo: 36 str.

Gray Martin. Places of Peace and Power. Avebury, England. 2006. http://www.sacredsites.com/europe/england/avebury.html (27. feb. 2009)

Green B. 2006. Tkanina vesolja. Prostor, čas in tekstura resničnosti. Tržič, Učila International: 629 str.

Hostnik M. "Zdrava Zemlja, zdravo telo". Vas Majcni na Krasu bo bogatejša za stanovanjski kompleks s petimi hišami. 2005. Novice. Dnevnik.si http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/125965 (16. nov. 2008)

Jaćimović Darija. 2002. Etične dileme pri trženju zdravil brez recepta. Diplomska naloga. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta: 60 str.

Jung C. G. M.-L. von Franz, J. L. Hederson, J. Jacobi, A. Jaffé. 2002. Človek in njegovi simboli. Ljubljana, založba Mladinska knjiga: 324 str.

Kononenko I., Roglič Kononenko I. 2007. Učitelji modrosti. Ljubljana, Samozaložba Irena Roglič Kononenko: 270 str.

Kononenko I., Roglič Kononenko I. 2004 – 2008. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za računalništvo in informatiko. http://www.fri.uni-lj.si/si/osebje/237/oseba.html (16. jun. 2008)

Lavin R. Geomantična analiza primernosti lokacije naselja Lanovo. Naselje Lanovo Škofljica. 2008. TA-BU Investicije - organizacija izvedbe nepremičninskih projektov http://www.lanovo.si/sl/geomantija/ (23. apr. 2008)

Lavin R. 2007. "Pogovor o geomantiji in razlaga geomantične analize za Češminov park v Domžalah" Sežana, Križ (ustni vir, 18. jul. 2007)

Leksikon Cankarjeve založbe. 1994. Tretja izdaja. Ljubljana, Cankarjeva založba: 1216 str.

Likar, Ostan, Pleterski, Rožič, Štular. 2008. Sporočila prostora. ARHE. Arheologija – arhitektura. Založba ZRC, ZRC SAZU: 260 str.

Lovelock J. E. 1994. Gaja. Nov pogled na življenje na Zemlji. Ljubljana, Cankarjeva založba: 140 str.

Lucretius C. 1959. De Rerum Natura. O naravi sveta. Ljubljana, Slovenska matica: 529 str.

Marušič I. 2004. Krajinsko planiranje, gradivo za priročnik. Oddelek za krajinsko arhitekturo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani: 200 str.

Masaru Emoto. 2004. Sporočilo vode. Ljubljana, založba Sanje: 151 str.

Medveščček P., R. Podobnik. 2006. Let v Lunino senco. Pripovedi o starih verovanjih. Nova Gorica, Taura: 294 str.

Melis P. 2003. The nuragic civilization. Sassary, Italy, Carlo Delfino: 95 str.

Natek K., Marušič J., Polič M., Kos D., Klemenčič M., Kučan A., Nastran Ule M., Repovš G. 2000. Spoznavni zemljevidi Slovenije. Končno poročilo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta: 174 str.

Ogrin D. 1993. Vrtna umetnost sveta. Ljubljana, Pudon, EWO: 400 str.

Ostan A. S. 1995. Vest o pradavni zavezi zavesti zemlje: poskus geomantičnega branja prostora in časa. Primer Sermin, prvi del. Arhitektov bilten, mednarodna revija za teorijo arhitekture. 25, 125: 30 – 39

Ostan A. S. 1995. Vest o pradavni zavezi zavesti zemlje: poskus geomantičnega branja prostora in časa. Primer Sermin, drugi del. Arhitektov bilten, mednarodna revija za teorijo arhitekture. 25, 126/ 127: 50 – 63

Pascal E. 1999. Živeti z Jungom. Ljubljana, založba Sophia: 263 str.

Purner J. 1988. Radiästhesie – Ein Weg zum Licht? Mit der Wünschelrute auf der Suche nach dem Geheimnis der Kultstätten. Zürich, M&T Verlag: 183 str.

Rykwert J. 1988. The Idea of a Town. The Anthropology of Urban Form in Rome, Italy and the Ancient World. New Jersey, Princeton University Press: 242 str.

Schmicker M. 2002. Best Evidence. An Investigative Reporter's Three Year Quest to Uncover the Best Scientific Evidence for ESP, Psychokinesis, Mental Healing, Ghosts

and Poltergeists, Dowsing, Mediums, Near Deadth Experiences, Reincarnation, and Other Impossible Phenomena That Refuse do Disappear. 2nd Edition. ZDA, Writers Club Press an imprint of iUniverse, Inc.: 339 str.

SSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika. 1995. Prvi ponatis. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in avtorji. Ljubljana, DZS: 1714 str.

Sruk V. 1995. Leksikon Cankarjeve založbe. Filozofija. Ljubljana, Cankarjeva založba: 362 str.

Sullivan D. 2004. Ley Lines. The Greatest Landscape Mystery. London, Green Magic: 200 str.

Šprajc Ivan. Arheoastronomija. Kvarkadabra – časopis za tolmačenje znanosti. 1993. http://www.kvarkadabra.net/index.html?/zgodovina/teksti/arheoastronomija.htm

Uffington Castle, White Horse and Dragon Hill. English Heritage. http://www.english-heritage.org.uk/server/show/nav.15066 (27. feb. 2009)

Verbinc F. 1976. Slovar tujk. Ljubljana, Cankarjeva založba: 772 str.

Žižek S. 2005. Kako biti nihče. Ljubljana, Društvo za teoretsko psihoanalizo: 181 str.

8.2 DRUGI VIRI

Estés C. P. 2002. Ženske, ki tečejo z volkovi: miti in zgodbe o arhetipu Divje ženske. Nova Gorica, Založba Eno: 505 str.

Haralambos M., Holborn M. 1999. Sociologija. Teme in pogledi. Ljubljana, DZS: 966 str.

Heidegger M. 1995. Uvod v metafiziko. Ljubljana, Slovenska matica : 215 str.

Milčinski M. 1988. Stara kitajska modrost. Ljubljana, Paralele: 205 str.

Mumford L. 1969. Mesto v zgodovini. Ljubljana, DZS: 804 str.

Paramhansa Yogananda. 2003. Avtobiografija jogija Paramhansa Yogananda. Ponatis prve izdaje. Ljubljana, Gnostica: 403 str.

Schmieke M. 2003. Vastu. Izvor Feng Šuija. (Vastu. Der indische Bruder des Feng Shui). Notranje Gorice, Quatro d.o.o.: 99 str.

Tagore R. 1984. Spevi. Sadhana, Pot k popolnosti. Ljubljana, Mladinska knjiga: 222 str.

ZAHVALA

Svojemu mentorju Davorinu Gazvodi, za pomoč in strokovne usmeritve, ki so me vodile pri izdelavi naloge. Poleg tega se mentorju zahvaljujem tudi za podporo in razumevanje tekom dela ter za potrpežljivost, ki je bila pri tem večkrat potrebna!

Prav tako se za dragocene nasvete zahvaljujem Ani Kučan, ki mi je pomagala obravnavano tematiko videti z drugega gledišča.

Iskrena hvala Aleksandru Sašu Ostanu za vzpodbudo in pomoč pri literaturi ter Darji Marinček–Prosenc za navdih in pogovore; oba sta mi bila v izjemno moralno podporo.

Pri spoznavanju geomantije in naboru literature mi je pomagal tudi Erwin Frohmann, pomoč pri pridobivanju potrebnih podatkov za predstavitev mestnega parka v Domžalah pa so mi zagotovili Saša Draksler, Robi Lavin in Adrijan Cingerle.

Za gotovost pri prevajanju nemške literature se zahvaljujem Veri Forsthüber ter stricu Juretu Verniku, za finančno podporo pa babici Sandi Plaper.

Hvaležna sem tudi vsem, ki so mi pomagali s strokovnimi in praktičnimi nasveti, pri naboru literature ali zgolj s svojo pripravljenostjo pomagati: Janezu Marušiču, Antonu Jegliču, Jožetu Gasperiču in Marku Pogačniku, Maji Bremec, Andreju Rupniku ter Tomažu Podboju.

Svoj uspeh delim s svojimi starši, bratoma Davidom-Urbanom in Žigom-Jakom, za podporo in ljubezen pa hvala tudi Luki, Nini in svojim prijateljem!

PRILOGA A

KRONOLOŠKI PRIKAZ NASTAJANJA NALOGE

Namen shematskega prikaza nastajanja diplomske naloge je ogled ključnih dejavnikov, ki so vplivali na oblikovanje koncepta naloge ter vzrokov za spremembe plana izdelave diplomskega dela, pri čemer se je izpostavila tudi sama problematika naloge.

IDEJA ZA TEMO DIPLOMSKE NALOGE

- GEOMANTIJA V PROGRAMU SEJMA VITAFEST JESENI LETA 2005

- PREDAVANJE - NEBOJŠA LONČAR, GRAFIČNA PREDSTAVITEV - ADRIJAN CINGERLE (absolvent arhitekture)

- VSEBINA PREDAVANJA: SPLOŠNI POJMI SODOBNE GEOMANTIJE, PRIMER GEOMANTIJE V PRAKSI: PROJEKT MAJCNI NA KRASU.

Pojavi se vprašanje "kaj je geomantija?"; v predstavljenem projektu zapolnjuje tisti del načrtovalnega postopka, ki je predmet krajinske arhitekture - analiza prostora in določitev mesta za postavitev večstanovanjskega objekta.

PRIJAVA IN POTRDITEV TEME

- PREDSTAVITEV TEMATIKE O GEOMANTIJI NA USMERITVENEM SEMINARJU - profesor D. Gazvoda potrdi možnost izdelave naloge.

Naslov: *Preverjanje sprejemljivosti geomantičnih pristopov načrtovanja v primerjavi s sodobnimi krajinsko arhitekturnimi pristopi v Sloveniji*

Opredelitev problema: *Geomantična analiza se osredotoča na vitalne tokove Zemlje, magnetna polja, prostorske napetosti, itd., ter s tem ugotavlja naravne danosti lokacije, njene značilnosti in zdravje prostora, ter njegovo ustreznost za novo rabo. V prostoru se torej pojavljajo posegi, katerim ne moremo znanstveno dokazati njihove upravičenosti, zato je še toliko bolj vprašljiva upravičenost tovrstnih posegov do finančnih sredstev in prostora za novo rabo.*

Cilji naloge: *Cilj naloge je potrditi ali zavreči upravičenost geomantije pri posegih v prostor, ter ugotoviti ali sta oba pristopa kompatibilna oz. združljiva.*

Delovna hipoteza: *Oba pristopa načrtovanja nove rabe prostora imata določene stične točke in sicer: načela celostnega in trajnostnega razvoja, varstvo ranljivih območij narave zaradi nove rabe, kakovost bivanja, itd. Našteto velja v primeru načrtovanja nove bivalne enote, kjer predpostavimo, da je rezultat obeh pristopov isti. Obstajajo pa določena odstopanja v primerih, kjer rešitve iz geomantičnega vidika niso sprejemljive v širšem družbenem kontekstu in prevladajo druga merila. V primeru nove stanovanjske soseske ne moremo vsem zagotovitit najboljših lokacij.*

Metode dela: *Raziskovalni del naloge obsega primerjalno študijo treh primerov gradnje stanovanjske hiše: tradicionalno gradnjo (visokogorska kmetija), gradnja, ki izpolnjuje geomantične pogoje in primer novogradnje po enem od načrtovalskih pristopov. Pri tem študija ugotavlja skupne značilnosti in odstopanja rešitev vseh treh pristopov.*

- KOMISIJA ZA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ JUNIJA 2005 ODOBRI TEMO DIPLOMSKEGA DELA

DELOVNA HIPOTEZA ?

URŠA IVANOVIČ IN SESTANEK Z MENTORJEM

- ABSOLVENTKA KRAJINSKE ARHITEKTURE PRI ISTEM MENTORJU PREDLAGA IZDELAVO DIPLOMSKE NALOGE NA TEMO FENG SHUI

- MENTOR OBEH TEM SKLIČE SESTANEK;

URŠA NAJ DELA FENG SHUI,

SAMA RAZIŠČEM VSE OSTALE ALTERNATIVE POSEGANJA V PROSTOR.

METODE DELA

NOVA SHEMA DIPLOMSKEGA DELA

Priloga A1: začetek in prvi koncept za izdelavo naloge.

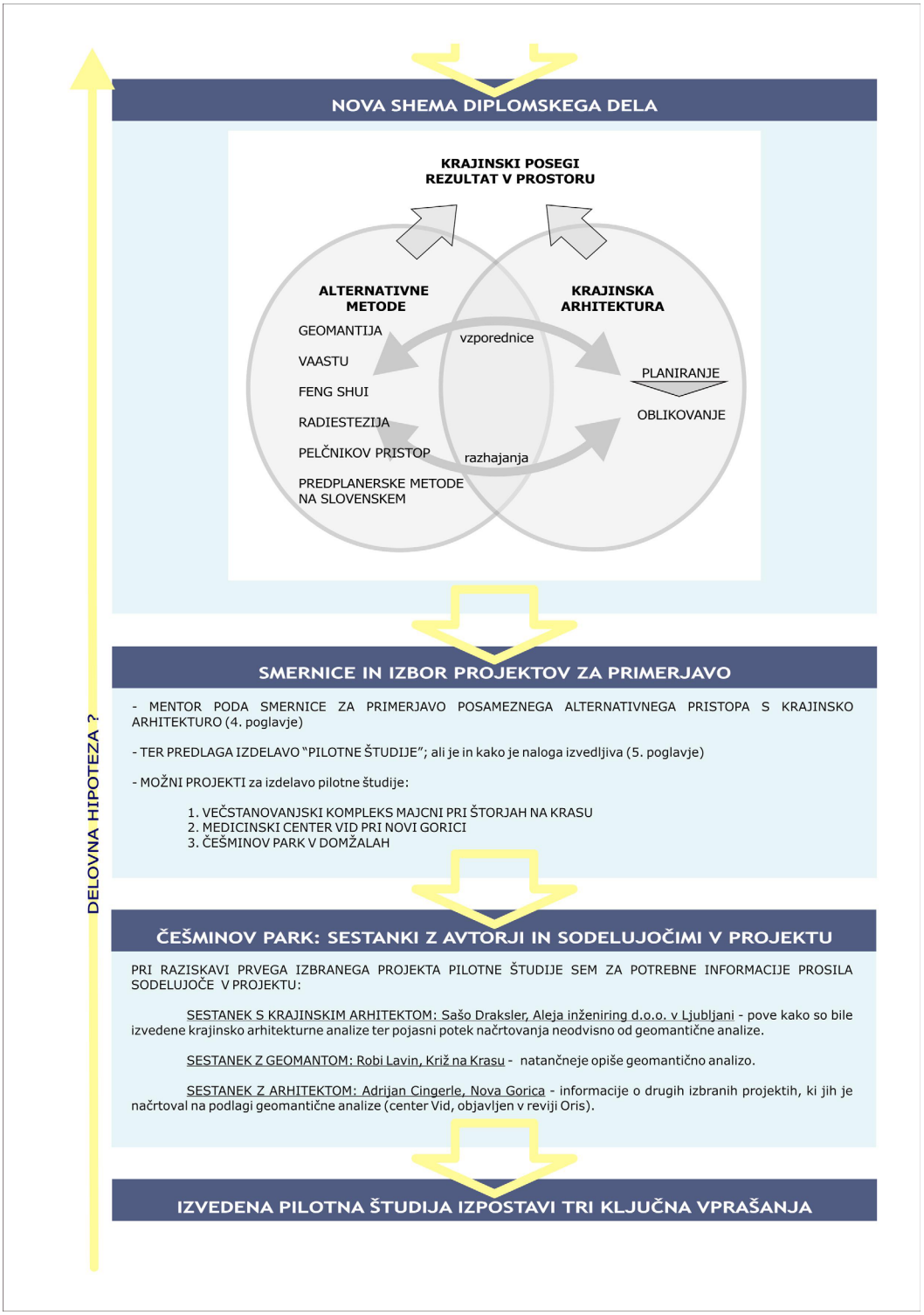

Priloga A2: izdelava pilotne študije.

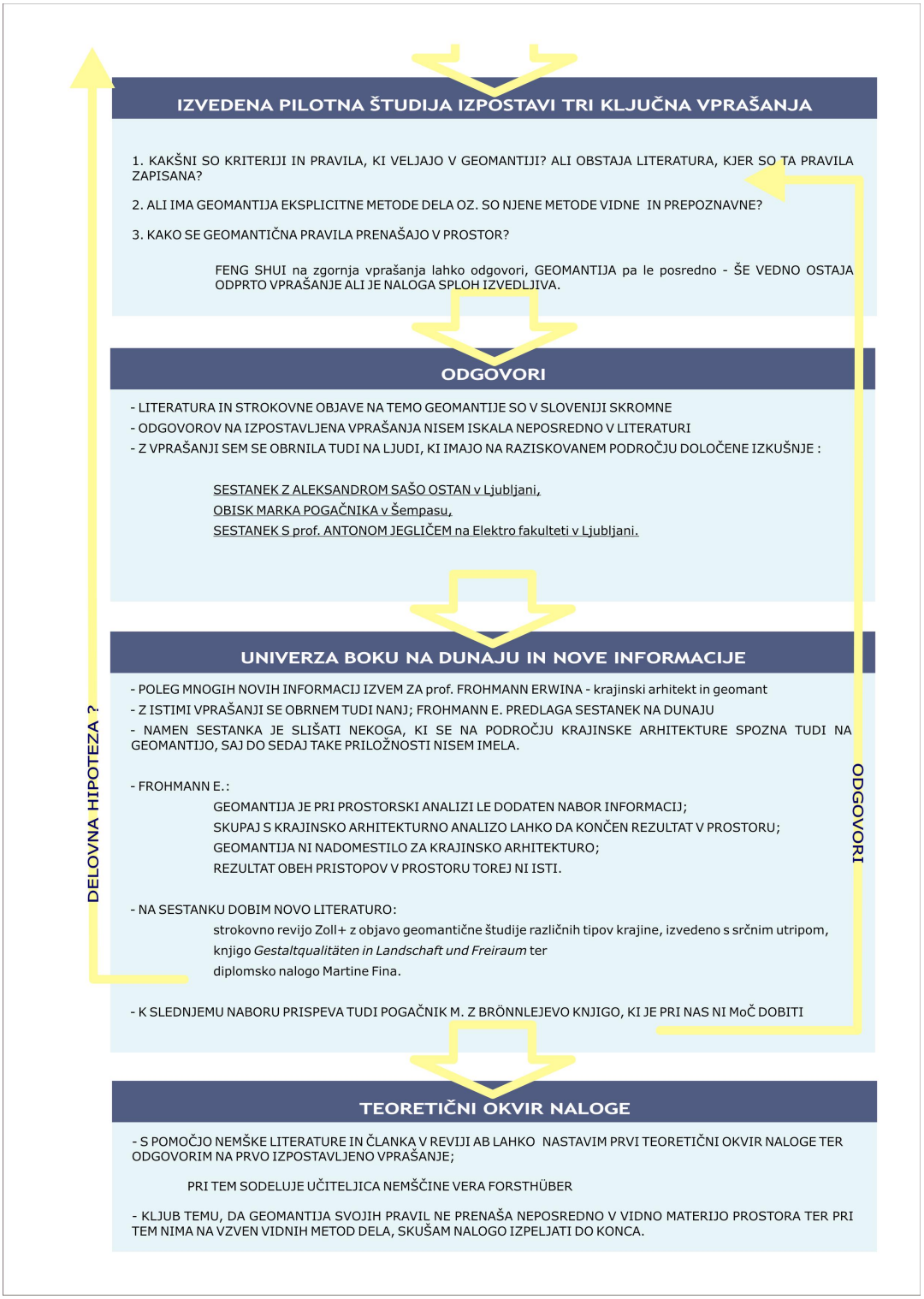

Priloga A3: sprememba prvotnega koncepta diplomske naloge

PRILOGA B

IZBRANI PRIKAZI ARHITEKTURNIH PROJEKTOV, V KATERE VSTOPA GEOMANTIJA KOT DEL PROSTORSKIH ANALIZ

Poleg Češminovega parka v Domžalah, ki je v diplomski nalogi podrobneje predstavljen, so v nadaljevanju dodani prikazi drugih projektov v katere je bila vključena geomantija kot del prostorskih analiz:

1. Stanovanjska hiša Wala v Šempasu
2. Medicinski center Vid v Novi Gorici
3. Mestni park v Domžalah (glej poglavje 5. Primer uporabe geomantije v praksi)
4. Večstanovanjski kompleks v Majcnih na Krasu

V sledečih primerih sta avtorja arhitekturnih projektov in geomantičnih analiz ista. Poleg tega delo A. Cingerle geomantijo upošteva brez izraženih pomislekov. Izbrane prikaze bi zato morali razumeti z določeno mero distance.

Priloga B1: Enodružinske hiše/ Stanovanjska hiša Wala v Šempasu (Cingerle 2006: 16)

MEDICINSKI CENTER VID
Avtorji: Adrijan Cingerle, Boštjan Furlan, Boštjan Kikelj
Leto izgradnje: 2002
MAKROLOKACIJA
Lokacija Medicinskega centra Vid se nahaja v naselju Kromberk na vzhodni strani Nove Gorice in sicer pod pobočjem Škabrijela, na južni strani naselja Damber.

MIKROLOKACIJA
Mikrolokacija centra se nahaja med ulico Vinka Vodopivca in Brestnikovim potokom. Na desni strani lokacijo zamejuje dovozna cesta, ki vodi k objektu vrtca.

Slika_IV.46: fotografija lokacije iz južne strani.

Slika_IV.47: fotografija lokacije iz severne strani.

GEOMANTIČNA ANALIZA LOKACIJE
Geomantično analizo lokacije je izdelal geomant Robi Lavin. Energijski sistem lokacije je sestavljen iz dveh energijskih linij, ki se križata na glavnem centru. Prva linija širine cca. 8,5 m teče v smeri SV-JZ in je pomembna za širšo pokrajino (ena izmed glavnih linij energijskega sistema Nove Gorice in Gorice). Druga linija je lokalnega značaja in teče v smeri SZ- JV. Lokacija opravlja funkcijo kroženja energije, ki se odvija v dveh energijskih prstanih. Prstana sta približno 20 m narazen in ovijata lokalno linijo.
Pri potoku se ta sistem zaključi. Energijsko polje kroženja je prepleteno ob lokalni linji, ki priteka iz področja pod glavno cesto. Tam se tudi nahaja njen komplementarni protipol. Pri cesti se energijski sistem še ne zaključuje, zato je pomembno, da je celo področje ob liniji odprto. Ves sistem je obdan s tanko plastjo subtilnejše energije, ki izvira v glavnem centru.
Značaj lokacije generirata predvsem prstana, ki dajeta občutek varnosti in predstavljata energijo objemanja.

Slika_IV.48: prenos energijskih točk v geodetsko podlogo.

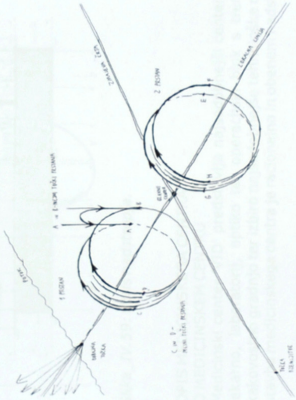

Slika_IV.49: skica energijske strukture lokacije.

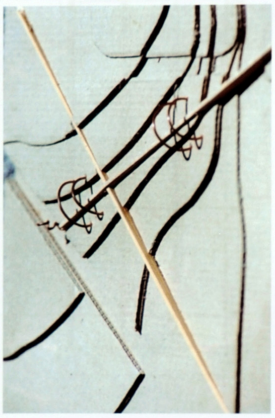

Slika_IV.50: maketa energijske strukture lokacije.

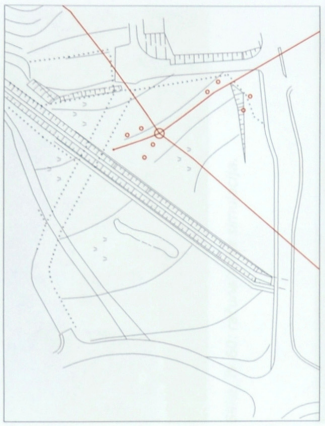

Slika_IV.51: situacija z vrisano energijsko strukturo.

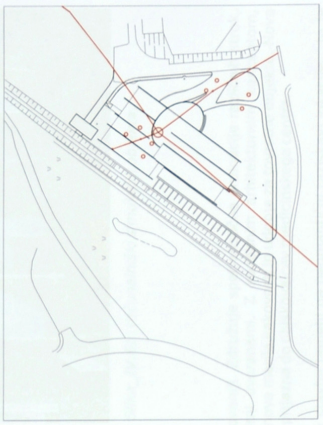

Slika_IV.52: prikaz tlorisa pritličja, ki "sedi" v energijski strukturi lokacije.

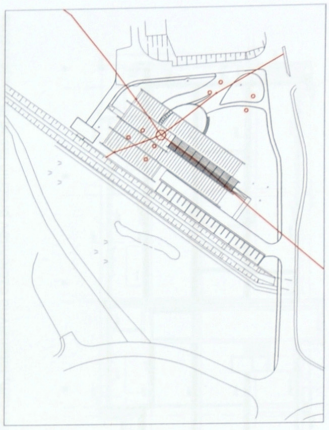

Slika_IV.53: prikaz tlorisa situacije končnega objekta ter energijske strukture lokacije.

Priloga B2: Javni objekti/ Medicinski center Vid (Cingerle 2006: 18)

Slika_IV.54: fotografija prve delovne makete objekta.

Slika_IV.55: fotografija druge delovne makete objekta.

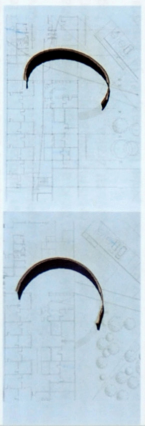

Slika_IV.56: maketa vstopnega "borjača". preverba resonance krožne oblike; elipsasta oblika je boljša, ker ima hkrati definira tudi željeno smer.

Slika_IV.57: računalniška simulacija vhoda.

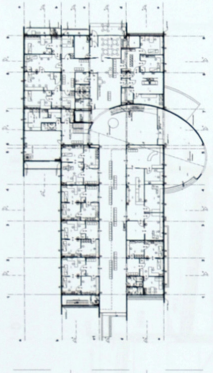

Slika_IV.58: tloris pritličja.

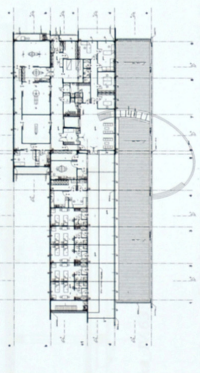

Slika_IV.59: tloris nadstropja.

OPIS MEDICINSKEGA CENTRA
O MEDICINSKEM CENTRU

Medicinski center 'VID' predstavlja najsodobnejši center te vrste v Sloveniji. Združuje specialistične ordinacije različnih strok, lekarno, laboratorij, optiko ter operacijski blok s tremi operacijskimi dvoranami. Z sodobnim arhitekturnim konceptom, kakovostno gradnjo ter izbiro najsodobnejše tehnološke opreme uvaja nova merila kakovosti in udobja za tovrstne objekte. Nova stavba medicinskega centra je racionalna in obenem nadstandardna ter prijazna do obiskovalcev medicinskega centra.

Arhitektura stavbe je spoj tradicije in sodobnosti. Oblika in umestitev stavbe temelji na geomantični raziskavi lokacije, to je uvajanju starih in že pozabljenih znanj energijske zaznave kakovosti bivanja in določitvi blagodejnih področij za gradnjo. V arhitekturi medicinskega centra se odraža mediteranski značaj predvsem z reinterpretacijo lokalnih elementov kot sta 'borjač' in 'gank'. Eden bistvenih elementov zasnove je tudi prepletgrajenega z naravnim, intenzivna ozelenitev prečnih fasad in svojevrstna parkovna ureditev okolice.

Slika_IV.61: računalniški simulaciji objekta.

Slika_IV.60: računalniška simulacija.

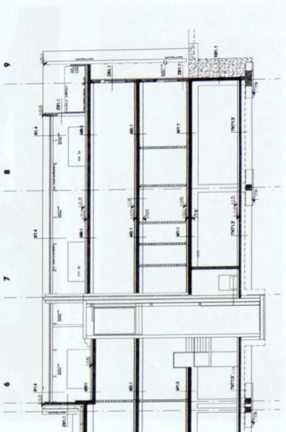

Slika_IV.62: vzdolžni prerez objekta.

Priloga B3: Javni objekti/ Medicinski center Vid (Cingerle 2006: 19)

REZULTAT USKLAJENOSTI LEGE IN OBLKE Z IZVORNIM VEČDIMENZIONALNIM POLJEM LOKACIJE

Slika_IV.72: energijska slika ožjega območja pred postavitvijo objekta.

Slika_IV.73: energijska slika ožjega območja po postavitvi objekta.

Objekt je s svojimi točnimi geometrijskimi razmerji v umestitvi na zemljišče uglašen z vitalnimi potenciali lokacije. S pravilno smerjo in lego na energijski liniji smo natančno uravnali pretok njene življenjske energije in zaobjeli celoten radius frekvenc magnetnega polja zemljišča. Stavbo smo postavili v njeno spreminjajoče se polje in s tem inducirali poživljajoči vitalni pretok, ki kroži in v prostoru vzdržuje zdravje in mu ohranja karakter. Ustvarjeno harmonično eterično polje, ki prežema zunanji in notranji prostor (širši novogoriški in prostor klinike) človeku krepi organizem in vzpostavlja vitalnost.

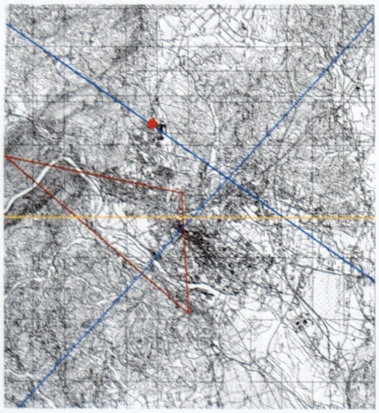

Slika_IV.74: energijska struktura goriškega prostora z označeno lokacijo medicinskega centra.

Slika_IV.75: fotografija vhoda.

Slika_IV.76: fotografija elipse.

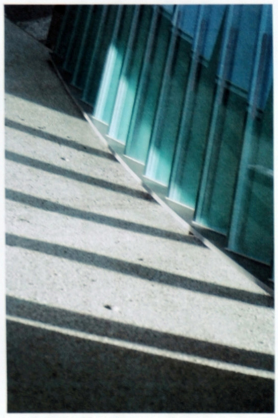

Slika_IV.77: detajl stopnic.

Slika_IV.78: fotografija interierja.

Slika_IV.79: fotografija sanitarij in halla.

Priloga B4: Javni objekti/ Medicinski center Vid (Cingerle 2006: 22)

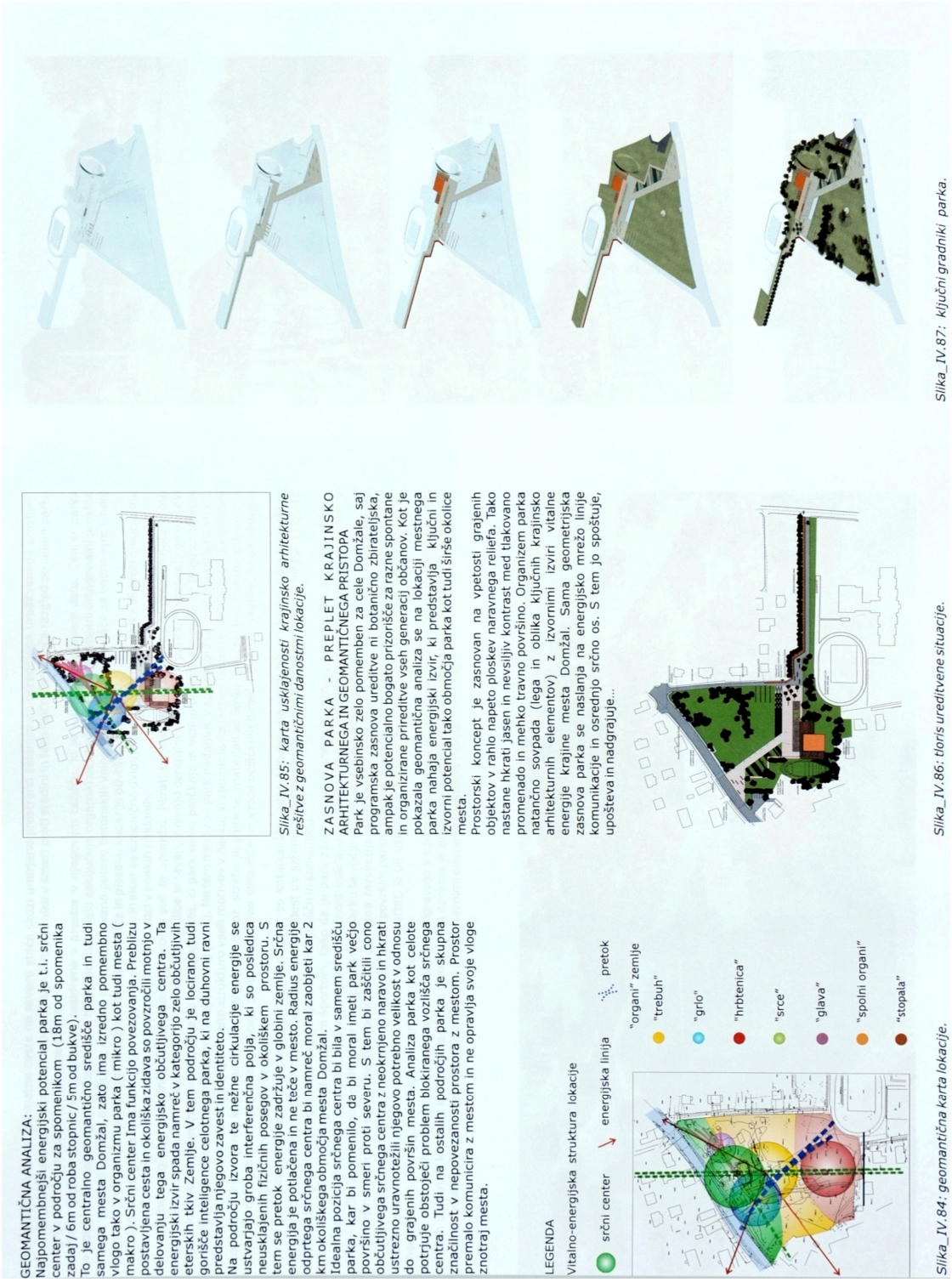

Priloga B5: Zunanje ureditve/ Mestni park v Domžalah (Cingerle 2006: 24)

MAKROLOKACIJA

KRAS

Kras je delno še sredozemska planota nad Tržaškim zalivom nad najsevernejšim delom Jadranskega morja. To je apnenčasta planota s povprečno nadmorsko višino od 200-500 m in sredozemskim podnebjem z vročimi in suhimi poletji ter mrzlimi in mokrimi zimami. Pokrajino močno zaznamuje mrzel severovzhodnik-burja. Kras je v primerjavi s sosednjimi geomorfološkimi enotami kot sta Trnovska planota (800-1200 m) in Snežnik (100-1200m), nizka planota. Sredozemske vplive njegova lega in nadmorska višina močno zmanjšujeta. Kras je raznolika in zelo izrazita planota, katero iz jugozahoda omejujeta Tržaški zaliv in nizka flišna pokrajina. S severovzhoda ga obrobija aluvialna Furlanska ravnina. Na severovzhodu se Kras zaključuje v široki in nizko (100 m.n.v.) ležeči Vipavski dolini, ki jo sestavljajo deloma aluvij, predvsem pa fliš. Viški svet na flišu ločuje Kras od pokrajine Pivke (600 m.n.v.). Proti jugovzhodu se Kras dobro ločuje od flišnih Brkinov in doline Reke. Proti apnenčasti Čičariji in Podgorskemu Krasu je prehod skoraj neopazen. Planota Kras se razteza v smeri severozahod-jugovzhod 40 km v dolžino in 13 km v širino. Zavzema okrog 440 km². To je fiziognomsko enotna pokrajina, iz katere je nastal splošni pojem »kras«.

MAKROLOKACIJA

Vas Majcni leži v jugovzhodnem predelu kraške pokrajine, znotraj sežanskega dela Krasa. Naselje se nahaja v bližini vasi Štorje, ki je ob regionalni cesti Sežana - Senožeče. Majcne odlikuje mirna lokacija v izjemnem naravnem okolju Krasa. Naselje ima dobro cestno povezavo v smeri proti Kopru in Trstu kot tudi Ljubljani (oddaljenost od Sežane 10 km, od Ljubljane 60 km, od Trsta 20 km).

Majcni so manjše naselje, ki šteje vsega dvajset stanovanjskih hiš. V naselju sta dve gostilni, par teniških igrišč ter balinišče. Majcni so netipična kraška vasica s pretežno razpršeno gradnjo brez kakršnegakoli poslušna tako za prepoznavne avtohtone urbanistične kot tudi arhitekturne elemente pripadajoče krajine.

Slika_V/B.3: fotografija vstopa v naselje iz južne strani.

Slika_V/B.4: fotografija "centra" vasi.

Slika_V/B.6: naselje Majcni na ortofoto posnetku.

Slika_V/B.5: označeno naselje Majcni na zemljevidu Krasa z zaledjem.

Slika_V/B.2: grafika oddaljenosti od pmembnejših mestnih središč.

Priloga B6: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Makrolokacija (Cingerle 2006: 28)

GEOMANTIČNA ANALIZA

Poleg običajnih analiz je bila geomantična analiza eno izmed ključnih konceptualnih izhodišč arhitekturne zasnove objekta. Podrobno geomantično analizo je izdelal geomant Robi Lavin. Njegova izredna senzibilnost mu omogoča zaznavo energijskih pretokov, izvirov, prostorskih napetosti, poškodb zemeljskega magnetnega polja itd. Pri svojem delu uporablja različne tehnike višječutne zaznave. Tudi s pomočjo telesa, ki mu služi kot instrument zaznave, določa območja, ki so po kvaliteti primerljiva s človekovimi organi. Med geomanti velja prepričanje, da vsa geomantična merjenja v prostoru primerjalno sovpadajo z normalnimi fiziološkimi procesi v telesu človeka. Znano je, da so spremembe v človekovem energijskem polju povezane z njegovim telesnim, čustvenim in duševnim stanjem. Geomantična analiza lokacije se začne z bipolarnim razčlenjevanjem na aktivne (pozitivne) in pasivne (negativne) vibracije.

Primarno energijsko strukturo sestavljata dva energijska izvira ter linija, ki prečka parcelo v smeri SV-JZ:

- "pozitivni" center, ki je na južni strani lokacije, predstavlja aktivni pol lokacije in središče širjenja "aktivnejše" - pozitivne energije v prostor, njegova karakteristična energija je zgoščena, aktivna in prodorna,
- "negativni" center predstavlja komplementarno nasprotje pozitivnemu, je pasivni pol lokacije in središče širjenja "pasivnejše" - negativne energije v prostor, njegova karakteristična energija je razpršena, pasivna; predstavlja tudi sproščenost in intimnost,
- primarni pretok energijskega napajanja lokacije prečka parcelo iz smeri SV proti JZ in povezuje oba glavna energijska centra ter omogoča ustrezno izmenjavo energijskih polarnosti s čemer je zagotovljena kvaliteta povezanosti in odprtosti.

Med geomanti velja prepričanje, da je prostor utripajoč živ organizem, ki izpolnjuje bistvene življenjske funkcije. Zato so organi zemlje po karakteristikah in funkciji primerljivi z organi človeka.
Sledi opis območij po posameznih conah, ki so primerljiva s človeškimi organi in njihovimi fiziološkimi funkcijami.

RUMENA - trebuh: individualnost, osebna moč, sposobnost poskrbeti zase, predstavlja moč povezave z zemljo in njenimi pravzorci, moč uravnoteženosti in napredovanja

RDEČA - hrbtenica: volja, samostojnost, podjetnost, realizacija

MODRA - grlo: komunikacija, sposobnost izražanja sebe; je močno izraženo in zagotavlja kvalitetno komunikacijo z okolico, sugerira arhitekturni princip odprtosti in širjenja

ZELENA - srce: ljubezen, srčnost, zaupanje v odnosih; energijsko središče je na lokaciji dobro postavljeno, zaseda območje, ki ustreza kvaliteti sproščenosti in intimnosti

VIJOLIČASTA - glava: duhovnost, ki je tudi sposobnost osredotočenja misli in energije za doseganje ciljev na ravni materialnega življenja
ORANŽNA - spolni organi: dejavnost, vzdrževanje fizične moči

Naslednji pomemben pokazatelj kompleksne strukture lokacije je CIRKULACIJA ŽIVLJENJSKE ENERGIJE. V tem segmentu geomantične analize gre za mikropretoke, ki so sekundarnega pomena oz. manj pomembna komponenta.
Na obravnavani lokaciji je cirkulacija življenjske energije oziroma vibracij delno motena zaradi nepravilne postavitve treh sosednjih hiš. S pomočjo arhitekture bo potrebno ustrezno uravnotežiti oslabljene pretoke življenjske energije. Mikropretoki so na geomantični karti označeni s črtami v rumeni in oranžni barvi.

Geomanti pri svojih pregledih določijo tudi karakteristiko lokacije glede na štiri osnovne elemente. Strukturo vsakega prostora namreč v osnovi gradijo štirje osnovni elementi: ogenj, zrak, voda, zemlja. Element OGNJA je nosilec duhovnih vzgibov, zato simbolizira duhovno raven. Element ZRAKA - je mentalni element in predstavlja raven zavesti in miselnih vzorcev. Element VODE pomeni čustveno raven in svet življenjskih sil. Element ZEMLJE simbolizira raven materije in svet oblik.

Glede na štiri osnovne elemente je obravnavana lokacija zemeljskega kar pomeni, da je to prevladujoči element. Uskladitev arhitekturne zasnove z njim pomeni graditi na tradicionalnem slogu stika z naravo in zemljo, kot osnovnim kriterijem zdravega bivalnega prostora.

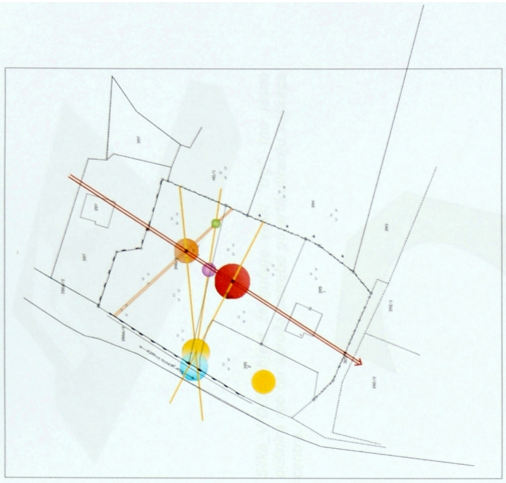

LEGENDA

Vitalno-energijska struktura lokacije

energijski izvir

energijska linija

mikropretoki

"trebuh"

"grlo"

"hrbtenica"

"srce"

"glava"

"spolni organi"

Slika_V/C.1: geomantična karta lokacije.

Priloga B7: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Geomantična analiza lokacije (Cingerle 2006: 33)

KONCEPTUALNA IZHODIŠČA

1. GOSPODAREN IZKORISTEK GRADBENE PARCELE

Velikost gradbene parcele znaša 4,403 m². Osnovno izhodišče je izkoristiti parcelo tako, da se na njej izide vsaj pet stanovanjskih enot s kvadraturo od 150 - 170 m². Vsaka enota ima majhno klet (shrambo), v pritličju bivalni del in v nadstropju spalni del. Posemezne enote so združene v enotno stavbo s skupnim centralnim zunanjim prostorom. Znotraj glavnega objekta je predviden skupni prostor, ki se lahko po potrebi pripoji stranskima enotama ali ga kdo od lastnikov vzame v najem. Poleg osrednje stavbe je predviden večnamenski servisni objekt, ki služi za pisarne, delavnice, ateljeje in s tem omogoča prebivalcem delo na domu ter večjo tržno atraktivnost.

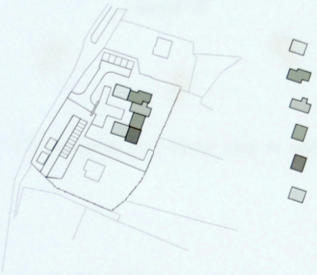

Slika_V/D.1: združevanje različnih enot v skupen objekt.

2.NELOČLJIVA POVEZANOST ZUNANJEGA IN NOTRANJEGA PROSTORA

Zasnova posamezne stanovanjske enote temelji na tlorisni odprtosti in na direktni navezavi na vrt. Zunanji in notranji prostor naj sta povezana v neločljivo celoto. Zasnova naj omogoča bivanje na prostem precejšnji del dneva in večino leta. Vrt naj omogoča gibanje in telesno ter umsko sprostitev.

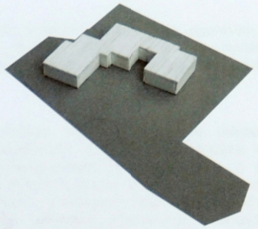

Slika_V/D.2: fotografija makete izhodiščnega koncepta.

3. USKLADITEV LEGE IN OBLIKE Z IZVORNIM ENERGIJSKIM POTENCIALOM LOKACIJE

Da bi dosegli skladnost lege in oblike objekta z izvornim energijskim potencialom lokacije je bila ključnega pomena zasedba dveh energijskih organov enotnost volumna, ki oba povezuje in združuje. S tem smo v objekt zajeli vitalno energijo zemlje. Večdimenzionalna struktura lokacije nam torej narekuje tako lego kot obliko objekta.

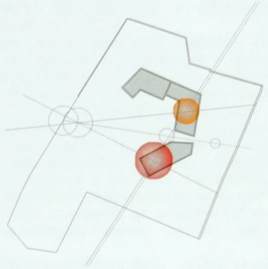

Slika_V/D.3: zasedba izvornih energijskih potencialov lokacije.

4. ODPIRANJE NA VAŠKI TRG TER OBLIKOVANJE SKUPNEGA POLJAVNEGA PROSTORA

Kompleks se preko centralnega skupnega zunanjega prostora (borjača) odpira proti osrednjemu »trgu« vasi, ga zaključuje in mu s svojo lego in obliko definira severovzhodni rob ter sproža potrebo po artikuliranju vaškega centra. Stanovanjski kompleks programsko kot urbanistično nadgrajuje naselje v katerega se vključuje in ustvarja jasno prepoznaven nosilec nove identitete.

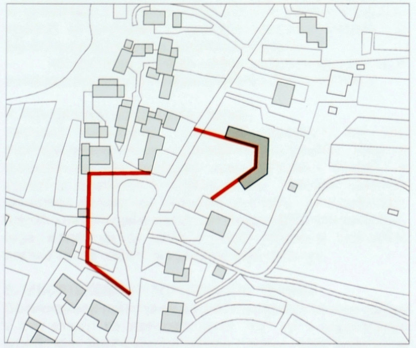

Slika_V/D.4: objekt se svojo lego in obliko odpira proti osrednjemu "trgu" vas.

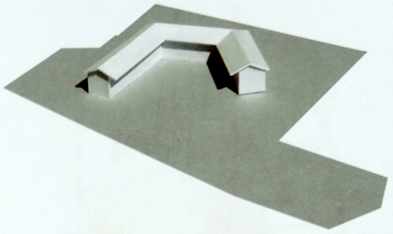

Slika_V/D.5: objekt zaključuje vaški "trg", mu jasno definira rob ter sproža potrebo po artikuliranju vaškega centra.

Slika_V/D.6: »gnetenje« oblike vodi k jasnejši in prepoznavnejši zasnovi.

5. BIOKLIMATSKA ZASNOVA

Stanovanjski objekt se prilagaja makro in mikroklimatskim razmeram. Upoštevani so vsi osnovni principi bioklimatske arhitekture, ki v mnogočem sovpadajo z logiko in gospodarnostjo kraške tradicionalne gradnje:

- orientacija proti jugu,
- zapiranje pred hladno burjo; podobno kot se tradicionalna avtohtona kraška arhitektura tako na nivoju urbanizma kot na nivoju detajla s svojo obliko in pozicijo objektov zapira pred mrzlo burjo, se tudi obravnavani kompleks varuje pred njo. Enote so po principu adicije strnjene druga ob drugo in si tako ustvarjajo protiveterni zaslon. Fasade na veterno stran imajo minimalno število odprtin, steklene površine so minimalne,
- razmerje površina/ volumen čim manjše,
- toplotno coniran tloris (dnevni prostori so obrnjeni na jug pomožni gravitirajo na sever),
- južne površine senčene,
- voda ali drevje na jugu,
- dobra toplotna izolativnost,
- okna posebej kvalitetna,
- vgrajen dodatni mehanski prezračevalni sistem,
- primerno dimenzionirana okna na jugu,
- skrbno in natančno rešeni vsi toplotni mostovi.

Priloga B8: Projekt kot metoda: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Arhitekturna zasnova (Cingerle 2006: 34)

Slika_V/D.7: zapiranje proti hladni burji in odpiranje soncu.

Slika_V/D.8: »naravna klimatska naprava«, ki poleti prezračuje skupno dvorišče je v svojem bistvu reinterpretiran kraški arhitekturni element podhoda.

V času vročega poletja je možno odpreti skupno »klimatsko napravo«. To je znotraj objekta, med tretjo in četrto enoto na nivoju pritličja, narejena o d p r t a povezava s hrbtnim delom vrta, ki naravno prezračuje skupni "borjač". V zimskem času se ta prehod zapre. Pri zagotavljanju ustrezne mikroklime znotraj kompleksa kot tudi znotraj posameznih domov igra pomembno vlogo ustrezna zasaditev, ki bo objekt ščitila pred hladno burjo pozimi in sončnim pregrevanjem poleti.

V smeri juga se objektu večajo odprtine. Zunanji bivalni prostori omogočajo bivanje tako na sončni kot na senčni strani objekta, kar daje možnost letnemu migriranju na posamezne strani, glede na iskanje sence oz. sonca. Tlorisna zasnova parterja je odprtega tipa kar omogoča direktno navezavo na dvoriščni d e l . Servisni prostori so pozicionirani kot tampon na mrzli in severni in veterni strani.

6. SKLADNOST ARHITEKTURE Z GEOMANTIČNIMI RAZSEŽNOSTMI PROSTORA

Obravnavana lokacija ima svoj specifični energijski sistem, ki je podrobneje predstavljen v geomantični analizi lokacije. Arhitektura objekta s svojim načinom zasedanja prostora (lega in odlika sta ključnega pomena) spoštuje, upošteva in nadgrajuje energijske danosti lokacije. Natančneje gre za več posameznih segmentov:

- pozicioniranje objekta na dveh ključnih energijskih centrih (izvorih življenjske energije); s takim načinom skladnosti arhitekture z izvornim energijskim poljem lokacije objekt zajame vase vitalno energijo Zemlje. Ta s svojo dinamično cirkulacijo po prostoru človeku krepi organizem in omogoča naravno vitalnost, odpornost in moč,
- z zasedbo obeh centrov objekt hkrati združuje dva komplementarna pola: trši - moški in mehkejši - ženski princip.
- odgovor na komplementarnost dveh polov je arhitekturna govorica objekta, ki združuje staro in tradicionalno z novim in sodobnim. Oblika objekta je taka, da koncentrira, kar pomeni tudi ojačanje moči navznoter. Uravnoteženo združevanje pomeni skupno in močnejšo celoto, ki se lažje izraža in širi navzven.
- vhod v kompleks sovpada s centrom komunikacije, kar mu zvečuje moč in pospešuje odprtost objekta navzven,
- odgovor zemeljskemu karakterju lokacije je uporaba reinterpretiranih tradicionalnih arhitekturnih elementov, ki generirajo kvaliteten način stika z naravo, z zemljo. Vpetost in povezava z izvornim naravnim okoljem je ključni kriterij zdravega bivalnega prostora,
- na območju srčnega centra je skupni prostor, ki je dostopen in namenjen vsem prebivalcem kompleksa.

7. POVDARJEN SOCIOLOŠKI VIDIK

Zasnova kompleksa omogoča zasebnost kot tudi možnost intenzivnega druženja med prebivalci. Skupna zunanja ureditev omogoča vsem lastnikom dostop do parcel iz dvoriščne in hrbtne strani. Prednost velikega skupnega poljavnega prostora je v tem, da vsakokratni lastnik stanovanjske enote ob nakupu plača eno petino lestega, koristi ga pa lahko v celoti. Možen je tudi prost prehod mimo rastlinskega čistilnega sistema.

8. IZKORIŠČENOST TOPOGRAFIJE TERENA

Obravnavana lokacija se zaradi topografije terena odpira v dve smeri: na obstoječi javni "trg" ter v jugovzhodni smeri, kjer konfiguracija terena najprej rahlo pade in se ravna nadaljuje cca 500 m. Stanovanjski kompleks preko "borjača" favorizira orientacijo v smeri vaškega "trga" ter preko izmaknjene hrbtne stene vedutno odprtost v smeri jugovzhoda..

Slika_V/D.9: skladnost arhitekture z večdimenzionalnimi razsežnostmi prostora.

Slika_V/D.10: shema nove parcelacije. Vsakokratni lastnik določene enote ob nakupu plača eno petino skupnih zunanjih prostorov, ki jih lahko koristi v celoti.

Priloga B9: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Arhitekturna zasnova (Cingerle 2006: 35)

Priloga B10: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Arhitekturna zasnova (Cingerle 2006: 37)

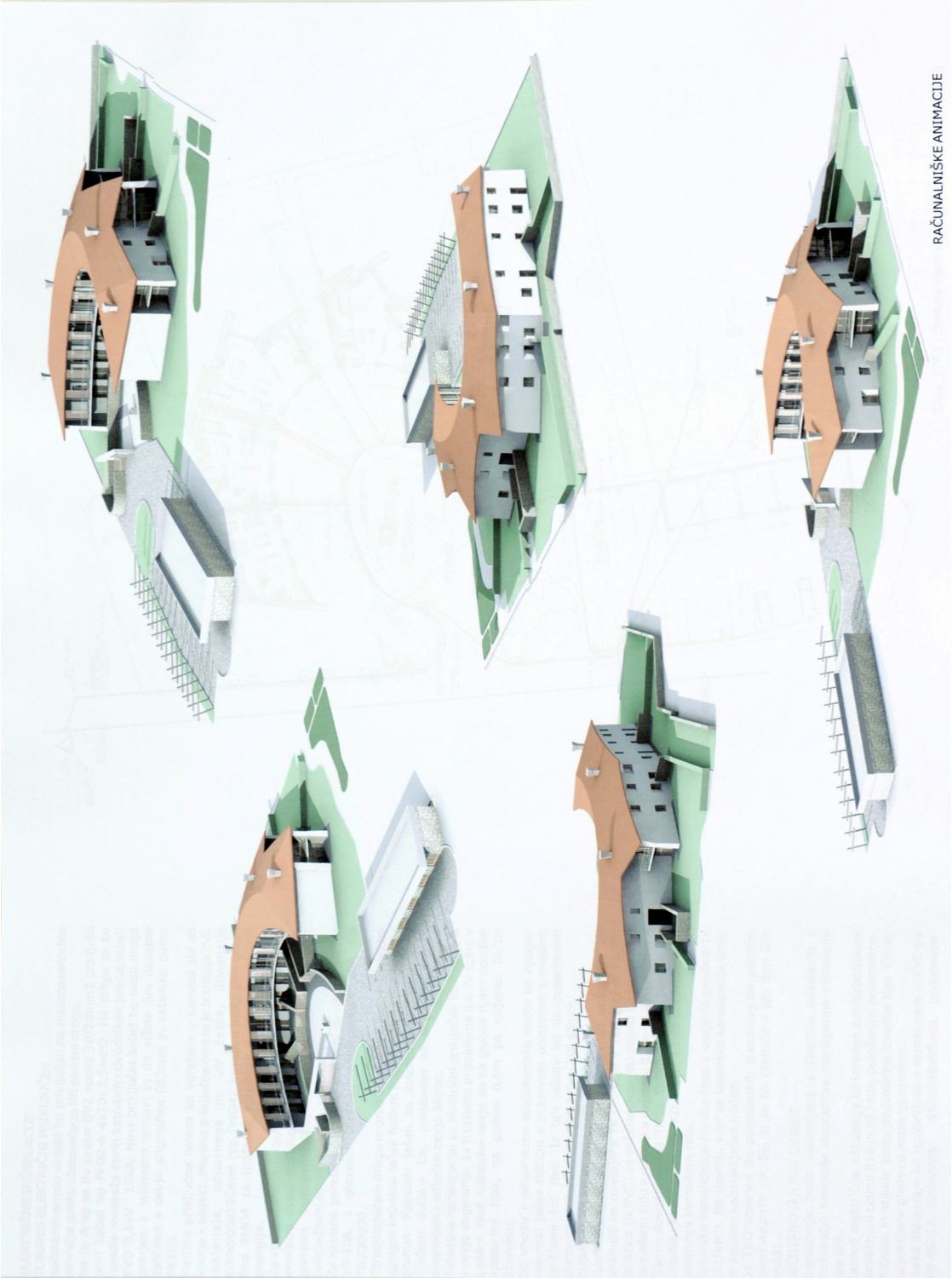

Priloga B11: Večstanovanjski kompleks v Majcnih/ Načrt arhitekture (Cingerle 2006: 60)

PRILOGA C

POVZETEK ČLANKA »IM RHYTHMUS DER LANDSHAFT« »Psychophysiologische Messungen bei den Krimmler Wasserfällen«

(Frohmann in sod., 2007)

V RITMU KRAJINE
Psiho fiziološke meritve pri Krimmlerjevih slapovih, Salzburg

Zaradi pomanjkanja strokovnih virov na temo geomantije v Sloveniji v prilogi dodajam povzetek članka iz avstrijske krajinsko arhitekturne revije Zoll +. Članek naj bi bil izšel v dveh delih. Izvod revije z drugim delom članka, ki vsebuje zaključke meritev, mi je ob obisku na univerzi BOKU na Dunaju podaril Erwin Frohmann, ki je poleg drugih sodeloval pri študiji. Pri strokovnem prevodu iz nemškega jezika je sodelovala učiteljica nemščine Vera Forsthüber.

Poskus je bil izveden z merilno napravo srčnega utripa "HeartMan", s katero so merili utrip različnim udeležencem. Merilna naprava in več udeležencev predstavlja poskus objektivizacije različnih prostorskih kvalitet tistih prostorov, ki so bili izbrani za izvedbo študije.

Glavno vprašanje raziskave se nanaša na terapevtsko učinkovanje krajine. Pri tem naj bi presegli čutno-estetsko raven okolja in se osredotočili na nevidna informacijska polja krajine. Medsebojno učinkovanje med prostorom in človekom je v članku opisano kot resonančno polje vitalnih in duševno-duhovnih dimenzij. Odnos človek-prostor poteka preko zaznave prostora in človek postane indikator za dojemanje kot tudi prikaz učinka atmosferskih kvalitet prostora.

V ritmu srca s krajino

Objektivizacija doživljanja prostorskih fenomenov v smislu naravoslovne dokazljivosti je težavna. Empirična raziskava, ki se ukvarja z emocionalno učinkovitimi prostorskimi kvalitetami naj bi potekala preko združevanja subjektivnih izkušenj. Osnova te raziskave poseduje naravosloven značaj in izhaja iz osebne vmešanosti. V smislu tega je potrebno posredovati subjektivno doživljanje človeka in rezultate objektivizirati preko intersubjektivne primerjave. V konkretnem projektu je človek indikator za raziskavo prostorskih kvalitet. Pri tem se učinek oziroma psihofiziološka reakcija človeka odraža preko srčno ožilnega sistema (vegetativni živčni sistem) in subjektivnega dojemanja oz. počutja.

HRV – variabilnost srčnega utripa kot indikator

Srčni utrip ima tipično časovno strukturo, merljivo kot variabilnost srčnega utripa. Hitre spremembe utripa pripisujemo živcu vagus (glavni živec parasimpatičnega živčnega sistema); počasneje deluje simpatikus (aktiviranje pri telesni aktivnosti). Za obračunavanje vrednosti HRV lahko uporabljamo različne metode. V tej študiji so bile predstavljene naslednje vrednosti HRV:

- ***Srčni utrip (HR)***: srčna frekvenca je ena najpomembnejših vegetativnih vrednosti, ki se močno spreminja z telesno lego in fizično oz. psihično dejavnostjo.
- ***Respiratorna sinusna aritmija (log RSA)*** je mera za aktivnost vagusa (sprostitev, počitek).
- ***Kvocient pulz-dihanje*** navaja kako pogosto srce udari med enim vdihom. Ponoči in v mirovanju je kvocient celoštevilčno razmerje od približno 4 : 1. Pod ergotropnimi pogoji pa je to raznerje do 22 : 1 (22 srčnih utripov na en vdih).
- ***Skupna variabilnost***: ta parameter se nanaša na variabilnost v skupnem frekvenčnem področju od 0,0033 do 0,5 Hrz (sposobnost nihanja, vitalnost)

V tej študiji uporabljen merilni aparat "HeartMan" je specializiran za visoko natančen zapis intervalov srčnega utripa (RR-intervali).

Razpoloženjski vprašalnik (Bazelska razpoloženjska skala, BRS)

BRS predstavlja standardizirano samomerilno metodo za merjenje poteka razpoloženja. Cilj merjenja se lahko interpretira kot poskus razlikovanja visokega nivoja aktiviranja razpoloženja oz. občutek vzgiba ter nizkega nivoja aktiviranja razpoloženja.

Postopek je primeren za raziskave, pri katerih se išče sprememba subjektivnega razpoloženja. Pri tem so odločilni štirje faktorji počutja:

1. vitalnost
2. intrapsihično stanje ravnovesja
3. socialna ekstravertiranost
4. budnost, pozornost oz. prisotnost

Psihofiziološke meritve pri Krimmlerjevih slapovih, Salzburg

Krajina je prostorska raznolikost, ki oblikuje raznolike prostorske dele in krajinske enote. V odvisnosti od oblike zemljišča, barv, struktur prostora, od rastlinja kot tudi od različnih krajinskih elementov nastajajo kraji s posebno kvaliteto prostora. Te prostorske enote – *Holoni* – tvorijo doživljajsko povezano celoto in naj bi jih tudi raziskovali kot zaznavno specifične. S tega stališča so bili po prostorsko-estetskih in atmosferskih kakovostih izbrani trije različni kraji v bližini najbolj spodnjega Krimmlerjevega slapa.

Poskusni pogoji – prostorske enote

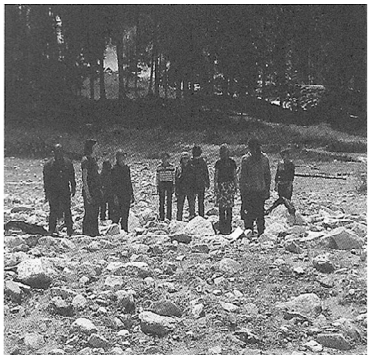

Leva slika - Na slapu: "vitalna voda" (voda)
Ta kraj je blizu najnižjega slapa Krimmlerjevih slapov in se v ozadju zaključuje s skalno steno. Prostor spredaj je sestavljen iz majhnih teras kjer ni dreves. V svojem atmosferskem učinku naj bi posredoval ta krajinski del kvaliteto spremembe.

Slika v sredini - Skalna krajina: "gibanje in aktivnost" (skala)
Kamnita krajina se nahaja na dnu kamnite morene. Kaže se kot suh razgibano delujoč prostor, ki je odprt in ima izrazito notranjo dinamiko.

Desna slika - Gozdiček ob reki: "mirni gozdič" (gozdiček)
Atmosfersko se na tem kraju povezujejo kvalitete zemlje (mehka, nihajoča tla) s tistimi iz zraka (odprta struktura dreves). Luč sonca in zvok vode zaokrožujejo ta krajinski prostor.

Potek poizkusa

Poskusne osebe so stale vsakič ponovljeno na treh različnih krajih 10 minut z zaprtimi očmi in v kontemplativnem miru. Pri tem se je kontinuirano zapisoval njihov EKG (HRV) z HeartManovo napravo. V teku tega zaznavanja prostora naj bi osebe usmerile svojo pozornost navznoter, pazile na psihične reakcije, ki jih sproža krajina in na koncu vnesle svoje reakcije v razpoloženjski vprašalnik.

Popoldanski potek poskusa se je razčlenil na dvanajst standardiziranih merilnih faz (trije kraji po štiri ponovitve) po 10 minut, pri čemer je bil ta potek ponovljen naslednji dan v obratnem vrstnem redu. Po "fazi usklajevanja" so se faze menjale ob vodi in ob skali vsakič prekinjeno od faze v gozdičku. Počutje je bilo višje ob koncu vsake faze. Študije se je udeležilo 14 oseb (12 žensk in 2 moška) s povprečno starostjo 29,8 let (starostni rang od 21 do 48 let)

Rezultati

Psihofiziološke merilne vrednosti za posamezne kraje (skala, voda, gozdiček) so bile izračunane iz ustreznih faz za vsako posamezno osebo. S pomočjo varijančnih analiz so na koncu preverjali statistične razlike med kraji. V fizioloških vrednostih (HRV) se značilno kažejo različni učinki v odvisnosti od različnih prostorskih kvalitet (vsake od treh lokacij). Rezultati srčnega utripa in sinusne aritmije (log RSA) so bili grafično prikazani.

Srčni utrip je na treh krajih opazno različen. Pri tem se kaže, da so poskusne osebe ob vodi močneje aktivirane oz. kažejo v povprečju za štiri srčne udarce višjo frekvenco. Za parameter log RSA, za katerega je odgovoren vagus in s tem odraža stopnjo sproščanja, se prav tako kaže izrazit učinek. V gozdičku je pri sodelujočih osebah opaziti najmočnejšo vegetativno sprostitev, ki se pojavlja z visoko skupno variabilnostjo. V koordinaciji med srčnim utripom in dihanjem (QPA) ni bilo v poskusu opaziti večjih razlik med različnimi kraji.

Tako kot v spoznavnih vrednostih HRV se najdejo razlike v subjektivnem dojemanju. To je bilo odvisno od izpostavljenosti različnim prostorskim kvalitetam. Trije kraji se pomembno razlikujejo v subjektivnem aktiviranju oz. v zaznavni vitalnosti, pri čemer so se poskusne osebe počutile bolj aktivno ob vodi kot na drugih dveh krajih. Poskusne osebe so se v gozdičku počutile najbolj obrnjene na vznoter.

Pregled vsebine (zaključek)

Rezultati študije kažejo tako pomirjujoče kot aktivirajoče učinke različnih krajinskih prostorov na človeški organizem. Zaznavanje prostora je bilo izpeljano kot kontemplativno srečanje z izbranimi kraji. Fizične in psihične reakcije naj bi dokazovale, da zunanji prostor vpliva na počutje človeka. Pri tem igra kontemplativni način dojemanja prostora bistveno vlogo. Kraj blizu vodnemu slapu deluje preko svoje dinamike na aktiviranje človeškega krvnega obtoka. Atmosfersko miren gozdiček na udeležence deluje z znižanjem srčne frekvence. V tem smislu delujejo krajine kot terapevtski prostori.

Predstavljena študija naj bi na osnovi svojih rezultatov potrjevala relevanco terapevtskega potenciala krajine. To naj bi bilo mogoče upoštevati v okviru načrtovanja krajine kot tudi arhitekturnih vprašanj (kvaliteta oblike, izbira kraja,…) ter na področju turizma (doživljanje prostora in krajine). Študija si nadeja nadaljna raziskovalna dela v okviru zdravja človeka in delovanja krajine na njene uporabnike.